

POLIISINTIETOONTULLUT VIHARIKOLLISUUS
SUOMESSA 2009

**POLIISINTIETOONTULLUT VIHARIKOLLISUUS
SUOMESSA 2009**

Laura Peutere

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2010

Laura Peutere:
POLIISIN TIETOOON TULLUT VIHARIKOLLISUUS SUOMESSA 2009
Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 88/2010

ISBN 978-951-815-194-7
ISSN 1797-5743

Kannet: Mainocraft Oy
Taitto: Poliisiammattikorkeakoulu - Iina Sahramäki
Paino: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print,
Tampere 2010

KIITOKSET

Kiitokset hankkeen ohjausryhmän jäsenille: Juha Kääriäinen (Poliisiammattikorkeakoulu), Panu Artemjeff (sisäasiainministeriö, oikeusyksikkö), Markku Heiskanen (HEUNI), Markus Heiskanen (Raja- ja merivartiokoulu), Pia Holm (sisäasiainministeriö, poliisihallitus), Arne Kinnunen (oikeusministeriö), Eero Koskenniemi (sisäasiainministeriö, maahanmuutto-osasto), Jorma Laitinen (Poliisiammattikorkeakoulu), Harri Martikainen (sisäasiainministeriö, talousyksikkö), Yrsa Nyman (vähemmistövaltuutetun toimisto), Antti Nyström (Hallinnon tietotekniikkakeskus) ja Marja Wahlberg (suojelupoliisi). Erityinen kiitos Antti Nyströmille aineiston poiminnasta.

SISÄLLYS

1 Johdanto	13
2 Viharikoksen määritelmä	14
2.1 Täsmennyksiä määritelmään	15
2.2 Viharikosten vastainen lainsäädäntö Suomessa.....	17
3 Viharikoksille alttiit ryhmät Suomessa	18
3.1 Etniset ja kansalliset vähemmistöt.....	18
3.2 Uskonnolliset yhteisöt	20
3.3 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt	21
3.4 Vammaiset henkilöt	23
4 Selvityksen toteutus	24
4.1 Raaka-aineiston poiminta	24
4.2 Tapausten luokittelu viharikoksiksi	25
4.3 Muuttujien luokittelu	28
4.4 Aineiston analysointi ja kuvailu	29
4.5 Menetelmän ongelmakohtia.....	30
5 Tulokset	31
5.1 Kaikki motiivit.....	31
5.2 Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt.....	32
5.2.1 Muu tutkinta -tapaukset.....	33
5.2.2 Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet ja rasismin kohteet ...	35
5.2.3 Rasismikoodin käyttö rikosilmoituksissa	38
5.2.4 Yleisimmät pää- ja sivurikosrikosnimikkeet	41
5.2.5 Rikosepäilyjen tapahtumapaikat.....	43
5.2.6 Rikosepäilyjen tapahtuma-ajat	46
5.2.7 Rasististen rikosjuttujen alueellinen jakautuminen	47
5.2.8 Epäiltyjen rasististen rikosten määrät vuosina 2003–2009..	53
5.2.9 Asianomistajat epäillyissä rasistisissa rikoksissa	54
5.2.10 Rasistisista rikoksista epäillyt vuonna 2009.....	61
5.2.11 Epäiltyjen rasististen rikosten eteneminen syyteharkintaan..	65

5.3	Uskontoon tai elämäkatsomukseen perustuvat viharikokset	68
5.3.1	Varsinaiset viharikokset	68
5.3.2	Muu tutkinta -tapaukset	73
5.4	Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset.....	74
5.4.1	Varsinaiset viharikokset	74
5.4.2	Muu tutkinta -tapaukset	75
5.4.3	Rajatapaukset.....	76
5.5	Vammaisuuteen perustuvat viharikokset	77
5.5.1	Varsinaiset viharikokset	77
5.5.2	Muu tutkinta -tapaukset	78
6	Yhteenveto.....	79
6.1	Rasistiset rikokset	80
6.2	Uskontoon tai elämäkatsomukseen perustuvat viharikokset	81
6.3	Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset.....	82
6.4	Vammaisuuteen perustuvat viharikokset	82
6.5	Tulosten arvioinnissa huomioitavaa	82
	Lähteet	84
	Liitteet	88
	Summary.....	101

TAULUKOT

Taulukko 1.	Tapahtumatilanteet rasistisia piirteitä sisältävissä muu tutkinta -tapauksissa 2009	34
Taulukko 2.	Rasistiseksi jutuiksi luokiteltujen rikosilmoitusten tapahtumatilanteet	36
Taulukko 3.	Rasismien kohteet ja epäiltyjen statukset rasistisia piirteitä sisältävissä rikostilanteissa	37
Taulukko 4.	Rasismikoodin käyttö rikosilmoituksissa vuosina 2003–2009	39
Taulukko 5.	Rasismikoodin käyttö erilaisissa rikosilmoituksissa 2009 (%)	40
Taulukko 6.	Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät päärikosnimikkeet vuosina 2008 ja 2009	42
Taulukko 7.	Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät sivurikosnimikkeet vuosina 2008 ja 2009	43
Taulukko 8.	Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat rikosluokan mukaan 2009 (%)	45
Taulukko 9.	Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat rikosluokittain vuonna 2009 (%)	47
Taulukko 10.	Epäillyt rasistiset rikokset kunnittain; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät 2009	49
Taulukko 11.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat kansalaisuuden mukaan vuosina 2003–2009 (yleisimmät kansalaisuudet vuonna 2009)	55
Taulukko 12.	Yleisimmät Suomessa asuneet ulkomaan kansalaiset ¹ ja näihin kohdistuneet epäillyt rasistiset rikokset vuonna 2009	56
Taulukko 13.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat syntymämaan mukaan vuosina 2003–2009 (yleisimmät syntymämaat vuonna 2009)	57
Taulukko 14.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli ikäluokittain vuonna 2009	58
Taulukko 15.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli rikosluokittain vuonna 2009	59
Taulukko 16.	Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien ikä rikosluokittain vuonna 2009 (%)	59

Taulukko 17. Asianomistajan suhde rasistisesta rikoksesta epäiltyyn eri rikosluokissa vuonna 2009 (%).....	61
Taulukko 18. Rasistisista rikoksista epäiltyjen kansalaisuudet vuonna 2009	62
Taulukko 19. Rasistisista rikoksista epäiltyjen syntymämaat vuonna 2009	62
Taulukko 20. Rasistisista rikoksista epäiltyjen sukupuoli ja ikä vuonna 2009	63
Taulukko 21. Rikosluokat rasistisesta rikoksesta epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2009	64
Taulukko 22. Rikosluokat rasistisesta rikoksesta epäillyn iän mukaan 2009 (%)	64
Taulukko 23. Epäiltyjen rasististen rikosten esitutkinnan tila rikosluokkien mukaan (%) (1.1.2009 - 30.6.2009 kirjatut jutut)	67
Taulukko 24. Rikosepäilyiden eteneminen syyteharkintaan rikosluokittain vuonna 2008 (%) (1.1.2009 - 30.6.2009 kirjatut jutut)	68
Taulukko 25. Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet epäillyissä uskonnolliseen taustaan perustuvissa viharikoksissa vuonna 2009.	69
Taulukko 26. Kristinuskoon kohdistuvat viharikokset: tarkempi kuvaus suuntauksesta.	71
Taulukko 27. Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvien epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2009.....	75
Taulukko 28. Tapahtumatilanteet rikosilmoituksissa, joihin sisältyi nimittelyä homoseksuaalisuutta kohtaan 2009.....	77
Taulukko 29. Vammaisiin henkilöihin kohdistuneiden epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2009.....	78

KUVIOT

Kuvio 1. Eri viharikosmotiivien osuudet viharikoksiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa (n=1007).....	31
Kuvio 2. Rasistisia piirteitä sisältävät rikosjutut; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät vuosina 2003–2009.	32
Kuvio 3. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat vuonna 2009 (% , n=1385).....	44
Kuvio 4. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat vuonna 2009 (% , n=1385).....	46
Kuvio 5. Poliisin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2008 ja 2009 poliisilaitosten alueilla.....	51
Kuvio 6. Poliisin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2008 ja 2009 jokaista 10 000 ulkomaan kansalaista kohden poliisilaitosten alueilla.	52
Kuvio 7. Epäiltyjen rasististen rikosten määrän kehitys rikosluokittain vuosina 2003–2009.	53
Kuvio 8. Rikosprosessin eteneminen poliisilta syyttäjälle.	65

1 JOHDANTO

Tässä selvityksessä kuvaillaan vuonna 2009 poliisin tietoon tullutta viharikollisuutta. Aineisto pohjautuu poliisin rikosilmoitustietoihin. Selvitys on jatkoa Poliisiammattikorkeakoulussa ja sisäasiainministeriön poliisiosastolla vuodesta 1998 lähtien julkaistuille rasistisen rikollisuuden selvityksille (Sisäasiainministeriö 1998; 1999; 2000; 2001; 2002; 2003; Keränen 2005a ja 2005b; Ellonen 2006; Noponen 2007; Joronen 2008). Vuonna 2009 rasististen rikosten seuranta laajennettiin koskemaan myös muita viharikoksia ja tilastointimenetelmää uudistettiin (Peutere 2009). Uudistusten vuoksi vuotta koskevan 2008 selvityksen tulokset eivät ole vertailukelpoisia sitä aikaisemmin tehtyihin selvityksiin.¹ Tämä selvitys on tehty pääosin samalla tavalla kuin ensimmäinen, poliisin tietoon tullutta viharikollisuutta laajemmin kuvaava selvitys. Tulokset ovat siis pääosin vertailukelpoisia vuotta 2008 koskevaan selvitykseen.

Viharikoksilla tarkoitetaan rikoksia, joiden motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin edustamaa (oletettua tai todellista) kansanryhmää kohtaan. Käsite viharikos kattaa myös rasistisen rikollisuuden, jossa uhri valikoidaan hänen edustamansa etnisen tai kansallisen viiteryhmän vuoksi. Viharikoksista ei ole vain yhtä ainoaa määritelmää, sillä näiden rikosten määrittely on voimakkaasti sidoksissa yhteiskunnan poliittiseen, kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön. Toisaalla hyväksytyin käytöksen saatetaan katsoa alistavan jotain ihmisryhmää muussa yhteisössä. Viharikoksia kuitenkin yhdistää se, että ne kohdistuvat yksittäisen uhrin kautta koko yksilön edustamaan ryhmään ja rikosten seuraukset ovat yksilökohtaisia seurauksia laajemmat. Viharikokset luovat ja ylläpitävät ennakkoluuloja, pelkoa ja vihamielisyyttä eri ihmisryhmien välillä. (Perry 2001, 7–10; Hall 2005, 1–21.) Tässä selvityksessä viharikoksen motiiveina on etnisen ja kansallisen taustan lisäksi huomioitu uhrin uskonnollinen vakaumus tai elämäntavot, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu sekä vammaisuus.

Suomen rikoslaki ei määrittele rasistista rikollisuutta tai viharikosta, eikä tällaisia rikosnimikkeitä ole olemassa. Tämän selvityksen viharikoksen määritelmä ei siis pohjautu suoraan Suomen lakiin, vaan lähinnä aikaisempaan aihetta koskevaan tutkimukseen sekä muiden maiden viharikostilastoihin (ks. Peutere 2009). Luvussa 2 kuvataan viharikoksen määritelmää ja sen perusteita. Lisäksi selvitetään, mitä täsmennyksiä käsitteeseen on tehty edellisvuoteen verrattuna. Sen jälkeen tarkastellaan lyhyesti niitä selvityksessä huomioituja uhriryhmiä, jotka voivat olla erityisen alttiita viharikoksille Suomessa.

1 Tilastointimenetelmää on muutettu myös aikaisemmin. Vuosien 1997–2002 selvitykset ovat keskenään vertailukelpoisia, samoin vuosia 2003–2007 koskevat selvitykset.

Luvussa 4 kuvaillaan selvityksen toteutusta; rikosilmoitusten poimintaa ja niiden luokittelua, aineiston analysointia ja kuvailua sekä menetelmän heikkouksia. Lisäksi kuvataan niitä menetelmällisiä muutoksia, joita selvityksessä on tehty edelliseen vuoteen nähden. Muutokset liittyvät lähinnä aineiston poiminnassa käytettyjen hakusanojen muutoksiin, eikä niillä ole suuria vaikutuksia vuosien 2008 ja 2009 väliseen vertailtavuuteen.

Luvussa 5 kuvaillaan selvityksen tulokset viharikosten uhriryhmien, tai paremminkin motiivien mukaan. Rasistisia rikoksia tarkastellaan yksityiskohtaisemmin verrattuna muihin viharikoksiin, sillä rasististen juttujen määrä on selvästi suurempi. Edellisvuoden tapaan rasistisista rikoksista kuvaillaan rikosilmoitusten tapahtumatilanteet ja rikosnimikkeet, tapahtumapaikat ja -ajat, asianomistajat ja epäillyt, alueellinen jakautuminen sekä esitutkinnan tila ja rikosepäilyiden eteneminen syyteharkintaan. Muita viharikoksia tarkastellaan pääosin tapahtumatilanteiden mukaan, kuten edellisvuoden selvityksessä. Lukuun 6 on koottu selvityksen tulokset tiivistetysti.

Selvitystä lukiessa täytyy huomata, että tulokset antavat vain yhden, rajallisen kuvan hyvin laajasta ilmiöstä. Esitettyyn tilastointimenetelmään liittyy monia heikkouksia. Poliisi luokittelee toistaiseksi vain rasistisia piirteitä sisältäviä tapauksia rikosilmoitusjärjestelmänsä eikä muiden vihamotiivien tunnistamiseen ja kirjaamiseen ole poliisilla ohjeistusta. Poliisin rekistereistä löytyneiden tapausten luokittelu viharikoksiksi on hyvin tulkinnanvaraista. Näitä heikkouksia on pyritty kompensoimaan kuvaamalla rikosilmoitusten luokitteluperiaatteita ja löytyneitä rikostapauksia yksityiskohtaisesti – näin lukija voi arvioida, mistä esitetyt luvut tosiasiallisesti kertovat.

2 VIHARIKOKSEN MÄÄRITELMÄ

Viharikokselle ei ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää, jonka vuoksi käytetyn määritelmän perusteita täytyy kuvailla kussakin yhteydessä erikseen. Poliisiammattikorkeakoulun viharikosselvitysten määritelmän lähtökohtana ovat olleet osittain Suomen lainsäädäntö, aihetta koskeva tutkimus ja kirjallisuus sekä muiden maiden viharikosten tilastointikäytännöt². Viharikoksen määrittelyyn on vaikuttanut myös se, mikä on mahdollista tehdä käytännössä, eli minkälaisia viharikostilastoja on saatavilla olevan tiedon perusteella mahdollista tuottaa. Määrittelyn perusteluita on kuvattu tarkemmin aikaisemmassa vuosiselvityksessä (Peutere 2009).

2 Ajantasaista tietoa muiden maiden viharikostilastoista on saatavilla tietoa esimerkiksi Euroopan turvallisuus ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) alaisuudessa toimivan Demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston raportista (OSCE/ODHIR 2009).

2.1 Täsmennyksiä määritelmään

Vuotta 2008 koskevassa viharikosraportissa viharikos määriteltiin seuraavasti (Peutere 2009, 24):

Viharikos on henkilöä, ryhmää, omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehty rikos, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta, seksuaalista tai sukupuolista suuntautumista tai vammaisuutta kohtaan.

Keskeistä määritelmässä on, että yksittäisten henkilöiden lisäksi viharikoksen kohteena voivat olla mainittuja kansanryhmiä edustavat tahot sekä läheiset ihmiset, kuten puoliset tai ystävät. Olennaista on myös se, että rikoksen kohteen ei tarvitse oikeasti kuulua kyseiseen viiteryhmään, vaan motiivin perusteeksi riittää, että epäilty on olettanut näin. Määritelmä on myös symmetrinen. Tämä tarkoittaa, että viharikoksilla ei tarkoiteta vain enemmistön historiallisesti alistetussa asemassa olleisiin vähemmistöryhmiin kohdistamia rikoksia. Myös vähemmistön enemmistöön sekä vähemmistöryhmien väliset viharikokset kuuluvat määritelmän piiriin tässä selvityksessä.

Edellisvuoden selvityksen määritelmässä on joitakin epätasällisyyksia, joita tässä tarkennetaan. *Uskonnollisen vakaumuksen* suhteen on syytä täsmentää, että viharikos voi kohdistua myös henkilöön tai tahoon, joka ei edusta tiettyä uskontoa. Maininnalla *uskonto ja elämäkatsomus* viitataan jatkossa siihen, että myös esimerkiksi ateisti voi joutua viharikoksen kohteeksi.³ Elämäkatsomuksella ei kuitenkaan tässä selvityksessä tarkoiteta laajemmin mitä tahansa muita ideologioita, kuten poliittista kantaa.

Edellä kuvatussa määritelmässä käsite *sukupuolinen suuntautuminen* on ongelmallinen. Käsitteitä seksuaalinen ja sukupuolinen suuntautuminen on käytetty yleisesti synonyymeina niin, että molemmilla on viitattu esimerkiksi homoseksuaalisuuteen. Sukupuolisella suuntautumisella on edellisessä viharikosselvityksessä tarkoitettu sukupuolen kokemista tai sen ilmaisua, eli sitä, kokeeko henkilö olevansa mies tai nainen, molempia vai ei kumpaakaan. Siten sukupuolista suuntautumista täsmällisemmät käsitteet ovat ”sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu”. Seksuaalinen suuntautuminen tarkoittaa, mitä sukupuolta kohtaan henkilö tuntee emotionaalista tai seksuaalista vetoa. Kuten edellisessä selvityksessä, seksuaalisella suuntautumisella viitataan heteroseksuaalisuuteen, homoseksuaalisuuteen ja biseksuaalisuuteen.

3 Näin asia on määritelty myös oikeusministeriön asettaman Rasistiset rikokset -työryhmän ehdotuksessa Suomen viharikoslainsäädännön muuttamiselle (Rasistiset rikokset 2010, 48).

Viharikoksen motiiveista vammaisuus kaipaa myös täsmentämistä. Vammaisuus voi tarkoittaa monta asiaa riippuen siitä, liittyykö vamma esimerkiksi fyysiseen vai älylliseen toimintakykyyn, ja onko vamma ohimenevä vai pysyvä. Vamma on eri asia kuin sairaus; henkilöltä saattaa puuttua esimerkiksi jokin raaja ja hän voi silti olla terve. Joskus sairaus johtaa vammaisuuteen, mutta useimmiten sairaus on ohimenevä tila. (Nieminen 2005, 904–905.) Ympäristöllä ja olosuhteilla on suuri vaikutus siihen, minkälaista haittaa vammasta henkilölle on. Tätä yksilön ja ympäristön vuorovaikutusta korostetaan Maailman terveysjärjestön (WHO) vuonna 2001 laatimassa toimintakykyä, toimintarajoitteita ja terveyttä kuvaavassa kansainvälisessä luokituksessa. Luokituksessa huomioidaan yksilön fyysisten ominaisuuksien ohella ympäristöön liittyvät tekijät. Ympäristötekijöillä viitataan siihen fyysiseen, sosiaaliseen ja asenteelliseen ympäristöön, jossa ihmiset elävät ja asuvat. Sama lääketieteellinen terveydentila tai vamma voi tarkoittaa eri asiaa toimintakyvyn kannalta erilaisissa yhteisöissä. Esimerkiksi arkkitehtuuri, kuten rakennuksiin pääsy sekä apuvälineiden saatavuus voivat joko huonontaa tai parantaa yksilön toimintakykyä. (ICF 2004, 10–17.)

WHO:n luokituksessa englanninkielen sana vamma (disability) on suomennettu toimintarajoitteeksi. Sillä tarkoitetaan juuri ”- - yksilön, hänen lääketieteellisen terveydentilansa ja yksilöön liittyvien kontekstuaalisten tekijöiden (ympäristö- ja yksilötekijöiden) vuorovaikutuksen kielteisiä piirteitä”. Julkaisussa on pohdittu myös, millä sanalla tulisi kutsua henkilöä, joka kokee jonkinasteisia toiminnallisia esteitä tai rajoitteita. Yksilöistä käytetään yleisesti sekä termiä ”henkilöt, joilla on toimintarajoitteita” (people with disabilities) että ”vammat” (disabled people). WHO:n julkaisussa ei kuitenkaan pidetä kumpaakaan termiä toista parempana. Sen sijaan korostetaan, että ihmisillä tulisi olla oikeus tulla nimitetyksi siten, kuten he itse haluavat. (ICF 2004, 209, 237.)

Tässä selvityksessä käytetään teon motiivista ilmaisua vammaisuus ja uhriryhmästä vammaiset henkilöt, sillä ne ovat sujuvampia ja tutumpia ilmauksia kuin toimintarajoitteista puhuminen. Vaikka sairauden ja vammaisuuden raja on häilyvä ja niitä on joskus vaikea erottaa, on sairaudet sinänsä rajattu teon motiivina viharikosmääritelmän ulkopuolelle.

Seuraavassa on uusi versio viharikoksen määritelmästä:

Viharikos on henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehty rikos, jonka motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntavomusta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisu- tai vammaisuutta kohtaan.

Selvityksessä viharikoksia kuvaillaan eri näkökulmista; puhutaan rikosilmoituksista, päärikoksista ja sivurikoksista. Havaintojen määrä myös vaihtelee sen mukaan, onko tarkastelun kohteena yksi kokonainen rikosilmoitus, vai sen sisältämät yksittäiset rikosnimikkeet. Näitä käsitteitä on kuvattu tarkemmin luvussa 4.4.

2.2 Viharikosten vastainen lainsäädäntö Suomessa

Suomen rikoslaissa ei ole määritelty rasistista rikosta tai viharikosta. Yksi rikoslaissa säädetystä rangaistuksen koventamisperusteista huomioi teon rasistisen tai vastaavan vihamotiivin. Koventamisperusteen mukaan rikoksesta voidaan antaa ankarampi rangaistus, jos se on kohdistettu kansalliseen, rodulliseen, etniseen tai muuhun sellaiseen kansanryhmään kuuluvaan henkilöön tähän ryhmään kuulumisen perusteella (RL 6 luku 5 § 4-kohta). Lakiin liittyvässä hallituksen esityksessä todetaan, että muita suojaa kaipaavia ryhmiä voivat olla tietyt uskonnolliset yhteisöt ja seksuaaliset vähemmistöt (HE 44/2002). Lain ulkopuolelle jäävät kuitenkin kaksi tässä selvityksessä uhriryhmäksi määriteltyä ryhmää; sukupuolivähemmistöt ja vammaiset.

Koventamisperusteeseen saattaa tulevaisuudessa tulla muutoksia, mikäli oikeusministeriön asettaman työryhmän ehdotukset viharikoslainsäädännön kehittämiseksi hyväksytään eduskunnassa (Rasistiset rikokset 2010). Ehdotuksen mukaan koventamisperustetta laajennettaisiin niin, että siinä mainittaisiin viharikoksen motiiveina uhrin uskonto tai elämäntavot, syntyperä, sukupuolinen suuntautuminen (tarkoittaa seksuaalista suuntautumista) ja vammaisuus. Näinkään koventamisperuste ei huomioisi sukupuolivähemmistöjä, kuten transsukupuolisia tai transvestiittejä ihmisiä. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa syksyllä 2010.

Koventamisperusteen lisäksi rikoslaissa on joitakin rikoksia, joiden tunnusmerkistöön sisältyy vihamotiivi. Näitä rikosnimikkeitä ovat syrjintä, kiihottaminen kansanryhmää vastaan, työsyryntä ja kiskonnantapainen työsyryntä (rikoslain 11 luvun 11 ja 10 §, 47 luvun 3 § ja 3a §). Kiihottamisella kansanryhmää vastaan tarkoitetaan ”lausuntoja tai muita tiedonantoja, joissa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, etnistä, rodullista tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa muuta kansanryhmää”. Myös tähän lainkohtaan oikeusministeriön asettama työryhmä on esittänyt vastaavia tarkennuksia uhriryhmien osalta kuin edellä mainittuun koventamisperusteeseen. Kansallisten, rodullisten ja uskonnollisten ryhmien lisäksi lainkohdassa mainittaisiin esityksen mukaan uskonto ja elämäntavot, syntyperä, sukupuolinen suuntautuneisuus ja vammaisuus. Lainkohdan sanamuotoihin on ehdotettu myös muita tarkennuksia, kuten esimerkiksi maininta

siitä, että myös kuva voi täyttää kiihottamisrikoksen tunnusmerkistöt. (Rasistiset rikokset 2010, 23.)

Syrjintää koskevassa pykälässä luetellaan vielä useampia uhriryhmiä. Syrjintä on kielletty ”rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kiel- len, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan taikka muun näihin rinnastettavan seikan perusteella”.

Edellä mainittujen lisäksi tunnusmerkistöltään rasistisina tai laajemmin viharikoksina voidaan pitää seuraavia rikoksia; joukkotuhonta, sen valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan ja kidutus, (rikoslain 11 luvun 1–3 §, 9a §) sekä järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen (rikoslain 17 luvun 1a §), kun ryhmän tavoitteena ovat rasistiset rikokset (Illman 2010). Näistä kidutus on astunut voimaan vuonna 2010.

3 VIHARIKOKSILLE ALTTIIT RYHMÄT SUOMESSA

Edellisessä viharikosselvityksessä tehtiin katsaus olemassa olevaan tutkimustietoon eri ryhmien kohtaamasta väkivallasta ja syrjinnästä Suomessa (Peutere 2009, 25–31). Keskeinen havainto oli, että tutkimustietoa on hyvin vähän saatavilla, eikä minkään uhriryhmän syrjintä- tai väkivaltakokemuk- sista kerätä systemaattisesti tietoa esimerkiksi tietyn ajanjakson välein.

3.1 Etniset ja kansalliset vähemmistöt

Suomessa etniseen tai kansalliseen taustaan perustuvan viharikoksen uhriksi voivat muita todennäköisemmin joutua sellaiset vähemmistöryhmät, jotka esimerkiksi ihonvärinsä, kielensä tai pukeutumisensa vuoksi poikkeavat eniten valtaväestöstä. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden lisäksi väkivallan tai syrjinnän kohteeksi voivat joutua esimerkiksi maan perinteisiin etnisiin vähemmistöihin kuuluvat henkilöt, kuten romanit ja saamelaiset. Myös valtaväestöön kuuluva henkilö voi joutua rasistisen rikoksen kohteeksi edustamansa viiteryhmän vuoksi. Rikoksia ja häirintää voivat kohdata myös esimerkiksi vähemmistöön kuuluvien puoliset tai läheiset, sekä henkilöt, jotka avoimesti vastustavat rasismia.

Etnisten ja kansallisten vähemmistöryhmien kohtaamasta rasismista, väkivallasta ja syrjinnästä on tehty muihin viharikosten uhriryhmiin verrattuna eniten tutkimuksia. Tuorein näistä on Euroopan unionin perusoikeusviraston

vuonna 2008 tekemä kysely, jossa selvitettiin 27 EU-maan 45 vähemmistöryhmän syrjintä- ja väkivaltakokemuksia (FRA 2009). Suomesta mukana oli 484 somalitaustaista ja 562 venäläistaustaista vastaajaa. Tutkimuksen mukaan Suomessa asuvat somalit ovat yksi eniten syrjintää ja rasistisia rikoksia kohtaavista ryhmistä Euroopassa. Myös aikaisempien aihetta koskevien kansallisten kyselytutkimusten mukaan maahanmuuttajaryhmistä etenkin somalit ovat erityisen alttiita kohtaamaan rasistista väkivaltaa ja syrjintää (Honkatukia 2005; Jasinskaja-Lahti ym. 2002). Perusoikeusviraston kyselyn mukaan myös Suomessa asuvat venäläistaustaiset kertoivat kohdanneensa yleisemmin syrjintää ja rasistisia rikoksia verrattuna venäläisvähemmistöihin Baltian maissa (FRA 2009, 176–188).

Vuonna 2009 tehdyn Eurobarometrin mukaan suomalaisista vastaajista 72 prosenttia piti syrjintää etnisen taustan vuoksi melko tai hyvin yleisenä maassaan, kun kaikkien eurooppalaisten vastaajien kohdalla vastaava osuus oli 61 prosenttia. Yhteensä 1 prosentti vastaajista oli kokenut henkilökohtaisesti syrjintää etnisen taustansa vuoksi. Kyselyyn vastasi noin tuhat suomalaista ja otoksen tarkoituksena oli edustaa suomalaista väestöä. (Special Eurobarometer 2009, 60–61, liitetaulukot.) Tutkimusta ei siis ollut suunnattu erikseen millekään vähemmistöryhmälle, minkä vuoksi esimerkiksi etnistä syrjintää kokeneiden osuus on selvästi pienempi kuin tutkimuksissa, joiden vastaajat edustavat tiettyjä vähemmistöryhmiä. Kaikista eurooppalaisista vastaajista 1210 katsoi kuuluvansa etniseen vähemmistöön ja heistä neljäsosa kertoi kokeneensa etnistä syrjintää viimeisen 12 kuukauden aikana (emt., 24). Näitä osuuksia ei ole raportissa esitetty eri maiden mukaan ilmeisesti juuri pienen vastaajamäärän vuoksi.

Rasistisen rikollisuuden vuosiselvityksissä sekä edellisvuoden viharikosselvityksessä eri maiden kansalaisten kohtaamien rasististen rikosten määriä on suhteutettu Suomessa asuvien, kyseisten maiden kansalaisten määriin. Näin saadaan kuvaa siitä, mitkä ryhmät poliisin rekisterien mukaan ovat muita alttiimpia rasistisille rikoksille. Eri etnisten ryhmien määrästään Suomessa ei kuitenkaan ole olemassa tietoa, sillä henkilötietolaissa kielletään arkaluonteisten henkilötietojen, kuten etnisen alkuperän tallentaminen. Tilastotietoja ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrästään voidaan saada syntymämaan, kansalaisuuden ja äidinkielen perusteella. Kansalaisuuteen tai syntymämaahan pohjautuva tarkastelu on kuitenkin puutteellinen monessa mielessä. Se ei ota huomioon kansalaisuudeltaan suomalaisia maahanmuuttajien lapsia. Lisäksi ulkopuolelle jäävät kaikki ne tapaukset, joissa esimerkiksi vähemmistöryhmään kuuluvan ystävä tai puoliso on joutunut viharikoksen kohteeksi.

Suomessa asui vuonna 2009 yhteensä 155 705 ulkomaiden kansalaisia, mikä on 2,9 prosenttia väestöstä. Tämä on 12 449 henkilöä enemmän

kuin edellisenä vuonna. Suurimmat ulkomaalaisten ryhmät olivat Venäjän (28 210), Viron (25 519), Ruotsin (8506) ja Somalian (5570) kansalaiset. Suomessa asuvien ulkomailla syntyneiden määrä vuoden 2009 lopussa oli 233 183. Muita kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvia oli 3,9 prosenttia väestöstä. Suurimmat vieraskielisten ryhmät olivat venäjän-, viron-, englannin-, somalin- ja arabiankieliset. (Tilastokeskus 2010a.)

3.2 Uskonnolliset yhteisöt

Vuoden 2008 lopussa 80,7 prosenttia suomalaista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon. Ortodoksiseen kirkkoon kuuluvien osuus oli 1,1 prosenttia. Muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien määrät ovat pieniä; vain reilu prosentti kuuluu johonkin muuhun yhdyskuntaan kuin evankelisluterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkoon. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien osuus on 16,9 prosenttia. (Tilastokeskus 2009, 98.) Luvut eivät kuitenkaan kerro todellisesta eri uskontojen edustajien määrästä Suomessa, sillä suuri osa esimerkiksi muslimeista tai muista pienempien uskontokuntien edustajista ei kuulu virallisesti mihinkään yhdyskuntaan. Suomessa vaikuttavien eri uskontojen kirjo on kasvanut voimakkaasti 1990-luvun puolivälin jälkeen etenkin maahanmuuton seurauksena. (Ketola 2008, 338–347.)

Katolisella kirkolla on Suomessa nykyisin seitsemän seurakuntaa ja tilastoituja jäseniä oli vuoden 2007 lopussa 9200. Suomen juutalaiset seurakunnat sijaitsevat Helsingissä ja Turussa, ja niillä on yhteensä noin 1300 jäsentä. Suomessa on myös suuri joukko muita kirkkoja ja yhteisöjä, kuten lestadiolaiset, vapaakirkko, helluntailaiset, mormonit ja Jehovan todistajat. Lestadiolaisuuden haaroista suurin on vanhoillislestadiolaiset, jonka vankinta kannatusaluetta on Pohjois-Suomi. Viime vuosikymmeninä Suomessa on rekisteröity myös neljä buddhalaista, yksi hindulainen ja yksi sikhilyhteisö. (Ketola 2008.)

Muslimiväestön määrä on kasvanut Suomessa etenkin 1990-luvulla. Tuomas Martikaisen tekemän arvion mukaan Suomessa oli vuonna 2006 noin 40 000 muslimia. Maassa toimii noin 40 järjestäytyntä moskeijayhteisöä, joista osa on rekisteröitynyt uskonnollisiksi yhdyskunniksi ja osa tavallisiksi yhdistyksiksi. (Martikainen 2008, 148–151.) Uskonnollisista vähemmistöistä etenkin muslimit ovat saaneet huomiota, vaikka suurin osa maahanmuuttajista on kristittyjä (Lepola ym. 2007, 156). Tämä liittyy osaltaan yleisemmin maailmassa korostuneeseen kahtiajakoon länsimaiden ja islamilaisen maailman välillä. Islamofobian lisääntyminen läntisessä maailmassa on liitetty syyskuussa 2001 Yhdysvaltioihin kohdistuneisiin terrori-iskuihin ja tapauksen jälkeiseen terrorisminvastaiseen sotaan. Käsitteellä islamofobia viitataan

yleisesti pelkoon tai kammoon islaminuskoa tai muslimeita kohtaan (The Runnymede Trust 1997). Myös suomalaisessa mediassa islam on liitetty yleisesti negatiivisiin mielikuviiin ja se kuvataan vastakohtana länsimaisille arvoille, kuten sanan- ja yksilönvapaudelle sekä demokratialle (Kujanpää 2009), mikä osaltaan voi lisätä ennakkoluuloja muslimeita kohtaan.

Suomalaisten asenteita islaminuskaisia kohtaan on selvitetty kyselyillä vuosina 1993, 1998 ja 2003. Kyselyn mukaan vuonna 2003 joka neljäs suomalainen oli täysin tai osittain sitä mieltä, että ”Suomessa ei tulisi sallia islamin uskonnon harjoittamista, koska se uhkaa kulttuuriamme”. Vain vajaa puolet vastaajista oli täysin eri mieltä väitteen kanssa. (Jaakkola 2009, 62.)

Vuoden 2009 Eurobarometrin mukaan syrjintä uskonnon perusteella on eurooppalaisten mielestä eri syrjintäperusteista harvinaisinta. Suomalaisista vastaajista joka kolmas (34 %) piti syrjintää uskonnon vuoksi melko tai hyvin yleisenä, kun vastaava osuus Euroopan tasolla oli 39 prosenttia. Suomalaisista vastaajista prosentti oli kokenut syrjintää uskonnon vuoksi viimeisen 12 kuukauden aikana, mikä on saman verran kuin etnistä syrjintää kokeneiden osuus. (Special Eurobarometer 2009, 99–100, liitetaulukot.)

3.3 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt

Viharikoksille alttiita voivat olla etenkin henkilöt, jotka poikkeavat valtavirrasta rikkomalla perinteisiä miehen ja naisen rooleja seksuaalisuuden tai sukupuolen ilmaisun suhteen. Seksuaalivähemmistöillä viitataan homoihin, lesboihin ja biseksuaaleihin, joilla on rakkaus- tai seksisuhteita oman sukupuolensa kanssa, vaikka eivät itse kutsuisikaan itseään näillä termeillä. Sukupuolivähemmistöillä taas viitataan ihmisiin, jotka kokevat sukupuolensa tai ilmaisevat sitä perinteisestä poikkeavalla tavalla. Transsukupuolisella tarkoitetaan henkilöä, joka on syntynyt ruumiltaan esimerkiksi pojaksi, mutta tuntee olevansa nainen ja korjaa kehonsa piirteet sukupuolenkorjaushoidolla. Transvestiitti-sanalla viitataan esimerkiksi mieheen, joka toisinaan haluaa tuoda esiin omaa naiseuttaan. Transgender-sana tarkoittaa henkilöä, joka elää pysyvästi mieheyden ja naiseuden välillä. Intersukupuoliset ovat ihmisiä, joilla on synnynnäisesti miehen ja naisen ruumiillisia sukupuoliominaisuuksia, ja jotka usein jo vauvana pakotetaan jompaankumpaan sukupuoleen. On arvioitu, että seksuaalivähemmistöjä on 5–15 prosenttia väestöstä. Sukupuolivähemmistöjä arvioidaan olevan vähemmän. Transvestiitteja on arvioitu olevan 50 000, ja transsukupuolisia 5000 koko maassa. Intersukupuolisia lapsia syntyy vuosittain 25–50. (Lehtonen 2006, 12–15.)

Edellä mainitun Eurobarometrin mukaan vuonna 2009 syrjintä seksuaalisen suuntautumisen perusteella oli eurooppalaisista 47 prosentin mieles-

tä melko tai hyvin yleistä. Suomalaisista vastaajasta tätä mieltä oli puolet. Syrjintää henkilökohtaisesti seksuaalisen suuntautumisen vuoksi oli kokenut prosentti suomalaisista vastaajista. Kaikista eurooppalaisista vastaajista 255 katsoi kuuluvansa seksuaaliseen vähemmistöön ja heistä 23 prosenttia kertoi kokeneensa syrjintää vähemmistöön kuulumisen vuoksi viimeisen 12 kuu-kauden aikana. (Special Eurobarometer 2009, 24, 85–86, liitetaulukot.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamasta väkivallasta tai syrjinnästä on Suomessa vähän tutkimustietoa. Aihetta on sivuttu vuonna 1980-luvun alussa seksuaalivähemmistöille tehdyssä elämäntapatutkimuk- sessa (Grönfors ym.1985). 2000-luvulla aihetta on tutkittu työelämän näkö- kulmasta ja mukana vastaajina on seksuaalivähemmistöjen lisäksi sukupuoli- vähemmistöjen edustajia (Lehtonen & Mustola 2004). Myös Jukka Lehtosen vuonna 2003 valmistunut väitöskirja käsittelee ei-heteroseksuaalisten asemaa sekä seksuaalisuutta ja sukupuolta koulussa. Lehtonen on tutkimuksessaan käsitellyt koulumaailmassa esiintyvää sukupuolirooleihin ja homoseksuaa- lisuuteen liittyvää nimitystä ja esimerkiksi sanojen, kuten ”homon” merki- tystä. Homo-sanalla ei ainakaan nuorten keskuudessa aina viitata homosek- suaaliin ihmiseen, vaan sitä voidaan käyttää myös alentavassa merkityksessä esimerkiksi silloin, kun joku käyttäytyy lapsellisesti, tyhmästi tai naismaises- ti. Lehtosen mukaan ”homottelu” sekä muu sukupuolikuriin liittyvä kiusaa- minen ovat osa mieheyden rakentamisen strategioita kouluissa. Alttiita eris- tämiselle ja väkivallalle ovat etenkin ne nuoret, jotka rikkovat sukupuoleen liittyviä normeja. (Lehtonen 2003a ja b; 1999.)

Koulu yhteisöjen vaikeuksista kohdata ja hyväksyä seksuaalista moni- naisuutta kertoo myös vuonna 2009 lukijoille tehty Opettaja-lehden kyse- ly. Kyselyyn vastasi 1002 opettajaa ja rehtoria eri kouluasteilta. Opettajilta kysyttiin, miten enemmistö oppilaista suhtautuu, jos joku oppilaista kertoo koulussa homoudestaan. Vain 12 prosenttia arvioi, että reaktiona on luonteva hyväksyminen, kun taas lähes 36 prosenttia kertoi reaktion olevan vaivaan- tunutta torjuntaa ja 16 prosenttia pilkkaa tai kiusaamista. Kaikista vastaajis- ta yli 70 prosenttia piti opettajien ja oppilaiden seksuaalista suuntautumista koulumaailman vaiettuna tabuna. (Puustinen & Tikkanen 2010.)

Transihmisten ongelmista Suomessa kertoo osaltaan uusin tasa-arvo- valtuutetun vuosikertomus (Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomus 2010). Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on muun muassa valvoa sukupuolten väli- sestä tasa-arvosta annetun lain noudattamista. Vuosikertomuksen mukaan transihmiset ottivat vuonna 2009 tasa-arvovaltuutettuun yhteyttä erilaisissa syrjintäpäilyissä sekä muissa asemaansa liittyvissä ongelmissa. Nämä kos- kivat muun muassa syrjintää työssä, vakuutuskorvauksia, asevelvollisuuden vaikutuksia, koulu- ja työtodistusten uusimista sekä kohtelua uimahalleissa ja kuntosaleissa. (Emt., 31.)

3.4 Vammaiset henkilöt

Kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen, myös vammaisten henkilöiden määrästä on vaikea esittää tarkkoja lukuja. Määrää voi arvioida selvittämällä tiettyä etuutta tai palvelua saavien henkilöiden määrät (Haarni 2006, 13). Esimerkiksi Kelan maksamia varsinaisia vammaisetuuksia sai vuoden 2008 lopussa 266 800 henkilöä, mikä on 5 prosenttia väestöstä (Kansaneläkelaitos 2009, 10). Luvut riippuvat myös paljon siitä, kuinka vammaisuus määritellään. Ilka Haarnin mukaan vammaisten määrän arvioinnin pohjana käytetään usein edelleen 1980-luvulla esitettyjä lukuja, joiden mukaan vaikeavammaisuutta esiintyisi noin yhdellä prosentilla, vammaisuutta suppeasti käsiteltynä noin viidellä prosentilla ja laajemmin käsiteltynä noin kymmenellä prosentilla väestöstä. (Haarni 2006, 14.)

Vammaisten kohtaamasta väkivallasta on tehty Suomessa vähän tutkimuksia. Yhden harvoista väkivaltaa käsittelevistä tutkimuksista Suomessa on tehnyt Vappu Viemerö (2004), joka on tutkinut vammaisiin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Suuri osa vammaisten kohtaamasta syrjinnästä on rakenteellista ja välillistä. Vammaisten perus- ja ihmisoikeusjärjestö Kynnys ry on verkkosivuillaan kerännyt ilmoituksia tilanteista, joissa vammaisen henkilö on kokenut tullessa syrjityksi. Suuri osa ilmoituksista liittyi juuri ympäristön ja rakennusten esteellisyyteen. Osa ilmoituksista on tehty esimerkiksi syrjinnästä työnhakutilanteessa, epäselviin tai laittomiin työsuhteen päättämisiin. Epäasiallisesta kohtelusta ja kielteisistä asenteista vammaisia henkilöitä kohtaan on myös raportoitu. Suurimmassa osassa tapauksia syrjinnästä ei ollut ilmoitettu viranomaisille. Toisaalta kaikilla vammaisilla ihmisillä ei edes ole mahdollisuutta itse puolustaa oikeuksiaan ja ilmoittaa kokemastaan syrjinnästä. Tällöin vastuu ilmoittamisesta on usein omaisilla, ystävillä tai järjestöillä. (Konttinen 2007, 97–98.)

Vuoden 2009 Eurobarometrissä selvitettiin myös vastaajien näkemyksiä vammaisuuteen perustuvasta syrjinnästä. Yhteensä 53 prosenttia eurooppalaisista ja 56 prosenttia suomalaisista piti tätä syrjinnän muotoa melko tai hyvin yleisenä. Omakohtaisesti sitä oli kokenut prosentti kaikista suomalaisista vastaajista. Kaikista eurooppalaisista vastaajista 586 katsoi olevansa vammaisen ja heistä kolmasosa kertoi kokeneensa syrjintää vammansa vuoksi viimeisen 12 kuukauden aikana. (Special Eurobarometer 2009, 24, 78–79, liitetaulukot.)

4 SELVITYKSEN TOTEUTUS

Seuraavissa luvuissa kuvaillaan selvityksen toteutusta vaihe vaiheelta; raaka-aineiston poimintaa ja karsintaa, viharikosten luokittelua, erilaisten muuttujien muodostamista rikosilmoitustekstin perusteella sekä aineiston analysointia. Lopuksi kootaan menetelmän ongelmakohtat, jotka tulee ottaa huomioon tuloksia arvioitaessa.

4.1 Raaka-aineiston poiminta

Selvityksen aineiston muodostavat vuonna 2009 kirjatut rikosilmoitukset, jotka on poimittu valtakunnallisesta Poliisiasian tietojärjestelmästä alla kuvatuilla ehdoilla. Ensimmäiseksi raaka-aineistoon poimittiin:

1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin liitteessä 3 mainituista rikosnimikkeistä ja jonkin liitteessä 2 mainituista hakusanoista (yhteensä 253 hakusanaa).
2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan.
3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism”.
4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkinnyt rasismikoodilla.

Hakuehdoissa 3 ja 4 poimintaa ei ole kohdistettu tiettyihin rikosnimikkeisiin, vaan näillä ehdoilla voi löytyä sellaisia rikosilmoituksia, joissa on muitakin kuin kohdassa 1 mainittuja rikosnimikkeitä. Poliisi on voinut luokitella esimerkiksi ryöstön rasismijutuksi. Kohta 3 on jätetty itsenäiseksi hakuehdoksi siksi, että sanat ”rasism” ja ”rasist” ovat hakuhehtoina tehokkaita.

Hakuehdoissa olevia hakusanoja on muokattu edellisvuoteen verrattuna, jolloin käytössä oli yhteensä 216 hakusanaa. Näistä viisi hakusanaa on poistettu kokonaan, 44 sanaa on lisätty ja 12 sanaa on muokattu. Tämän vuoden haussa oli mukana yhteensä 253 hakusanaa. Muutosten taustalla oli erilaisia perusteluita. Esimerkiksi viime vuoden selvityksen yhteydessä havaittiin, että osalla hakusanoista ei ole löytynyt yhtään rikosilmoitusta tai tapauksia löytyi hyvin vähän (esim. molotov* cocktail*, kehar*, queer*). Nämä hakusanat kannatti kuitenkin edelleen pitää mukana hakusanojen joukossa. Näistä sanoista ei ole ”haittaa” siinä mielessä, että ne eivät kasvata turhaan läpikäy-

tävien ilmoitusten määrää, mutta toisaalta yksikin löytynyt tapaus voi todennäköisesti olla viharikos. Tämän selvityksen hakuehdoista taas on poistettu sellaisia sanoja, joilla viime vuoden haussa löytyi ainoastaan ei-viharikoksia eli ”turhia” rikosilmoituksia (esim. epilepsia, laku). Tarkoituksena on pitää hakusanalista puhekielisten ja muiden ilmausten suhteen ajan tasalla niin, että sanat löytäisivät mahdollisimman tehokkaasti viharikoksia – lisäämättä kuitenkaan liikaa läpikäytävien ilmoitusten määrää. Muutosten haittapuolena on se, että hakusanojen päivitys heikentää vuosien välistä vertailtavuutta.

Hakuehdossa 1 mainittujen rikosnimikkeiden listaa (liite 3) on päivitetty edellisvuoteen nähden rikoslain 11 ja 22 luvun osalta rikoslain muutosten vuoksi⁴. Rikosnimikkeiden joukkoon hakuehtoihin on lisätty muu tutkinta -ilmoitukset, eli sekalaisilmoitukset, joissa ei ole kyse varsinaisista rikosilmoituksista. Rikoksen kohteeksi joutuneen henkilön kannalta ei ole merkitystä, onko tapaus kirjattu R- vai S-ilmoitukseksi. Ilmoitus kirjataan rikosilmoitukseksi, jos on syytä epäillä rikosta. S-ilmoitusta käytetään silloin, kun vielä ilmoitusvaiheessa ei ole edellytyksiä kirjata asiaa R-ilmoitukseksi, mutta voidaan muuten päätellä, että tapahtuma saattaisi esitutkinnan aikana osoittautua rikokseksi. S-ilmoituksesta kirjataan rikosilmoitus, jos myöhemmin todetaan, että epäilty teko täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkit. (Helminen ym. 2006, 190–192.) Hakuehdoilla löytyi 7222 rikosilmoitusta, jotka käytiin kaikki läpi.

4.2 Tapausten luokittelu viharikoksiksi

Tapauksen luokittelu viharikokseksi perustuu rikosilmoituksen sisältämiin, poliisin vapaamuotoisesti kirjaamiin tietoihin. Rikosilmoitus luokiteltiin pääsääntöisesti viharikokseksi, jos joku asianosaisista tai poliisi piti teon motiivina uhrin oletettua tai todellista viiteryhmää eli etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntavomusta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä tai sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta. Tapausten luokittelu perustuu usein pelkästään asianomistajan omaan ilmoitukseen asiasta. Kaikissa rikosilmoituksissa ei edes ole epäillyn näkemystä teon syystä, jos esimerkiksi epäilty on jäänyt tuntemattomaksi tai jos asian tutkinta on päätetty ennen epäillyn kuulemistä. Jos rikosilmoituksessa on ristiriitaisia tietoja teon syystä, esimerkiksi asianomistajan mukaan teko johtui rasismista ja epäillyn mukaan ei, on juttu luokiteltu viharikokseksi. Täytyy muistaa,

4 Rikoslain 11 luvusta on lisätty rikosnimikkeet joukkotuhonta, joukkotuhonnan valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan, törkeä rikos ihmisyyttä vastaan ja kidutus. Rikoslain 22 luvun rikosnimikkeet puolestaan on päivitetty vastaamaan uusia sanamuotoja (esim. laiton sikiön lähettäminen -> laiton raskauden keskeyttäminen).

että tässä tilastossa kyse on poliisin tietoon tulleista epäillyistä viharikoksista. Vasta tuomioistuimien päätätää, onko kyseessä ollut rikos, ja ottaa viimekädessä kantaa teon motiiviin ja ristiriitaisiin lausuntoihin. Viharikoksiksi ei myöskään laskettu ainoastaan enemmistön jäsenten vähemmistöryhmiin kuuluviin kohdistamia rikoksia. Myös ”vähemmistöjen enemmistöihin” kohdistamat sekä ”vähemmistöryhmien väliset” rikokset luokiteltiin viharikoksiksi.

Tapauksen luokittelu on myös voinut perustua muihin rikosilmoituksessa oleviin vihjeisiin teon syystä, mikäli rikosilmoitukseen ei ole kirjattu kenenkään osallisen tai poliisin epäilystä teon vihamotiivista. Seuraavassa kuvataan näitä vihjeitä tarkemmin eri viharikosmotiivien mukaan. Lisäksi kuvataan sellaisia tyypillisiä, hakusanoilla löytyneitä rajatapauksia, joita ei ole tässä selvityksessä luokiteltu viharikoksiksi. Lopulliseen aineistoon valikoitui yhteensä 1007 viharikokseksi luokiteltua rikosilmoitusta. Tämä on 14 prosenttia raaka-aineiston määrästä.

Etninen tai kansallinen tausta (epäillyt rasistiset rikokset)

1. Rasistiset solvaukset: Tapaus luokitellaan viharikokseksi, jos epäilty on nimitellyt rikoksen uhria halventavasti esimerkiksi ”ryssäksi” tai ”neekeriksi” tai esimerkiksi tappelu on saanut alkunsa rasistisesta huutelusta.
2. Rasismikoodi. Jos poliisi on merkinnyt rikosilmoituksen rasismikoodilla, on tapaus luokiteltu rasimirikokseksi, vaikka teon rasistisuus ei kävisi rikosilmoituksesta lukemalla ilmi.
3. Rasistiseksi rikokseksi ei ole luokiteltu ilmoituksia
 - joissa jotakin asianosaisista on nimitelty rasistiksi, natsiksi tms.,
 - joissa epäiltyä kuvaillaan esimerkiksi skiniksi tai uusnatsiksi,
 - tai joissa on töhritty hakaristi-merkki esimerkiksi ilmoittajan autoon eikä saatavilla ole muuta tietoa teon motiivista.

Uskonnollinen vakaumus tai elämänkatsomus

1. Solvaukset: jos ilmoituksessa esimerkiksi mainitaan, että epäillyn ”loukkaavat puheet liittyivät uskoon”, tapaus luokitellaan viharikokseksi.

2. Viharikokseksi on luokiteltu tapaukset, joiden syynä on se, että uhri ei kuulu esimerkiksi kirkkoon tai edusta jotakin tiettyä uskontokuntaa.
3. Viharikokseksi ei ole luokiteltu tapauksia
 - joissa jonkin asianomistajan kerrotaan kuuluvaan tiettyyn uskontokuntaan, mutta ilmoituksesta ei käy ilmi, miten tämä seikka liittyy teon motiiviin.
 - jotka vaikuttavat perheen tai suvun sisäiseltä kunniaväkivallalta.
 - joissa on kaadettu esim. hautakiviä tai muuten vahingoitettu uskonnollisten yhteisöjen omaisuutta eikä teon motiivista ole mitään tietoa (esim. paikalle jätettyä tekstiä).
 - jotka kohdistuvat selkeästi Israelin valtiota, eivät juutalaisia kohtaan.

Seksuaalinen suuntautuminen

1. Solvaukset: Seksuaaliseen suuntautumiseen viittaavat solvaukset, kuten esimerkiksi ”homoksi” tai ”hintiksi” kutsuminen eivät itsessään riitä vihjeeksi viharikoksesta.
2. Luokitus voi kuitenkin perustua seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviin solvauksiin, jos rikosilmoituksesta voi muulla tavoin päätellä, että epäilty on olettanut tai tiennyt uhrin edustavan seksuaali- tai sukupuoli vähemmistöä. Näin voi olla esimerkiksi tapauksessa, jossa rikoksesta epäilty on nimittelyn lisäksi syyttänyt uhria seksuaalisesta ahdistelusta.
3. Selvityksessä kuvaillaan rajatapauksina sellaisia rikosilmoituksia, joissa jotakin osallisista on nimetty esimerkiksi ”homoksi” tai ”hintiksi”, mutta teon motiivi ei käy sen tarkemmin ilmi (ks. luku 5.4.3).

Sukupuoli-identiteetti

1. Teon motiivin voi päätellä esimerkiksi epäillyn sanomista solvauksista, kuten ”transu”, tai oletko ”mies vai nainen”.

Vammaisuus

1. Solvaukset: Luokittelu voi perustua vammaisuuteen liittyviin solvauksiin, jos ilmoituksesta käy ilmi, että epäilty on olettanut tai tiennyt uhrilla olevan jokin vamma.
2. Muu symbolinen ele, kuten esimerkiksi apuvälineiden käytön estäminen tai kainalosauvojen vieminen, voi myös kertoa vihamotiivista. Samoin vammasta ärsyntyminen voi viitata siihen, että teon syynä on juuri uhrin vammaisuus.
3. Viharikoksiksi ei ole luokiteltu tapauksia, joista käy ilmi, että henkilöä on syrjitty hänen terveydentilansa perusteella.

4.3 Muuttujien luokittelu

Kaikista rikosilmoituksista kirjataan rikosepäilyjä, asianomistajia ja rikoksesta epäiltyjä koskevia tietoja numeerisiksi muuttujiksi. Muuttujien luokitellut ovat pääosin samoja kuin vuosien 2003–2007 rasistista rikollisuutta ja vuoden 2008 viharikollisuutta koskevissa selvityksissä. Tarkemmat tiedot muuttujien luokituksista ovat liitteessä 4.

Osa muuttujista saatiin valmiina poliisiasian tietojärjestelmästä. Näitä ovat tapahtumakunta, tapahtumakellonaika, asianomistajan ja epäillyn syntymäaika, sukupuoli, kansalaisuus ja syntymämaa. Tapahtuma-aika luokiteltiin uudelleen. Tiedot tapahtumapaikasta ja uhrin suhteesta epäiltyyn luokiteltiin rikosilmoituksen sisältämän kuvauksen perusteella.

Yhdessä rikosilmoituksessa voi olla kirjattuna useita asianomistajia, rikoksesta epäiltyjä henkilöitä ja rikosnimikkeitä. Sama henkilö voi olla asianomistajana useammassa kuin yhdessä rikosepäilyssä ja sama henkilö epäiltynä yhdestä tai useammasta rikoksesta. Joukkotappeluissa tyypillisesti samat henkilöt ovat sekä rikoksesta epäiltyjä että asianomistajia. Aikaisempien vuosien tapaan tässä selvityksessä tarkastellaan vakavinta asianomistajaan kohdistunutta tekoa eli niin sanottua päär rikosepäilyä. Päär rikosepäilyn määrittelyssä vakavimmiksi luokiteltiin henkilön suoraan kohdistuvat teot. Vakavuusjärjestys vakavimmasta lievimpään oli seuraava: henkirikokset ja henkirikosten yritykset, seksuaalirikokset (raiskaus), fyysiset väkivallanteot (pahoinpitely), väkivallalla uhkaaminen (laiton uhkaus), syrjintä, henkilön kunniaa loukkaavat teot, kotirauhan rikkomiset ja vahingonteot. Päär rikokset luokiteltiin myös kuuteen rikosluokkaan niin, että esimerkiksi eriaisteiset pahoinpitelyt ja niiden yritykset muodostavat yhden luokan.

Edellisvuoden tapaan rikosilmoitukset luokiteltiin niissä kuvatun tapahtumatilanteen mukaan. Luokkia on yhteensä kuusi ja luokitus on perustunut siihen vapaamuotoiseen tekstiin, jonka poliisi on rikosilmoitukseen tapahtumasta kirjannut. Lisäksi tässä selvityksessä on luokiteltu tapaukset sen mukaan, mihin tahoon rasismi (tyypillisesti rasistiset solvaukset) niissä kohdistuvat; onko kyseessä ollut esimerkiksi kantaväestön etnisen tai kansallisen vähemmistöön kuuluvaan kohdistama rasismi, vai vähemmistöryhmien välinen rasismi.

4.4 Aineiston analysointi ja kuvailu

Rikosilmoituksia kuvaillaan eri näkökulmista, mikä vaikuttaa eroihin havaintojen määrissä. Rasistisia rikoksia kuvaillaan aikaisempien vuosien tapaan sekä rikosilmoituskohtaisesti että asianomistajien ja rikoksesta epäiltyjen mukaan. Kun tekstissä puhutaan ”jutusta” tai ”tapauksesta”, viitataan kokonaiseen rikosilmoitukseen. Päärikosepäilyllä tarkoitetaan kuhunkin ilmoituksen asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosnimikettä. Koska yhdessä rikosilmoituksessa voi olla yksi tai useampia asianomistajia, on päärikosten määrä suurempi kuin rikosilmoitusten määrä. Sivurikoksilla tarkoitetaan rikosilmoitusten sisältämiä lievempiä rikosnimikkeitä ja niiden määrää kuvataan luvussa 5.2.4.

Luvuissa 5.2.2 ja 5.2.3 havaintoyksikkönä on rikosilmoitus, samoin osittain luvussa 5.2.7, jossa kuvaillaan tapausten alueellista jakautumista. Luvuissa 5.2.4–5.2.6, 5.2.8 ja 5.2.11 sekä osittain luvussa 5.2.7 havaintoyksikkönä on kunkin rikosilmoituksen sisältämät päärikosnimikkeet eli kuhunkin asianomistajaan kohdistunut vakavin rikos⁵. Luvussa 5.2.9 havaintoyksikkönä ovat sellaiset rikosilmoituksiin merkityt asianomistajat, jotka ovat luonnollisia henkilöitä ja luvussa 5.2.10 havaintoyksikkönä ovat rikoksesta epäillyt henkilöt.

Muita kuin rasistisia viharikoksia kuvaillaan tässä selvityksissä pääosin rikosilmoituskohtaisesti. Tämä johtuu siitä, että juttujen määrä on niin pieni, ettei niitä ole järkevää kuvailla yhtä yksityiskohtaisesti esimerkiksi asianomistajien ja epäiltyjen tai paikkakuntien mukaan kuin rasistisia rikoksia. Edellisvuosista poiketen tässä selvityksessä muu tutkinta -ilmoitukset kuvaillaan erikseen omissa luvuissaan, eikä tapauksia ole laskettu varsinaisiksi viharikoksiksi.

5 Mikäli rikosilmoitukseen ei ole merkitty yhtään asianomistajaa, kuten esim. kiihottaminen kansanryhmää vastaan -tapauksissa, on ilmoitus kuitenkin otettu mukaan päärikosnimike-, tapahtuma-aika- sekä tapahtumapaikkakohtaiseen tarkasteluun.

4.5 Menetelmän ongelmakohtia

Edellä kuvatun menetelmän kaikkiin vaiheisiin liittyy ongelmia, jotka on syytä ottaa huomioon tuloksia tulkitessa. Ensimmäkin täytyy huomata, että tilasto kuvaa vain poliisin tietoon tullutta rikollisuutta. Kaikki tapaukset, joista ei ole ilmoitettu poliisille tai joista poliisi ei ole kirjannut rikosilmoitusta jäävät tilaston ulkopuolelle. Aineiston poiminnan ulkopuolelle jäävät myös kaikki tapaukset, joissa

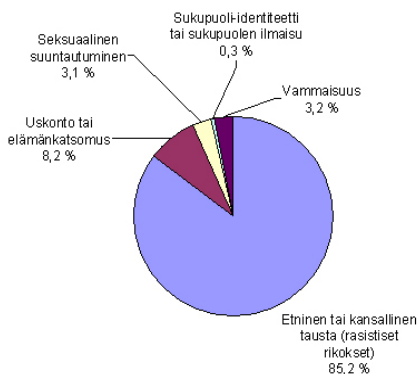
- rikosilmoitukseen ei ole kirjattu mitään tietoa teon motiivista tai tilanteesta lausutuista solvauksista (usein esim. vahingonteot, joissa ei ole mitään tietoa tekijästä)
- näistä seikoista on kerrottu, mutta ilmoituksessa on ollut kirjoitusvirhe (esim. ”rasistinen” motiivi on kirjoitettu muotoon ”rasisistinen” motiivi)
- teon motiivivia on kuvattu jollain sellaisilla ilmauksilla, joita hakusanalysissa ei ole huomioitu
- rikosilmoitus sisältää vain sellaisia rikosnimikkeitä, joita hakuehdoissa ei ole (esim. ryöstö), eikä tapausta ole merkitty rasismikoodilla.

Tapaukset luokitellaan viharikoksiksi rikosilmoituksen sisältämän, poliisin vapaamuotoisesti kirjaaman tekstin perusteella. Luokittelu on hyvin tulkinnanvaraista ja perustuu erilaisiin vihjeisiin. On mahdollista, että osa tapauksista on virheellisesti tulkittu viharikokseksi. Lisäksi poliisin rasismikoodin käyttö ei välttämättä ole ”tasalaatuista” – kirjauskäytännöt voivat vaihdella eri poliisilaitoksilla. On mahdollista, että poliisi on virheellisesti merkinnyt jutun rasismikoodilla. Lisäksi rasismikoodin käyttö voi vaihdella sen mukaan, missä vaiheessa kunkin tapauksen esitutkinta on ollut aineiston poimintavaiheessa (1.2.2010). Osassa tapauksia jutun tutkinta on voinut olla vielä niin kesken, että rasismikoodia ei ole ehditty merkitä tietojärjestelmään.

5 TULOKSET

5.1 Kaikki motiivit

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 1007 rikosilmoitusta, jotka luokiteltiin tässä selvityksessä viharikoksiksi. Luku on 148 (17 %) enemmän kuin edellisenä vuonna. Suurimman osan tapauksista muodostivat rasistisia piirteitä sisältävät rikokset, joita oli yhteensä 858 (85 %). Kuten edellisenä vuonna, muita kuin rasistisia viharikoksia löytyi poliisin tietojärjestelmästä paljon vähemmän. Yhteensä kahdeksassa prosentissa rikosilmoituksia teon motiivin katsottiin liittyvän uskontoon tai elämäntavoihin. Viharikoksista kolme prosenttia perustui seksuaaliseen suuntautumiseen ja saman verran vammaisuuteen. Ainostaan kolmessa rikosilmoituksessa (0,3 %) teon motiivi liittyi sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Seuraavissa luvuissa kuvaillaan viharikoksia motiivien mukaan tarkemmin erikseen.

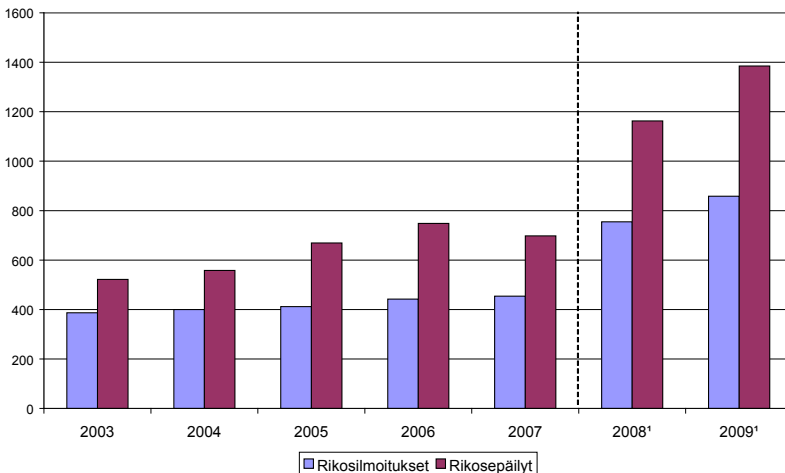

Kuvio 1. Eri viharikosmotiivien osuudet viharikoksiksi luokitelluissa rikosilmoituksissa (n=1007).

5.2 Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 858 rikosilmoitusta tapauksista, joihin sisältyi rasistisia piirteitä (kuvio 2). Tämä on 103 rikosilmoitusta enemmän kuin edellisellä vuonna, jolloin tapauksia löytyi yhteensä 755. Kasvua ei ole ihan yhtä paljon kuin vuosien 2007–2008 välillä (152), mutta selvästi enemmän kuin sitä aikaisempina vuosina 2003–2007, jolloin kasvua oli enimmillään 30 juttua vuodessa. Vuosien 2008 ja 2009 välillä kasvua on yhteensä 14 prosenttia. Vuonna 2009 rikosilmoitukset sisälsivät yhteensä 1385 päärrikosta, eli kuhunkin asianomistajaan kohdistettua vakavinta rikosta. Edellisenä vuonna päärrikosten määrä oli 1163.

Kuviota 2 tarkastellessa täytyy huomata, että vuosien 2008 ja 2009 luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien rikosilmoitusten ja rikosepäilyiden määrään. Tämä johtuu siitä, että tilastointimenetelmää muutettiin vuoden 2008 tilastointia varten. Vuosien 2008 ja 2009 lukuja sen sijaan voidaan pitää vertailukelpoisina, vaikka menetelmään on tehty joitakin pieniä muutoksia. Aineiston poiminnassa käytettyjä hakusanoja on muokattu verrattuna vuoden 2008 poimintaan (ks. luku 4.1). Hakusanojen muutoksilla ei kuitenkaan ole ollut kovin suurta vaikutusta löytyneiden rasististen rikosjuttujen määrään, sillä yhteensä vain 25 rikosilmoitusta löytyi uusilla, ainoastaan vuonna 2009 käytetyillä hakusanoilla. Toinen juttujen määrään vaikuttava muutos on se, että muu tutkinta -tapaukset eli niin sanotut sekalaisilmoitukset on suljettu pois varsinaisten viharikosten joukosta. Tämän muutoksen vaikutuksista kerrotaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Kuvio 2. Rasistisia piirteitä sisältävät rikosjutut; rikosilmoitusten ja päärrikosten määrät vuosina 2003–2009.

¹ Vuosien 2008 ja 2009 luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin nähden menetelmän muutosten vuoksi.

5.2.1 Muu tutkinta -tapaukset

Tässä selvityksessä on hakusanojen avulla käyty systemaattisesti läpi rikosilmoitusten lisäksi myös sekalaisilmoitukset (S-ilmoitus) eli muu tutkinta -tapaukset, jotka eivät ole varsinaisia rikosilmoituksia (R-ilmoitus). Näitä tapauksia ei kuitenkaan ole laskettu varsinaisiksi viharikoksiksi. Rajauksella on hieman vaikutuksia tulosten vertailtavuuteen edeltävään vuoteen nähden.

Aikaisempina vuosina rasistisiksi rikoksiksi on laskettu mukaan myös muu tutkinta -tapaukset, mikäli niitä on aineiston poiminnassa tullut esille. Tapaukset ovat aikaisempien vuosien poiminnassa tulleet aineiston poiminnassa ikään kuin sattumalta mukaan, jos poliisi on merkinnyt jutun rasismijuttu-luokituksella, tai jos muu tutkinta -ilmoitus on sisältänyt hakusanat ”rasism” tai ”rasist”. Vuonna 2008 muu tutkinta -tapauksia löytyi erityisen paljon, yhteensä 33 kappaletta, sitä edeltävänä vuonna tapauksia oli vain yksi (Joronen 2008). Tässä selvityksessä muu tutkinta lisättiin hakuehtoihin rikosnimikkeiden ohelle (ks. aineiston poimintaehdoista luku 4.1.). Näin voitiin selvittää, kuinka paljon vuosittain ylipäätään kirjataan sellaisia muu tutkinta -ilmoituksia, joissa kuvattuun tekoon liittyy rasistinen tai muu vihamotiivi.

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 61 muu tutkinta -tapausta, joihin sisältyi rasistisia piirteitä (muita ”vihamotiiveja” kuvaillaan erikseen omissa luvuissaan). Mukaan ei kuitenkaan ole laskettu sellaisia muu tutkinta -ilmoituksia, joissa todetaan, että tapauksesta on myöhemmin kirjattu myös erillinen rikosilmoitus. Jutut eivät siis ole päällekkäisiä varsinaisten viharikoksiksi luokiteltujen tapausten kanssa. Kaikista 61:stä muu tutkinta -tapauksesta 34 oli sellaisia, jotka olisivat löytyneet myös vuoden 2008 hakuehdoilla. Näistä kaksi poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla ja kaikissa muissa oli hakusana ”rasism” tai ”rasist”. Yhteensä 27 tapausta löytyi uusilla hakuehdoilla. Siten vertailukelpoisempi rasismijuttujen lukumäärä vuoteen 2008 nähden olisi 892 (858 rikosilmoitusta + 34 muu tutkinta -tapausta).

Taulukko 1. Tapahtumatilanteet rasisisia piirteitä sisältävissä muu tutkinta -tapauksissa 2009.

Tapahtumatilanne	N
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	47
Syrjintäjutut	6
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	5
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	2
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	1
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	0
Yhteensä	61

Yhteensä 47:ssä muu tutkinta -tapauksessa oli kyse sanallisista loukkauksista, uhkauksista tai häirinnästä. Esimerkiksi yhdessä näistä virolaistaustainen nainen kertoi, että oli saanut entiseltä miesystävältään kaksi solvaavaa tekstiviestiä, joista toisessa hänestä käytettiin ”ryssä” -nimitystä. Poliisi on kuullut miehen asiaan liittyen ja todennut, että asiassa ei ole tapahtunut rikosta. ”Ei rikosta” -päätös tehtiin myös jutussa, jossa ilmoittajan mukaan eräs mies oli esiintynyt messuilla saamelaisia halventaen. Mies oli pukeutunut Lapin puvun ja perinnevaatteen yhdistelmään ja hänen kasvonsa oli meikattu likaisen näköisiksi.

Yhdessä solvaustilanteessa mies oli kutsunut poliisit paikalle, kun kolme tyttöä ja ilmeisesti heidän isänsä oli nimitellyt ilmoittajan lapsia rasisilla ilmauksilla. Ilmoituksessa mainitaan, että asia on hoidettu tapahtumapaikalla poliisi-partion toimesta ja että jutun tutkinta päätetään. Osassa tapauksia asiasta ei ole kirjattu rikosilmoitusta sen vuoksi, että ilmoittajalla ei ole asiassa vaatimuksia. Eräässä tapauksessa pariskunta kertoi, että heidän naapurinsa on häiriköinyt heitä noin vuoden ajan. Häirinnän kohteena on erityisesti mies hänen ulkomaisen syntyperänsä vuoksi. Pariskunta ei halunnut tehdä asiasta vielä rikosilmoitusta ja odotti tilanteen rauhoittumista.

Vuoden 2009 aikana on kirjattu neljä muu tutkinta -ilmoitusta julkisille paikoille liimatuista tarroista. Kaikissa tarroissa oli teksti ”monikulttuurisuus on haitallista lapsillesi ja lapsenlapsillesi”. Kolmessa tapauksessa tutkinta on keskeytetty, ja yhdessä on tehty ”ei rikosta” -päätös.

Kuudessa tapauksessa kyse on ollut syrjintätalanteesta. Yhdessä näistä ilmoittaja pyysi poliisia tutkimaan, ovatko sosiaalityöntekijät syyllistyneet rikokseen hänen huoltajuuskiistaa ratkaistessaan. Poliisi on todennut ilmoit-

tajan toimittamien asiakirjojen perusteella, että asiassa ei ole syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Seitsemän tapausta sisälsi fyysisiä tekoja. Esimerkiksi erään ilmoituksen mukaan koira oli näykkäissyt naisen jalkaa, kun hän oli ollut kadulla kävelemässä. Naisen mukaan koiran omistaja oli kertonut näykkäisyn syyksi sen, että hänen koiransa ei pidä naisesta viitaten tämän ihonväriin. Ilmoituksen mukaan poliisi on huomauttanut asiasta koiran omistajalle, minkä jälkeen tutkinta on päätetty.

5.2.2 Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet ja rasismien kohteet

Rikosilmoituksissa kuvatuissa tapahtumatilanteissa ei ole suuria eroja verrattuna edellisvuoteen (taulukko 2)⁶. Sanalliset loukkaukset ja uhkaukset muodostivat noin kolmasosan kaikista tapauksista vuosina 2008 ja 2009. Esimerkkinä sanallisesta loukkauksesta on tapaus, jossa naapureiden kerrotaan solvanneen ulkomaalaistaustaista perhettä viikoittain ja välillä päivittäin piha-alueella. Solvaukset liittyivät ilmoittajien ulkomaalaistaustaan; perheen lasta oli nimitelty muun muassa ”ulkomaalaiseksi apinaksi”.

Tappelutilanteita (16 %) ja pelkkiä omaisuusrikoksia sisältäviä tapauksia (10 %) oli tarkasteluvuonna suhteellisesti saman verran kuin vuonna 2008. Esimerkiksi eräs tappelutilanteista oli syntynyt ulkomaalaistaustaisen henkilön omistamassa liikkeessä. Suomalaissyntyinen asiakas oli ollut tyytymätön liikkeessä saamaansa palveluun, minkä jälkeen hän oli alkanut käyttäytymään aggressiivisesti. Paikalle kutsuttiin muita henkilöitä apuun, ja tilanne johti lopulta tappeluun osallisten välillä suomalaissyntyisen miehen nimitellessä vastapuolia rasistisilla ilmauksilla. Rikosilmoituksessa sekä suomalaissyntyinen asiakas että vastapuoli on kirjattu rikoksesta epäillyn asemaan. Tyypillisiä omaisuusrikoksia olivat yön aikana autoihin tehdyt vahingonteot. Eräessä tällaisessa tapauksessa rikoksesta epäilystä ei ollut mitään tietoa, mutta ilmoittaja epäili teon syyn liittyvän siihen, että hänellä on ulkomaalaistaustainen aviomies.

Syrjintätapausten määrässä on tapahtunut suurin muutos, sillä juttuja kirjattiin vain kolmannes (n=22; 3 %) verrattuna edellisvuoteen (n=68; 9 %). Esimerkiksi yhdessä tapauksessa nainen kertoi tulleen syrjityksi työpaikallaan romanitaustansa vuoksi. Asianomistajan mukaan hänet on yritetty saada pois työpaikastaan.

Yksisuuntaisia pahoinpitelyrikoksia oli tarkasteluvuonna 28 prosenttia, kun vuotta aiemmin niitä oli 24 prosenttia. Esimerkiksi eräessä ilmoituksessa kuvattiin mieshenkilöiden pahoinpidelleen julkisella paikalla kahta miestä,

6 Katso muuttujien luokituksista liite 4.

sekä samalla nimittellen ulkomaalaisiksi. Tilanne oli saanut alkunsa sanaharkasta baarin edustajalta, josta asianomistajat olivat lähteneet karkuun metsikköön ja tulleet siellä pahoinpidellyiksi.

Taulukko 2. Rasistisiksi jutuiksi luokiteltujen rikosilmoitusten tapahtumatilanteet..

Tapahtumatilanne	2008		2009	
	N	%	N	%
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	241	32	290	34
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	184	24	240	28
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	119	16	133	16
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	71	9	87	10
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	72	10	86	10
Syrjintäjutut	68	9	22	3
Yhteensä	755	100	858	100

Rikosilmoitukset on tässä selvityksessä luokiteltu myös sen mukaan, mihin tahoon rikosilanteiden rasistiset piirteet kohdistuvat (taulukko 3). Kaikista rikosilmoituksista tämä ei käynyt ilmi yhtä tarkasti tai yksiselitteisesti, ja luokitus onkin muodostettu saatavilla olevien tietojen mukaan. Luokituksessa on kiinnitetty huomiota siihen, mihin tahoon esimerkiksi tilanteessa sanottu rasistiset solvaukset kohdistuvat, riippumatta siitä, onko tämä sama tahto myös ilmoitukseen kirjattu asianomistaja. Osassa tapauksia henkilöiden enemmistöön tai vähemmistöön kuulumisesta on voitu tehdä päätelmiä ainoastaan heidän kansalaisuudestaan ja syntymämaastaan. Osassa rikosilmoituksia taas rasismien uhria kuvataan esimerkiksi tummaihoiseksi ja rikoksesta epäiltyä suomalaiseksi tai valtaväestöön kuuluvaksi. Tässä suhteessa esitetyt luvut ovat siis vain suuntaa antavia. Ainoastaan melko varmasti voidaan päätellä, että vähemmistöryhmien valtaväestöön kohdistamaa rasismia on hyvin vähän poliisin tietoon tulleissa tapauksissa.

Taulukko 3. Rasismien kohteet ja epäiltyjen statukset rasistisia piirteitä sisältävissä rikostilanteissa.

Rasismien kohteet rikostilanteissa	N	%
Enemmistö -> vähemmistöryhmä	617	72
Vähemmistöön kuuluva uhrina, epäilty ei tiedossa	144	17
Vähemmistö -> vähemmistöryhmä	52	6
Ei voi sanoa	34	4
Vähemmistö -> enemmistöryhmä	11	1
Kaikki	858	100

Suurimmassa osassa rikosilmoituksia (72 %) kyse on tilanteesta, jossa valta- väestöön kuuluva kohdistaa rasistisia solvauksia etniseen tai kansalliseen vähemmistöön kuuluvaan kohtaan. Tyypillisiä ovat esimerkiksi tapaukset, joissa Suomessa syntynyt ja kansalaisuudeltaan suomalainen henkilö nimittelee ulkomaalaista asianomistajaa esimerkiksi ihonvärin vuoksi ja käskee palamaan takaisin kotimaahansa. Osassa tapauksia (17 %) rasismien kohde on etniseen tai kansalliseen vähemmistöön kuuluva henkilö, mutta epäillyn ”statuksesta” ei ole tietoa. Yhdessä tällaisessa ilmoituksen asianomistajat kertoivat joutuneensa pahoinpitelyyn ja kunnianloukkauksen kohteeksi kauppalikkeessä. Tilanne oli alkanut siitä, että he olivat itse ottaneet hälyttämiä pois myytävistä tuotteista. Poliisit oli kutsuttu paikalle ja asianomistajat kertoivat toisen poliiseista sanoneen olevansa ”niin kyllästynyt teihin mustalaisiin”. Poliisin kansallisesta taustasta ei voitu tehdä mitään päätelmiä, sillä hänen tietojansa ei ole kirjattu rikosilmoitukseen ja tutkinta on lopetettu syyttäjän ”ei rikosta” -päätöksellä.

Kuudessa prosentissa kyse on etnisten tai kansallisten vähemmistöryhmien välisestä rasismista. Esimerkiksi eräässä näistä venäläinen nainen kertoo, että kansalaisuudeltaan virolainen nainen on soitellut hänelle sekä lähetellyt hänelle useita törkeitä tekstiviestejä. Viesteissä on muun muassa ”ryssitelty ja huoritelty”.

Neljästä prosentista ilmoituksia ei voinut sanoa, mikä taho on ollut rasismien kohteena tilanteessa. Tällainen on esimerkiksi tilanne, jossa kahden tuntemattoman miehen epäillään pahoinpidelleen kolmatta miestä yöllä kaupungilla tämän ollessa matkalla kotiin. Rikosilmoituksessa ei ole kerrottu, onko asianomistajaa tai muita osallisia nimitelty tilanteessa rasistisesti. Poliisi on merkinnyt jutun rasismikoodilla, ja se on siksi otettu aineistoon mukaan. Vain yhdessä prosentissa kyse on ollut vähemmistön enemmistöön

kohdistamasta rasismista. Näin oli esimerkiksi eräässä rautatieasemalla sattuneessa tappelutilanteessa, jonka yhteydessä yksi osapuolista oli alkanut nimitellä rasistisesti väliin tulleita järjestyksenvalvoja ja sylkeä heidän päälleen. Järjestyksenvalvoja oli nimeltely muun muassa ”rasisteiksi” ja ”valkoperseiksi”.

5.2.3 Rasismikoodin käyttö rikosilmoituksissa

Poliisille annetun ohjeen mukaan rikosilmoitus tulee luokitella rasismijutuksi silloin, kun henkilö on joutunut rikoksen uhriksi sen johdosta, että hän ihonväritään, rodultaan tai etniseltä alkuperältään poikkeaa rikoksen tekijästä. Poliisiasian tietojärjestelmässä on monia muitakin luokituksia, kuten perheväkivaltarikokset, huumausainerikokset ja talousrikokset. Rikosilmoitusten luokittelu ei ole pakollista ja järjestelmä sallii merkinnän sivuuttamisen.

Vuonna 2009 poliisi oli merkinnyt kaikkiaan 325 juttua rasismikoodilla. Näistä seitsemän oli poliisilakiperusteisia kiinniottoja, jotka poistettiin aineistosta, sillä ne eivät ole varsinaisia rikosepäilyjä. Yksi rasismikoodilla merkitty rikosilmoitus poistettiin aineistosta sen vuoksi, että rikosilmoituksen tekstin perusteella kyse oli perättömästä vahingontekoilmoituksesta, jossa ilmoittaja itse vaihtuikin tutkinnan edetessä rikoksesta epäilyksi. Yhden rikosilmoituksen kohdalla rasismikoodia on käytetty kuvaamaan tapausta, jossa teon motiivina on ollut uhrin seksuaalinen suuntautuminen. Tässä tapauksessa poliisi on hyödyntänyt rasismikoodi-luokitusta laajemmin viharikoskoodina. Kolme rasismikoodilla merkittyä rikosilmoitusta on tässä selvityksessä luokiteltu uskontoon perustuviksi viharikoksiksi. Lisäksi kaksi muu tutkinta -ilmoitusta oli merkitty rasismikoodilla (ks. luku 5.2.1).

Kun edellä kuvatut tapaukset on poistettu, jäi rasismiaineistoon yhteensä 311 rasismikoodilla merkittyä, varsinaista rikosilmoitusta (taulukko 4). Se on 36 prosenttia kaikista niistä tapauksista, jotka tässä selvityksessä on luokiteltu rasistisia piirteitä sisältäviksi jutuiksi. Osuus on hieman pienempi kuin edellisenä vuonna, jolloin rasismikoodilla merkittiin 39 prosenttia tapauksista. Vuosien 2008 ja 2009 prosenttiosuudet eroavat aikaisemmista vuosista selvästi tilastointimuutosten vuoksi. Vuoden 2008 vertailukelpoinen prosenttisuus aikaisempiin vuosiin (2003–2007) nähden oli 48 % (Peutere 2009, 57).

Poliisin rasismikoodilla merkitsemistä tapauksista 94 (30 %) on sellaisia, joista rikosilmoitusta lukemalla teon rasistiset piirteet eivät käy ilmi. Näistä tapauksista ei myöskään voi päätellä, että juttu ei selvästi olisi rasistinen rikos ja ne on siksi otettu aineistoon mukaan. Osassa tapauksia teon rasistiset piirteet ovat silti ilmeisemmät kuin toisissa. Esimerkiksi tapauksessa,

jossa paikalliset ovat hyökänneet pesäpallomailojen kanssa vastaanottokeskukseen, on helppo päätellä, että teon motiivi on voinut olla rasistinen, vaikka esimerkiksi tilanteessa sanotuista solvauksista ei ole rikosilmoituksessa mainintaa. Toisaalta rasismikoodilla on merkitty myös esimerkiksi henkilö-autoihin tehtyjä vahingontekoja, vaikka epäillyistä tekijöistä ei ole mitään tietoa. On mahdollista, että poliisi on merkinnyt osassa näitä tapauksia jutun rasismikoodilla pelkästään siitä syystä, että jutun asianomistaja on ulkomaalaistaustainen. Toisaalta on myös mahdollista, että kaikkia tiedossa olevia teon piirteitä ei ole kirjattu rikosilmoitukseen.

Taulukko 4. Rasismikoodin käyttö rikosilmoituksissa vuosina 2003–2009¹.

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Lukumäärä	Rasismikoodi	202	203	242	242	240	291	311
	Ei rasismikoodia	185	197	170	200	214	464	547
	Yhteensä	387	400	412	442	454	755	858
%	Rasismikoodi	52	51	59	55	53	39	36
	Ei rasismikoodia	48	49	41	45	47	62	64
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

¹ Vuosien 2008 ja 2009 luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin, sillä rikosilmoitusten poimintaetöja on näinä vuosina muutettu.

Taulukossa 5 kuvataan rasismikoodin käyttöä erilaisissa rikostilanteissa. Kuten edellisenäkin vuonna, eniten rasismikoodia on käytetty omaisuusrikoksissa (57 %). Tämä prosenttiosuus on tosin laskenut vuodesta 2008, jolloin se oli 65 prosenttia. Yksisuuntaisista pahoinpitelyrikoksista (52 %), sanallisista loukkauksista ja uhkauksista (30 %) sekä tappelutilanteista (29 %) suunnilleen yhtä suuri osa on merkitty rasismikoodilla verrattuna vuoteen 2008. Syrjintätapausten kohdalla osuus on laskenut; vuonna 2009 rasismikoodilla merkittiin 32 prosenttia ilmoituksista, kun vuotta aiemmin osuus oli 41 prosenttia.

Taulukko 5. Rasismikoodin käyttö erilaisissa rikosilmoituksissa 2009 (%).

	Merkitty rasismikoodilla	Ei rasismikoodia	%	N
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	57	43	100	86
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	52	48	100	240
Syrjintäjutut	32	68	100	22
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	31	69	100	290
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	29	71	100	133
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	3	97	100	87
Kaikki	36	64	100	858

Kuten edellisenäkin vuonna, vähiten poliisi on käyttänyt rasismikoodia ”provokaatiojutuissa” eli sellaisissa rikostilanteissa, joissa rikokseen on syylistytty rasistisen provokaation seurauksena ja joissa rasististen solvausten esittäjä ei itse välttämättä ole rikoksesta epäiltynä lainkaan. Poliisin ohjeen mukaan näitä tapauksia ei edes tulisi merkitä rasismikoodilla, sillä ohjeen mukaan koodilla merkitään vain tapaukset, joissa asianomistaja on joutunut rikoksen kohteeksi sen vuoksi, että hän esimerkiksi etniseltä taustaltaan poikkeaa rikoksesta epäillystä. Nämä provokaatiojutut on kuitenkin laskettu mukaan aineistoon Poliisiammattikorkeakoulun vuosittaisissa rasismiselvityksissä.

Poliisin ohje rasismikoodille on muiltakin osin erilainen kuin näissä selvityksessä noudatetut juttujen luokitteluperiaatteet. Tässä selvityksessä rasismijutuiksi on luokiteltu kaikki sellaiset tapaukset, joihin sisältyy selviä rasistisia solvauksia tai joissa asianomistaja, poliisi tai joku muu osallinen epäilee teon syyksi rasismia. Poliisi saattaa jättää osasta näitä tapauksia rasismiluokituksen tekemättä sen vuoksi, että teolle näyttää olleen jokin muukin motiivi kuin rasismi. Lisäksi poliisin ohjeessa viitataan siihen, että rikoksen asianomistajan kuuluisi poiketa epäilystä esimerkiksi etniseltä taustaltaan ja tämän olla teon syynä. Tässä selvityksessä mukaan on laskettu myös sellaiset tapaukset, joissa esimerkiksi valtaväestöön kuuluva joutuu rikoksen kohteeksi

sen vuoksi, että hänellä on ulkomaalainen puoliso tai ystävä. On siis monia syitä sille, miksi tässä raportissa rasismijutuiksi luokitelluista tapauksista niin suurta osaa poliisi ei ole merkinnyt rasismikoodilla.

Teknisistä syistä huolimatta näyttää siltä, että rasismikoodilla merkittyjen juttujen osuus ei ole vuosien aikana mennyt ainakaan parempaan suuntaan, vaikka koodin käytön tehostuminen on määritelty tavoitteeksi sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Tavoitteeksi on asetettu, että vuonna 2011 enemmän kuin 75 prosenttia kaikista Poliisiammattikorkeakoulun rasismijutuiksi luokittelemista tapauksista myös poliisi olisi merkinnyt rasismikoodilla. Tavoite vuodelle 2015 on yli 90 prosenttia. (Sisäasiainministeriö 2008, 30.)

5.2.4 Yleisimmät pää- ja sivurikosrikosnimikkeet

Päärikoskohtaisessa tarkastelussa havaintoyksikkönä on kuhunkin ilmoituksessa mainittuun asianomistajaan kohdistunut vakavin rikos. Koska yhdessä rikosilmoituksessa voi olla yksi tai useampia asianomistajia, ovat taulukoissa esitetyt luvut suurempia kuin edellisissä luvuissa, joissa havaintoyksikkönä oli rikosilmoitus. Päärikosten lisäksi kuvaillaan sivurikoksia, eli kuhunkin asianomistajaan kohdistuneita lievempiä rikosnimikkeitä.

Taulukossa 6 on esitettyä yleisimmät päärikosnimikkeet rasistisia piirteitä sisältävissä tapauksissa. Edellisten vuosien tapaan yleisin rikosnimike on pahoinpitely 28 prosentin osuudella. Muita yleisimpiä rikosnimikkeitä ovat kunnianloukkaus (15 %), laiton uhkaus (13 %) ja lievä pahoinpitely (13 %). Suurin muutos edellisvuoteen verrattuna on se, että syrjintärikosten määrä on huomattavasti pienempi; tarkasteluvuonna syrjintä oli päärikosnimikkeenä 19 asianomistajan kohdalla (1 %), kun vuotta aiemmin määrä oli 74 (6 %). Muiden rikosnimikkeiden määrissä ja suhteellisissa osuuksissa ei ole näin suuria muutoksia. Ainoastaan pahoinpitelyiden suhteellinen osuus on hieman laskenut, ja yleisimpien lievempien rikosnimikkeiden osuudet hieman nousseet (kunnianloukkaus, laiton uhkaus, lievä pahoinpitely).

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan oli päärikosnimikkeenä kymmenessä jutussa. Vuotta aiemmin tapauksia oli yhdeksän. Esimerkiksi yksi rikosilmoitus on tehty henkilöstä, joka on kirjoitellut internetin Facebook-ryhmään ”rotu- ja kansalaisvihaa” lietsovia tekstejä.

Taulukko 6. Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät päärikosnimikkeet vuosina 2008 ja 2009.

Rikosnimike	2008		2009	
	N	%	N	%
Pahoinpitely	374	32	391	28
Kunnianloukkaus	155	13	213	15
Laiton uhkaus	128	11	183	13
Lievä pahoinpitely	133	11	183	13
Vahingonteko	77	7	125	9
Kotirauhan rikkominen	35	3	61	4
Törkeä pahoinpitely	15	1	31	2
Lievä vahingonteko	21	2	24	2
Pahoinpitelyn yritys	10	1	21	2
Syrjintä	74	6	19	1
Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen	9	1	13	1
Muut rikosnimikkeet	132	11	121	9
Yhteensä	1163	100	1385	100

Päärikosten ohella rikosilmoitukset sisälsivät yhteensä 344 sivurikosta (taulukko 7). Näistä yleisin on kunnianloukkaus, joiden osuus on 33 prosenttia kaikista nimikkeistä. Kunnianloukkauksia tehtiin yleisimmin eriasteisten pahoinpitelyrikosten ja laittomien uhkausten yhteydessä. Edellisvuoden tavoin kunnianloukkausten ohella yleisiä sivurikoksia olivat laittomat uhkaukset ja kotirauhan rikkomiset.

Taulukko 7. Epäiltyjen rasististen rikosten yleisimmät sivurikosnimikkeet vuosina 2008 ja 2009.

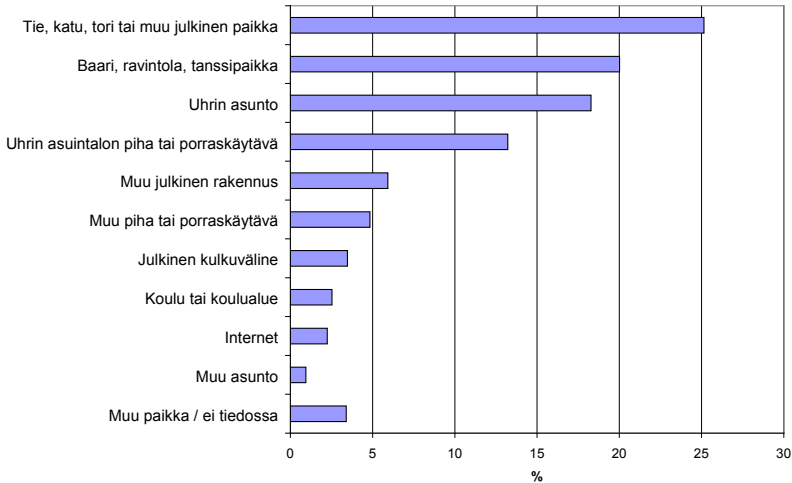
Rikosnimike	2008		2009	
	N	%	N	%
Kunnianloukkaus	100	36	114	33
Laiton uhkaus	33	12	55	16
Kotirauhan rikkominen	36	13	44	13
Vahingonteko	17	6	17	5
Pahoinpitely	22	8	14	4
Törkeä kotirauhan rikkominen	0	-	13	4
Lievä vahingonteko	6	2	9	3
Varkaus	6	2	9	3
Muut	55	20	69	20
Yhteensä	275	100	344	100

5.2.5 Rikosepäilyjen tapahtumapaikat

Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikkoja tarkastellaan kuviossa 3. Havaintoyksikkönä on edellisen luvun tavoin rikosilmoitusten sisältämät päärikokset.

Kuten edellisenäkin vuonna, suurin osa eli noin neljäsosa epäilyistä rikoksista tapahtui tiellä, kadulla, torilla tai muulla julkisella ulkoilmapaikalla. Baarit, ravintolat ja niiden edustat olivat seuraavaksi yleisimpiä rikospaikkoja. Yhteensä lähes kolmasosassa päärikoksia tapahtumapaikkana oli uhrin asunto, asuintalon piha tai porraskäytävä. Edellisvuonna osuus oli hieman vähemmän, noin 25 prosenttia. Lisäksi muutosta on tapahtunut niin, että tarkasteluvuonna uhrin asunto oli yleisempi tapahtumapaikka kuin sen piha tai porraskäytävä, kun taas edellisvuonna tilanne oli päinvastoin.

Edellisvuoden tapaan harvinaisempia tapahtumapaikkoja olivat muu asunto, muu piha tai porraskäytävä, julkinen kulkuväline, koulu ja internet. Kukin näistä oli tapahtumapaikkana alle viidessä prosentissa epäiltyjä rikoksia.

Kuvio 3. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat vuonna 2009 (% , n=1385).

Taulukossa 8 tarkastellaan tapahtumapaikkoja rikosluokan⁷ mukaan. Pahoinpitelyrikosten yleisin (39 %) tapahtumapaikka oli edellisvuoden tavoin julkinen ulkoilmapaikka, kuten tie, katu tai tori. Reilu neljäsosa pahoinpitelyistä sattui baareissa, ravintoloissa tai niiden edustalla. Vahingonteoille tyypillisin tapahtumapaikka oli uhrin asuintalon piha tai porraskäytävä, joissa kolmasosa näistä rikoksista sattui. Edellisvuodesta poiketen baareissa ja ravintoloissa ei tapahtunut suhteellisesti yhtä paljon vahingontekoja; tarkasteluvuonna osuus oli 14 prosenttia kun vuotta aiemmin luku oli 33 prosenttia. Yksi vahingonteko oli tapahtunut internetissä. Siinä kyse oli hakkeroinnista ja rasististen viestien lähettämisestä.

Edellisvuoden tavoin sekä laittomista uhkauksista (45 %) että kunnianloukkauksista (38 %) suurin osa tapahtui uhrin kotipiirissä; asunnossa, rappukäytävässä tai pihalla. Myös kotirauhan rikkomiset tapahtuivat pääsääntöisesti kotipiirissä. Syrjintätapauksista harvempi tapahtui tarkasteluvuonna ravintoloissa ja baareissa (22 %) verrattuna edellisvuoteen, jolloin osuus oli 44 prosenttia. Toisaalta täytyy huomata, että syrjintärikosten lukumäärä (37) on myös nyt pienempi kuin edellisvuonna (82). Tarkasteluvuonna syrjintätapauksista 62 prosentissa ei ollut selkeää tapahtumapaikkaa, tai sitä ei voitu luokitella mainittuihin paikkoihin. Näissä kyse on ollut esimerkiksi syrjin-

⁷ Rikosluokan muodostaminen on kuvattu liitteessä 4.

nästä asuntoa vuokratessa tai työpaikalla sattuneesta syrjinnästä.

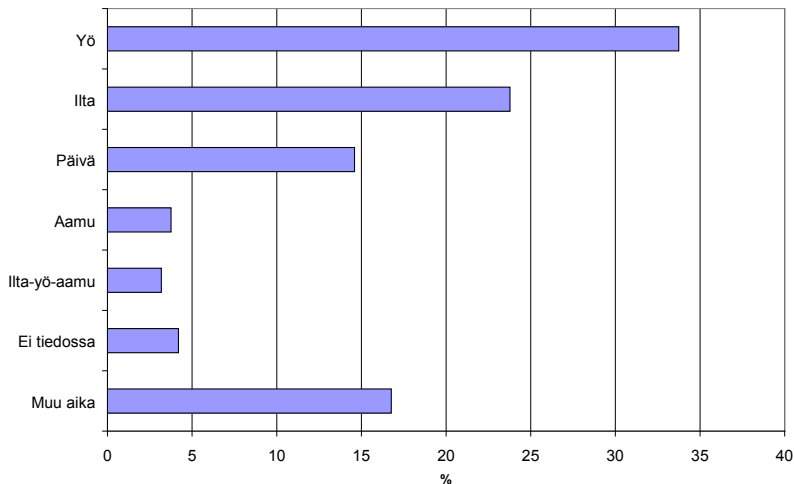
Työpaikka ei ole taulukossa mukana erillisenä tapahtumapaikkana. Tapaukset on kuitenkin luokiteltu sen mukaan, onko asianomistaja ollut työpaikallaan tai työroolissaan rikoksen tapahtuessa. Näin oli yhteensä 133 (10 %) asianomistajan kohdalla. Suurin osa (44 %) näistä sattui ravintolassa tai baarissa asianomistajan toimiessa esimerkiksi tarjoilijana tai järjestyksenvalvojana. Yhteensä 12 prosenttia tapahtui muussa julkisessa rakennuksessa, kuten kaupassa (esim. myyjä), 15 prosenttia tapahtui julkisessa kulkuneuvossa (esim. kuljettaja) ja kahdeksan prosenttia tiellä tai kadulla (esim. postintekijä).

Taulukko 8. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtumapaikat rikosluokan mukaan 2009 (%).

Tapahtumapaikka	Pahoimitely	Vahingonteko	Kummitoukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjintä	Muut	Kaikki	
Uhrin asunto	9	20	19	25	89	-	17	18	
Muu asunto	1	1	1	1	-	-	-	1	
Uhrin asuintalon piha tai porraskäytävä	6	34	19	20	8	-	15	13	
Muu piha tai porraskäytävä	5	9	7	3	-	-	-	5	
Koulu tai koulualue	4	1	2	2	-	-	1	3	
Baari, ravintola, tanssipaiikka	27	14	12	15	3	22	25	20	
Muu julkinen rakennus	6	4	7	7	-	11	7	6	
Tie, katu, tori tai muu julkinen paikka	39	12	15	20	-	3	17	25	
Julkinen kulkuväline	4	3	3	2	-	3	4	3	
Internet	-	1	7	3	-	-	10	2	
Muu paikka / ei tiedossa	0	1	7	2	-	62	3	3	
	%	100	100	100	100	100	100	100	
	N	634	152	214	183	73	37	92	1385

5.2.6 Rikosepäilyjen tapahtuma-ajat

Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-aikojen jakauma on hyvin samankaltainen edellisvuoteen verrattuna. Suurin osa rikoksista tapahtui illan (24 %) ja yön (34 %) aikana. Kolme prosenttia tapahtui illan ja aamun välisenä aikana. Päivällä tehtiin 15 ja aamulla neljä prosenttia rikoksista. Yhteensä neljän prosentin tapahtuma-aika ei ollut tiedossa, ja 17 prosentissa oli kyse päivän aikana tapahtuneesta tai vuorokautta pidempään jatkuneesta tapauksesta (muu aika).

Kuvio 4. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat vuonna 2009 (% , n=1385).

Taulukossa 9 tarkastellaan päärikosepäilyjen tapahtuma-aikoja rikosluokkien⁸ mukaan. Edellisvuoden tapaan suurin osa eriaisteisista pahoinpitelyrikoksista ja niiden yrityksistä tehtiin illan (27 %) ja yön (48 %) aikana. Myös vahingonteosta suurin osa tehtiin illan ja yön aikana, tai illan ja aamun välisenä aikana. Vahingonteosta 11 prosentissa tapahtuma-aika ei ollut tiedossa. Kunnianloukkauksista suurimmassa osassa (42 %) tapahtuma-ajaksi on merkitty muu aika. Kyse on voinut olla esimerkiksi pidempään jatkuneesta tilanteesta. Laittomia uhkauksia sattui tasaisesti eri vuorokauden aikoina, eniten kuitenkin yöllä (28 %). Yli puolet kotirauhan rikkomisista tapahtui ilta- ja yöaikaan. Syrjintätapauksista suurimman osan (68 %) tapahtuma-aikaa ei voitu määrittellä tarkemmin, kyse on saattanut olla esimerkiksi vuorokautta pidemmän aikajakson tapahtumista.

8 Rikosluokan muodostaminen on kuvattu liitteessä 4.

Taulukko 9. Epäiltyjen rasististen rikosten tapahtuma-ajat rikosluokittain vuonna 2009 (%).

Tapahtuma-aika	Pahoin-pitely	Vahingon-teko	Kunnian-loukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Aamu	4	3	2	4	3	5	9	4
Päivä	16	7	15	19	7	14	14	15
Ilta	27	23	18	23	25	5	21	24
Yö	48	22	14	28	33	3	23	34
Ilta-yö-aamu	-	26	-	-	-	-	4	3
Muu aika	3	7	42	23	32	68	25	17
Ei tiedossa	2	11	8	3	1	5	4	4
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	634	152	214	183	73	37	92	1385

5.2.7 Rasististen rikosjuttujen alueellinen jakautuminen

Aikaisempien vuosien selvityksissä rikosten alueellista jakautumista on kuvattu päärikosnimikkeiden mukaan. Tässä selvityksessä päärikosnimikkeiden mukaisen tarkastelun ohella ilmoitetaan juttujen eli rikosilmoitusten määrät eri alueilla. Etenkin pienten paikkakuntien tilannetta juttumäärät kuvaavat paremmin, sillä päärikosnimikekohtaisessa tarkastelussa lukujen suuruus riippuu paljon siitä, kuinka monta henkilöä kuhunkin rikosilmoitukseen on merkitty asianomistajaksi. Esimerkiksi kymmenen päärikosta (asianomistajaa) voi merkitä yhtä rikosilmoitusta esimerkiksi joukkotappelusta, jossa on kymmenen asianomistajaa, tai se voi merkitä kymmentä yksittäistä rikosilmoitusta, joissa on kyse erillisistä tapahtumista.

Taulukossa 10 on esitettyä rikosilmoitusten sekä päärikosten määrät kunnittain vuosina 2008 ja 2009. Molemmilla tavoilla tarkasteltuna Helsingissä poliisin tietoon tulleiden tapausten osuus oli tarkasteluvuonna 2009 suurin, 28 %. Pääkaupunkiseudulla kirjattiin yhteensä 38 prosenttia kaikista rikosilmoituksista. Helsingissä kirjattiin yhteensä kuusi rikosilmoitusta rasistisia piirteitä sisältävistä rikoksista jokaista tuhatta ulkomaan kansalaista

kohden. Muissa suurissa kunnissa vastaavat ulkomaan kansalaisten määrään suhteutetut rikosilmoitusmäärät ovat Turku (6), Tampere (5), Vantaa (4) ja Espoo (2).

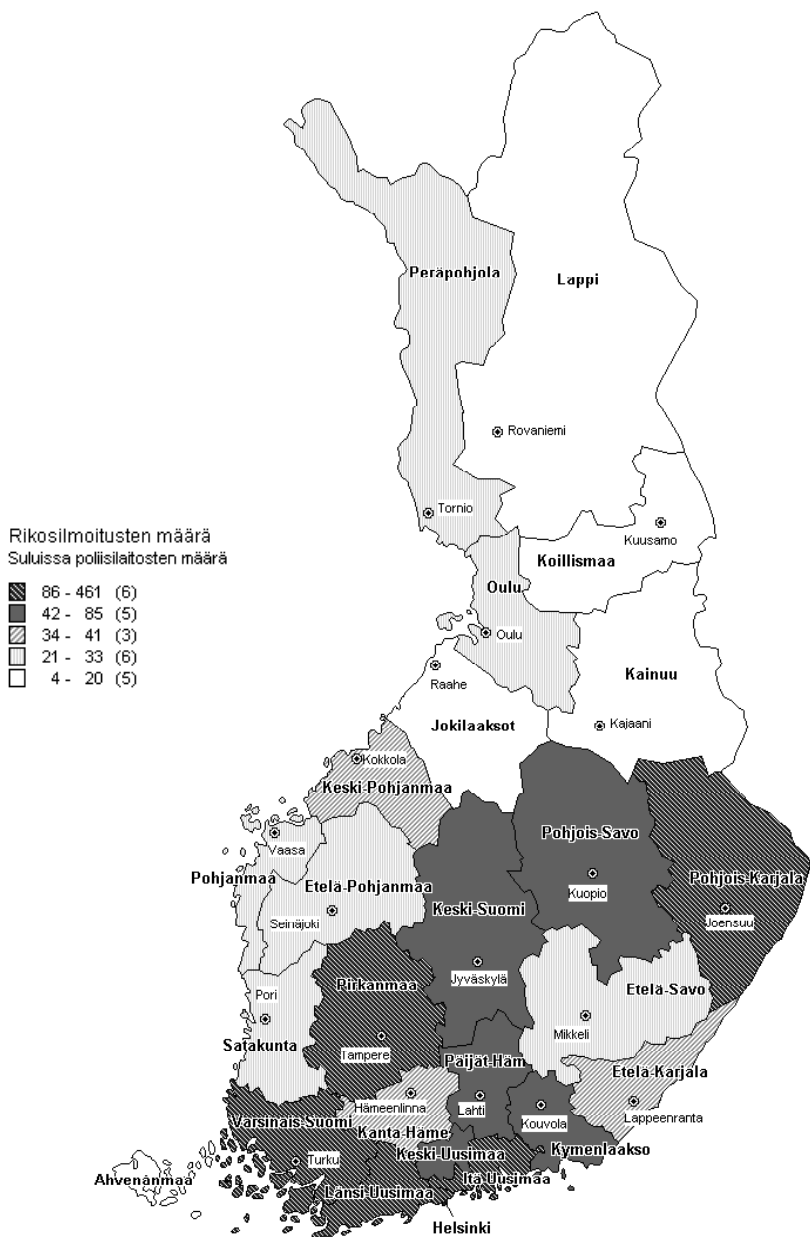
Helsingissä juttujen määrä on kasvanut hieman vuodesta 2008, mutta kasvu ei ole läheskään yhtä suurta kuin vuosien 2007 ja 2008 välillä, jolloin päärikosepäilyiden määrä kaksinkertaistui. Myöskään muissa suurimmissa kunnissa, Turussa, Vantaalla, Espoossa ja Tampereella rikosilmoitusten määrässä ei ole kovin suuria muutoksia. Sen sijaan joissakin pienemmissä kunnissa tarkasteluvuonna kirjattiin selvästi enemmän rikosilmoituksia kuin edellisellä vuonna. Joensuussa kirjattiin vuonna 2009 yhteensä 43 rikosilmoitusta, kun edellisvuonna määrä oli yhdeksän. Määrä on suurempi myös esimerkiksi Jyväskylässä ja Hämeenlinnassa.

Tässä kuntien välisessä vertailussa täytyy ottaa huomioon rikosilmoitusten kirjaamistapojen vaikutus tilastoitavien juttujen määriin. On mahdollista, että joissakin kunnissa juttujen määrän kasvu johtuu siitä, että paikkakunnalla on vuoden aikana kiinnitetty erityisesti huomiota rasististen juttujen tutkintaan ja kirjaamiseen. Esitetyistä luvuista ei siis voi vetää suoraan johtopäätöstä siitä, että rasistisen rikollisuuden todellinen määrä olisi joillakin paikkakunnilla kasvanut tai vähentynyt.

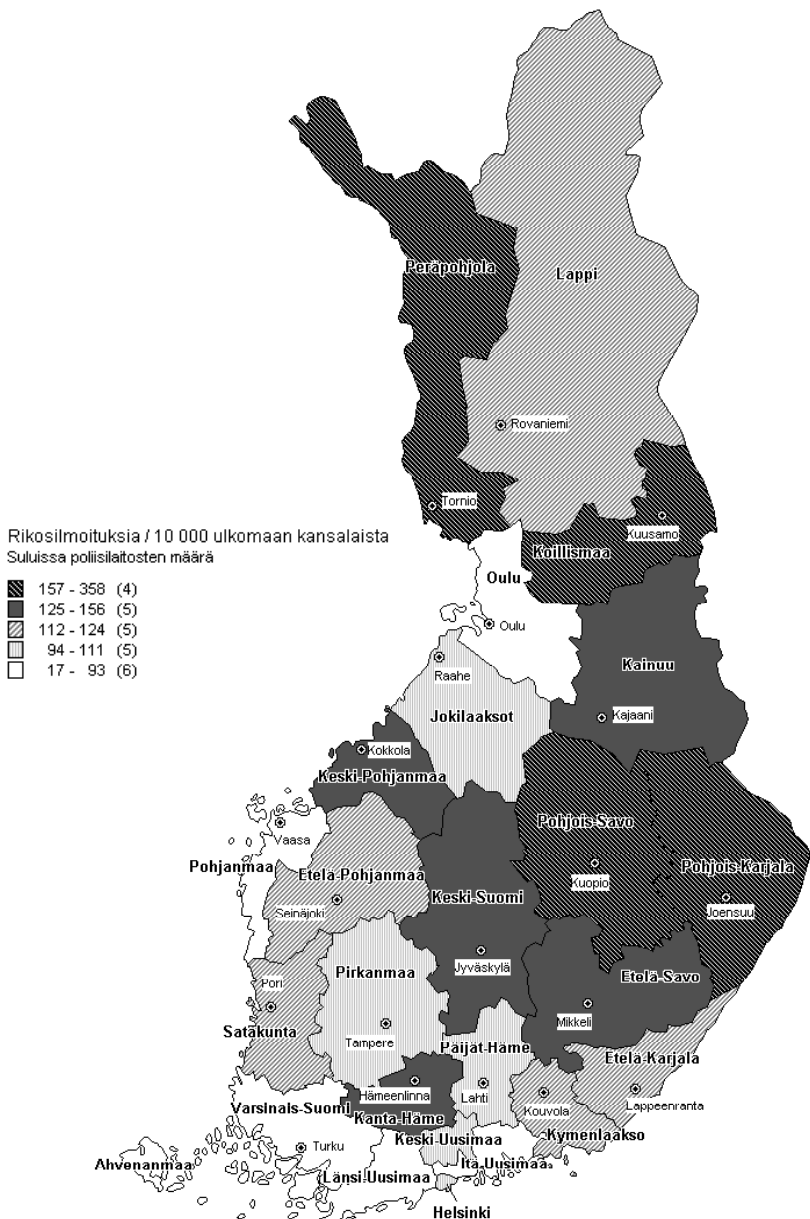
Taulukko 10. Epäillyt rasistiset rikokset kunnittain; rikosilmoitusten ja päärikosten määrät 2009.

Kunta	2008				2009			
	Juttujen määrä		Päärikokset		Juttujen määrä		Päärikokset	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Helsinki	224	30	351	30	240	28	393	28
Turku	40	5	61	5	52	6	81	6
Vantaa	53	7	76	7	49	6	73	5
Joensuu	9	1	13	1	43	5	65	5
Espoo	34	5	54	5	37	4	59	4
Tampere	37	5	60	5	37	4	65	5
Jyväskylä	15	2	20	2	27	3	32	2
Kuopio	16	2	22	2	18	2	24	2
Lahti	18	2	26	2	17	2	24	2
Hämeenlinna	1	0	1	0	16	2	41	3
Kokkola	5	1	12	1	16	2	43	3
Kouvola	6	1	11	1	16	2	26	2
Kemi	4	1	8	1	15	2	26	2
Kotka	8	1	10	1	13	2	14	1
Mikkeli	9	1	13	1	12	1	18	1
Vaasa	3	0	5	0	12	1	24	2
Lappeenranta	12	2	18	2	11	1	15	1
Oulu	13	2	21	2	10	1	19	1
Kajaani	8	1	10	1	9	1	12	1
Imatra	7	1	9	1	8	1	8	1
Lieksa	1	0	1	0	8	1	10	1
Riihimäki	3	0	4	0	8	1	10	1
Rovaniemi	10	1	12	1	8	1	12	1
Liminka	0	-	0	-	7	1	11	1
Tuusula	3	0	5	0	7	1	12	1
Järvenpää	9	1	15	1	6	1	12	1
Kontiolahti	4	1	5	0	6	1	9	1
Muut	203	27	320	28	150	17	247	18
Yhteensä	755	100	1163	100	858	100	1385	100

Seuraavissa kuvioissa havainnollistetaan rasististen rikosjuttujen eli rikosilmoitusten jakautumista poliisilaitosten alueille. Tarkastelun luotettavuuden vuoksi mukaan on laskettu vuosien 2008 ja 2009 rasistisia piirteitä sisältävät jutut. Näin luvut eivät ole pienten juttumäärien kohdalla niin alttiita satunnaisille vaihteluille. Kuviossa 5 on esitettyä juttumäärät yhteensä vuosina 2008 ja 2009 poliisilaitosten alueilla. Kuviossa 6 puolestaan juttujen määrät on suhteutettu ulkomaan kansalaisten määrään kyseisillä alueilla.

Kuvio 5. Poliisin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2008 ja 2009 poliisilaitosten alueilla.

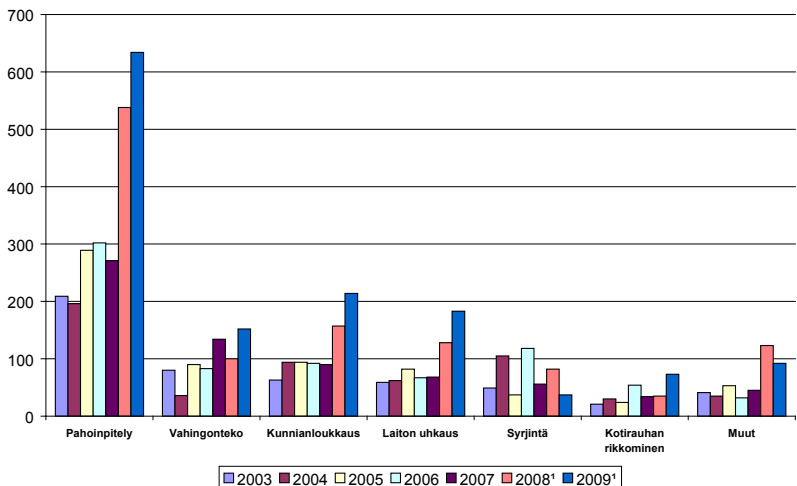

Kuvio 6. Poliisin tietoon tulleet rasistisia piirteitä sisältävät jutut vuosina 2008 ja 2009 jokaista 10 000 ulkomaan kansalaista kohden poliisilaitosten alueilla.

5.2.8 Epäiltyjen rasististen rikosten määrät vuosina 2003–2009

Kuviossa 7 tarkastellaan rasistisia piirteitä sisältävien päirikosepäilyiden määrän kehitystä rikosluokittain vuosina 2003–2009. Tarkastelussa täytyy huomata, että vuosien 2008 ja 2009 luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin menetelmän muutosten vuoksi. Tämä selittää osittain esimerkiksi pahoinpitelyrikosten suurta kasvua vuodesta 2007 vuoteen 2008. Ero ei kuitenkaan johdu pelkästään menetelmän muutoksista, vaan poliisin tietoon tulleiden rikosepäilyiden määrässä oli myös todellista kasvua näiden vuosien välillä.

Vuosien 2008 ja 2009 luvut ovat pääosin vertailukelpoiset keskenään. Kaikkien muiden rikostyyppien määrä on kasvanut, vain syrjintärikosten määrä on vähentynyt selvästi näiden vuosien välillä. Samoin luokkaan ”muut” rikokset kuuluvien tapausten määrä on vähentynyt. Tämä johtuu siitä, että vuonna 2009 sekalaisilmoituksia eli muu tutkinta -tapauksia ei enää laskettu mukaan varsinaisiksi viharikoksiksi. Vuonna 2008 juuri näiden ilmoitusten määrä taas oli erityisen suuri.

Kuvio 7. Epäiltyjen rasististen rikosten määrän kehitys rikosluokittain vuosina 2003–2009.

¹ Vuosia 2008 ja 2009 koskevat luvut eivät ole vertailukelpoisia aikaisempiin vuosiin tilastomenetelmän muutosten vuoksi.

5.2.9 Asianomistajat epäillyissä rasistisissa rikoksissa

Rikosilmoitukseen kirjattu asianomistaja ei aina tarkoita samaa kuin ilmoitukseen merkitty rasistisen teon uhri. Esimerkiksi vahingontekotapauksissa asianomistajaksi kirjataan usein vahinkoa kärsineen omaisuuden omistaja, ja esimerkiksi auton tai asunnon käyttäjä on merkitty asianosaiseksi (tarkalleen: ”osaisena asiassa”). Näin on voitu kirjata vaikkapa tapaus, jossa ulkomaalaistaustaisen vuokralaisen asunnon ovea on vahingoitettu ja oveen on kirjoitettu rasistisia solvauksia – asunnon omistaja on rikoksen asianomistaja, mutta itse rasistisen teon kohteena ollut vuokralainen on ”osaisena asiassa”.

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan tapauksissa ei ole lainkaan asianomistajaa. Merkintätavat voivat vaihdella myös sen mukaan, missä vaiheessa kunkin tapauksen tutkinta on. Esimerkiksi joissakin tappelutilanteissa osalliset on saatettu merkitä ainoastaan rikoksesta epäillyn asemaan, eikä ketään ole merkitty asianomistajaksi, jos tapahtumien kulku on vielä epäselvä. Jos rikoksen uhrina on ollut alle 18-vuotias lapsi, on hänen vanhempansa usein merkitty jutun asianomistajiksi.

Kuten edellisenä vuonna, tässä selvityksessä asianomistajiksi on luettu kaikki ne henkilöt ja tahot, jotka poliisi on merkinnyt asianomistajiksi, lukuun ottamatta rikoksen uhreina olleiden alaikäisten lasten vanhempia. Näin saadaan tarkempi kuva rikosten uhrien ikäjakaumasta.

Tarkasteluvuonna rikosilmoituksissa oli yhteensä 1385 asianomistajaa. Näistä 1267 oli luonnollisia henkilöitä ja muut asianomistajat olivat esimerkiksi yrityksiä tai yhdistyksiä. Luonnollisista henkilöistä kolme oli asianomistajana neljässä eri rikosilmoituksessa, neljä kolmessa eri rikosilmoituksessa ja 34 kahdessa eri rikosilmoituksessa. Eri ihmisiä oli asianomistajina 1216 (sama nimi ja henkilötunnus tai syntymäaika).

Asianomistajien kansalaisuus ja syntymämaa

Rasistisia piirteitä sisältävien rikosten asianomistajista yli puolet oli kansalaisuudeltaan suomalaisia (taulukko 11). Edellisvuoteen nähden suomalaisten osuus asianomistajista laski 4 prosenttiyksikköä. Suomen kansalaisista 22 prosenttia on syntynyt muualla kuin Suomessa. Seuraavaksi yleisimmät asianomistajien kansalaisuudet ovat Somalia (7 %), Venäjä (5 %) ja Irak (5 %).

Taulukko 11. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat kansalaisuuden mukaan vuosina 2003–2009 (yleisimmät kansalaisuudet vuonna 2009).

	Kansalaisuus	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Lkm	Suomi	215	253	298	395	313	649	733
	Somalia	58	57	51	42	51	37	94
	Venäjä	27	34	35	25	29	51	65
	Irak	23	26	19	11	23	27	60
	Turkki	23	28	24	33	26	46	31
	Viro	5	5	6	6	11	18	22
	Kiina	1	4	2	5	2	1	18
	Iran	19	16	16	20	26	26	17
	Sudan	4	8	16	14	10	15	17
	Nigeria	5	1	4	5	12	12	16
	Marokko	4	5	8	3	10	9	13
	Afganistan	6	10	22	11	19	15	12
	Ei tiedossa	3	2	5	3	6	8	12
	Ruotsi	2	3	2	4	4	5	9
	Muut	101	92	95	129	83	123	148
	Yhteensä	496	544	603	706	625	1042	1267
%	Suomi	43	47	49	56	50	62	58
	Somalia	12	11	9	6	8	4	7
	Venäjä	5	6	6	4	5	5	5
	Irak	5	5	3	2	4	3	5
	Turkki	5	5	4	5	4	4	2
	Viro	1	1	1	1	1	2	2
	Kiina	0	1	0	1	0	0	1
	Iran	4	3	3	3	4	3	1
	Sudan	1	2	3	2	2	1	1
	Nigeria	1	0	1	1	2	1	1
	Marokko	1	1	1	0	2	1	1
	Afganistan	1	2	4	2	3	1	1
	Ei tiedossa	1	0	1	0	1	1	1
	Ruotsi	0	1	0	1	1	1	1
	Muut	20	17	16	18	13	12	12
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

Taulukossa 12 verrataan asianomistajien kansalaisuuksia yleisimpien Suomessa vuonna 2009 asuneiden ulkomaan kansalaisten määriin. Asukasmäärään suhteutettuna yleisimmin rasistisia rikoksia kohtasivat Somalian kansalaiset; 17 rikosta jokaista tuhatta somalialaista kohtaan. Seuraavaksi yleisimmin rasistisia rikoksia kohtasivat Irakin, Turkin ja Iranin kansalaiset, joilla asukasmäärään suhteutetut rikosmäärät olivat 15, 8 ja 7. Sen sijaan suurimpiin ulkomaan kansalaisryhmiin, venäläisiin, virolaisiin ja ruotsalaisiin kohdistui selvästi vähemmän (1–2) rasistisia rikoksia tuhatta asukasta kohden. Edellisvuosien tapaan näyttää siltä, että rasistisille rikoksille alttiita ovat etenkin ryhmät, jotka ulkonäöltään tai kulttuuritaustaltaan selvimmin erottuvat kantaväestöstä. Toisaalta tällainen kansalaisuuksien vertailu käy vuosi vuodelta epäluotettavammaksi, kun toisen tai useamman polven maahanmuuttajien määrä kasvaa, ja Suomeen ulkomailta muuttaneet saavat Suomen kansalaisuuden. Kansalaisuus kertoo yhä vähemmän henkilön etnisestä taustasta tai syntyperästä ja rasistisen rikollisuuden seuraaminen tältä osin vaikeutuu.

Taulukko 12. Yleisimmät Suomessa asuneet ulkomaan kansalaiset¹ ja näihin kohdistuneet epäillyt rasistiset rikokset vuonna 2009.

Kansalaisuus	Lukumäärä Suomessa vuonna 2009	Rasistisia rikosepäilyjä vuonna 2009	Rikosepäilyjä / 1000 kansalaista
Venäjä	28210	65	2
Viro	25510	22	1
Ruotsi	8506	9	1
Somalia	5570	94	17
Kiina	5180	18	3
Thaimaa	4497	4	1
Irak	3978	60	15
Turkki	3809	31	8
Saksa	3628	2	1
Britannia	3333	2	1
Intia	3168	2	1
Entinen Serbia ja Montenegro	2734	0	0
Vietnam	2548	1	0
Iran	2495	17	7
Yhdysvallat	2378	1	0

¹ Lähde: Tilastokeskus 2010b.

Taulukossa 13 on esitettyä asianomistajien yleisimmät syntymämaat vuosina 2003–2009. Suomessa syntyneiden osuus on edellisvuoden tapaan hieman alle puolet. Seuraavaksi yleisimmät asianomistajien syntymämaat tarkaste-

luvuonna ovat Somalia (11 %) ja Irak (6 %). Edellisvuonna Suomen jälkeen yleisimmät syntymämaat olivat Somalia (8 %) ja Turkki (5 %).

Taulukko 13. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajat syntymämaan mukaan vuosina 2003–2009 (yleisimmät syntymämaat vuonna 2009).

	Syntymämaa	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Lkm	Suomi	114	152	180	295	190	499	592
	Somalia	70	81	79	59	84	82	136
	Irak	37	31	19	21	32	35	75
	Venäjä	26	17	28	25	30	35	41
	Ei tiedossa	8	12	22	13	25	23	34
	Turkki	31	31	33	41	37	53	34
	Neuvostoliitto	17	21	20	7	11	24	28
	Viro	6	7	8	7	6	20	24
	Iran	27	18	24	24	35	33	20
	Ruotsi	8	15	10	13	7	28	20
	Kiina	2	4	2	6	2	1	18
	Sudan	4	8	21	15	15	14	18
	Marokko	9	7	13	6	18	18	15
	Nigeria	7	1	5	5	14	12	14
	Muut	130	139	139	169	119	165	198
	Yhteensä	496	544	603	706	625	1042	1267
%	Suomi	23	28	30	42	30	48	47
	Somalia	14	15	13	8	13	8	11
	Irak	8	6	3	3	5	3	6
	Venäjä	5	3	5	4	5	3	3
	Ei tiedossa	2	2	4	2	4	2	3
	Turkki	6	6	6	6	6	5	3
	Neuvostoliitto	3	4	3	1	2	2	2
	Viro	1	1	1	1	1	2	2
	Iran	5	3	4	3	6	3	2
	Ruotsi	2	3	2	2	1	3	2
	Kiina	0	1	0	1	0	0	1
	Sudan	1	2	4	2	2	1	1
	Marokko	2	1	2	1	3	2	1
	Nigeria	1	0	1	1	2	1	1
	Muut	26	26	23	24	19	16	16
	Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

Asianomistajien ikä, sukupuoli ja rikosluokat

Aikaisempien vuosien tapaan suurin osa asianomistajista oli miehiä (70 %). Asianomistajien iän mediaani oli 28 vuotta, eli puolet heistä oli alle 28- ja puolet yli 28-vuotiaita. Ikäluokittain tarkasteltuna suurin osa asianomistajista oli 15–24 -vuotiaita, ja vähiten joukossa oli yli 55-vuotiaita (taulukko 14). Naisten ja miesten kohdalla ikäjakaumat ovat samankaltaiset; ainoastaan hie-man suurempi osa naisista kuuluu vanhempiin ja pienempi osa nuorempiin ikäryhmiin.

Taulukko 14. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli ikäluokittain vuonna 2009.

Ikäluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Alle 15-vuotiaat	67	8	34	9	101	8
15-24 -vuotiaat	304	35	107	29	411	33
25-34 -vuotiaat	219	25	88	24	307	25
35-44 -vuotiaat	170	19	72	20	242	19
45-54 -vuotiaat	72	8	51	14	123	10
Yli 55-vuotiaat	44	5	17	5	61	5
Yhteensä	876	100	369	100	1245 ¹	100

1 Rikosilmoituksissa oli yhteensä 1267 luonnollista henkilöä asianomistajina, mutta vain 1245:n syntymäaika oli tiedossa.

Naisiin ja miehiin kohdistuneissa rikostyypeissä oli eroja (taulukko 15). Miehet olivat naisia yleisemmin pahoinpitelyrikosten asianomistajia, kun taas naisiin kohdistui miehiä yleisemmin kunnianloukkauksia. Sekä miehillä että naisilla kuitenkin yleisin rikosluokka oli pahoinpitely. Tilanne oli hyvin samankaltainen myös edellisvuonna.

Taulukko 15. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien sukupuoli rikosluokittain vuonna 2009.

Rikosluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Pahoinpitely	481	54	142	38	623	49
Vahingonkeko	63	7	21	6	84	7
Kunnianloukkaus	118	13	93	25	211	17
Laiton uhkaus	120	14	58	15	178	14
Kotirauhan rikkominen	45	5	26	7	71	6
Syrjintä	19	2	16	4	35	3
Muut	45	5	20	5	65	5
Yhteensä	891	100	376	100	1267	100

Taulukossa 16 on esitettyä asianomistajien ikäryhmät rikosluokkien mukaan. Nuorimmat ikäluokat, alle 35-vuotiaat ovat joutuneet yleisimmin pahoinpitelyrikosten kohteeksi kuin 35-vuotiaat tai sitä vanhemmat. Vanhemmat ikäryhmät ovat asianomistajina nuoria yleisemmin vahingonkekorikoksissa. Muiden rikosluokkien suhteen ikäryhmien välillä ei ole niin selkeitä eroja.

Taulukko 16. Epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajien ikä rikosluokittain vuonna 2009 (%).

Rikosluokka	Alle 15 v.	15-24 v.	25-34 v.	35-44 v.	45-54 v.	Yli 55 v.	Kaikki
Pahoinpitely	51	62	48	39	38	28	49
Vahingonkeko	1	3	9	8	8	20	6
Kunnianloukkaus	22	9	17	24	21	16	17
Laiton uhkaus	16	14	12	13	18	21	14
Kotirauhan rikkominen	1	6	5	7	7	2	5
Syrjintä	-	3	4	3	2	2	3
Muut	9	3	6	5	5	11	5
%	100	100	100	100	100	100	100
N	101	411	307	242	123	61	1245 ¹

¹ Rikosilmoituksissa oli yhteensä 1267 luonnollista henkilöä asianomistajina, mutta vain 1245:n syntymäaika oli tiedossa.

Asianomistajan ja epäillyn suhde

Seuraavaksi tarkastellaan rikosilmoituksiin merkittyjen asianomistajien suhdetta rikoksesta epäiltyihin henkilöihin. Suhdetta kuvaava muuttuja on muodostettu rikosilmoituksen sisältämän vapaamuotoisen tekstin perusteella. Kaikissa tapauksissa ei ole tietoa siitä, tuntevatko epäilty ja asianomistaja toisensa vai eivät, tai mikä heidän suhteensa mahdollisesti on. Epäselvät tapaukset on luokiteltu luokkaan ”ei voi sanoa”. Jos epäilty ei ole lainkaan tiedossa, on käytetty luokkaa ”ei tiedossa”.

Tarkasteluvuonna noin kolmasosalle asianomistajia rikoksesta epäilty oli tuntematon henkilö (taulukko 17). Tuntemattomien epäiltyjen osuus on hieman suurempi kuin edellisvuonna, jolloin heidän osuutensa oli neljännes. Rikoksesta epäilty oli tuttu 16 prosentille ja naapuri 14 prosentille asianomistajista. Yhteensä 12 prosentissa kyseessä oli asiakassuhde asianomistajan ja epäillyn välillä. Rikoksesta epäilty oli vain harvoin työtoveri (1 %). Yhteensä 16 prosentissa tapauksia asianomistajan ja epäillyn suhde ei käynyt ilmi ja kuudessa prosentissa epäilty ei ollut lainkaan tiedossa.

Noin puolelle pahoinpitelyrikosten asianomistajia rikoksesta epäilty oli tuntematon henkilö. Viidesosassa suhdetta ei voinut päätellä. Asiakassuhteiden osuus pahoinpitelyistä oli 11 prosenttia. Tilanteessa asianomistaja on itse voinut olla asiakkaana ja epäilty työntekijän roolissa tai päinvastoin. Suurimassa osassa (63 %) vahingontekoja rikoksesta epäilty ei ollut tiedossa. Kunnianloukkauksissa rikoksesta epäillyt olivat tasaisesti eri tahoja, yleisimmin kuitenkin naapureita (28 %). Laittomissa uhkauksissa suurin osa (42 %) oli tuntemattomia henkilöitä ja kotirauhan rikkomisissa naapureita (38 %). Syyntätapaukset tapahtuivat joko asiakassuhteessa, tuttujen kesken tai työtovereiden taholta. Rikoksesta epäilty on tässä merkitty tutuksi, mikäli kyse on ollut esimies-alaisuudesta.

Taulukko 17. Asianomistajan suhde rasisesta rikoksesta epäiltyyn eri rikosluokissa vuonna 2009 (%).

Epäilty	Pahoimpitely	Vahingon- teko	Kunnian- loukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkominen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Tuntematon	47	11	18	42	21	-	12	34
Asiakassuhde	11	7	15	8	3	46	28	12
Tuttu	16	6	18	20	10	46	15	16
Työtoveri	-	-	2	1	-	9	-	1
Naapuri	6	1	28	21	38	-	23	14
Ei voi sanoa	20	12	14	7	24	-	14	16
Ei tiedossa	-	63	6	2	4	-	8	6
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	623	84	211	178	71	35	65	1267

5.2.10 Rasisista rikoksista epäillyt vuonna 2009

Tarkasteluvuoden rikosilmoituksiin oli kirjattu 971 rikoksesta epäiltyä henkilöä. Yhdessä rikosilmoituksessa voi olla yksi tai useampia rikoksesta epäiltyjä henkilöitä. Jos epäilty on jäänyt tuntemattomaksi, rikosilmoitukseen ei ole kirjattu ketään rikoksesta epäillyksi. Sama henkilö voi olla myös epäiltynä useammassa kuin yhdessä rikosilmoituksessa. Tässä aineistossa yksi henkilö oli epäiltynä kuudessa eri rikosilmoituksessa, kolme henkilöä neljässä, neljä henkilöä kolmessa ja 32 henkilöä kahdessa eri rikosilmoituksessa. Eri ihmisiä rikoksista epäiltynä oli siten 917.

Epäillyistä henkilöistä 80 prosenttia oli kansalaisuudeltaan suomalaisia ja 75 prosenttia oli syntynyt Suomessa (taulukot 18 ja 19). Osuudet ovat suunnilleen samoja kuin edellisvuonna, jolloin vastaavat luvut olivat 83 % ja 76 %. Muut yleisimmät rikoksesta epäiltyjen kansalaisuudet ovat samoja, kuin asianomistajien yleisimmät kansalaisuudet. Tämä johtuu suureksi osaksi siitä, että osassa rikosilmoituksia samat henkilöt ovat sekä rikoksesta epäillyn että asianomistajan asemassa, tyypillisesti esimerkiksi tappelutilanteissa.

Taulukko 18. Rasistisista rikoksista epäiltyjen kansalaisuudet vuonna 2009.

Kansalaisuus	N	%
Suomi	781	80
Somalia	25	3
Viro	24	2
Venäjä	22	2
Irak	20	2
Turkki	13	1
Sudan	10	1
Iran	9	1
Muut	67	7
Yhteensä	971	100

Taulukko 19. Rasistisista rikoksista epäiltyjen syntymämaat vuonna 2009.

Syntymämaa	N	%
Suomi	732	75
Somalia	37	4
Irak	24	2
Viro	19	2
Ei tiedossa	18	2
Neuvostoliitto	18	2
Turkki	16	2
Iran	10	1
Muut	97	5
Yhteensä	971	100

Edellisvuosien tapaan suurin osa rikoksesta epäillyistä oli miehiä (83 %). Kuten edellisvuonnakin, rikoksesta epäiltyjen iän mediaani oli 25-vuotta, eli puolet epäillyistä oli alle ja puolet yli 25-vuotiaita. Ikäluokittain tarkasteltuna epäillyt olivat yleisimmin 15-24 -vuotiaita (taulukko 20). Tämä ikäluokka oli yleisin sekä miehillä että naisilla. Vähiten joukossa oli alle 15-vuotaita tai yli 55-vuotaita rikoksesta epäiltyjä.

Taulukko 20. Rasistisista rikoksista epäiltyjen sukupuoli ja ikä vuonna 2009.

Ikäluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Alle 15-vuotiaat	75	9	16	10	91	10
15-24 -vuotiaat	325	41	47	29	372	39
25-34 -vuotiaat	182	23	23	14	205	21
35-44 -vuotiaat	105	13	32	20	137	14
45-54 -vuotiaat	69	9	29	18	98	10
Yli 55-vuotiaat	37	5	14	9	51	5
Yhteensä	793	100	161	100	954 ¹	100

¹ Rikoksesta epäiltyjä henkilöitä oli yhteensä 971, mutta vain 954 henkilön syntymäaika oli tiedossa.

Yli puolet sekä naisista että miehistä oli epäiltynä pahoinpitelyrikoksesta (taulukko 21). Naiset olivat seuraavaksi yleisemmin epäiltynä kunnianloukkauksesta ja miehet laittomasta uhkauksesta ja kunnianloukkauksesta.

Taulukko 21. Rikoluokat rasistisesta rikoksesta epäillyn sukupuolen mukaan vuonna 2009.

Rikoluokka	Miehet		Naiset		Kaikki	
	N	%	N	%	N	%
Pahoinpitely	505	62	91	56	596	61
Vahingonteko	27	3	6	4	33	3
Kunnianloukkaus	79	10	37	23	116	12
Laiton uhkaus	87	11	10	6	97	10
Kotirauhan rikkominen	37	5	4	3	41	4
Syrjintä	7	1	6	4	13	1
Muut	67	8	8	5	75	8
Yhteensä	809	100	162	100	971	100

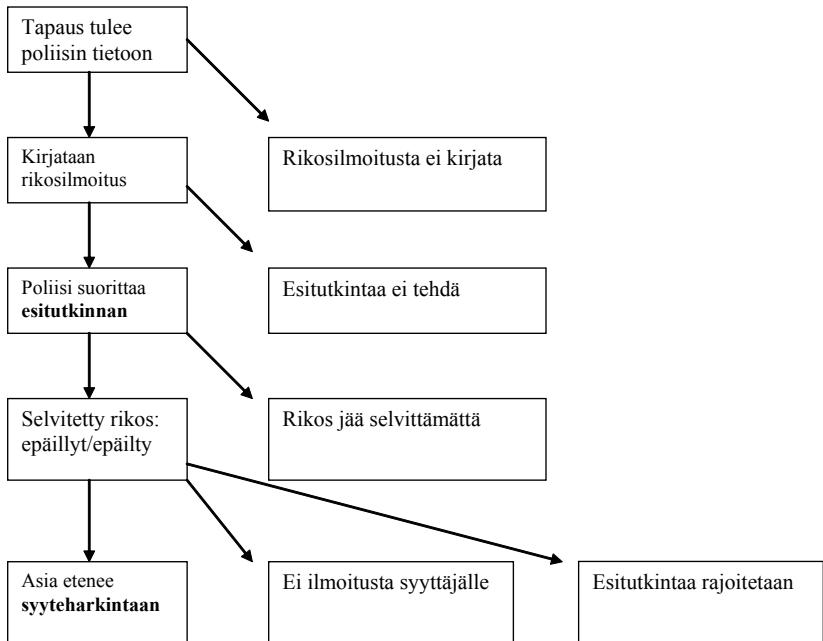
Pahoinpitelyt ja vahingonteot olivat yleisempiä nuoremmille ikäluokille (taulukko 22). Mitä vanhemmasta rikoksesta epäillystä oli kyse, sitä harvinaisempia nämä rikostyyppit olivat. Pahoinpitelyrikokset olivat yleisin rikoluokka kaikilla muilla ikäryhmillä paitsi yli 55-vuotiailla. Laittomat uhkaukset ja syrjintärikokset sen sijaan olivat yleisempiä vanhemmilla ikäluokilla.

Taulukko 22. Rikoluokat rasistisesta rikoksesta epäillyn iän mukaan 2009 (%).

Rikoluokka	Alle 15 v.	15-24 v.	25-34 v.	35-44 v.	45-54 v.	Yli 55 v.	Kaikki
Pahoinpitely	58	72	66	56	44	29	62
Vahingonteko	10	4	3	-	2	2	3
Kunnianloukkaus	15	6	7	15	21	33	12
Laiton uhkaus	1	6	9	15	16	22	10
Kotirauhan rikkominen	10	2	3	4	6	8	4
Syrjintä	-	-	1	2	6	4	1
Muut	5	9	11	7	4	2	8
%	100	100	100	100	100	100	100
N	91	372	205	137	98	51	954

5.2.11 Epäiltyjen rasististen rikosten eteneminen syyteharkintaan

Viimeiseksi rasistisia rikoksia tarkastellaan sen mukaan, missä vaiheessa juttujen esitutkinta on ja kuinka suuri osa tapauksista on edennyt syyttäjälle syyteharkintaan. Rikosepäilyiden etenemistä syyttäjältä tuomioistuimeen tai tuomioistuinten ratkaisuja ei ole tässä selvityksessä mahdollista kuvata, sillä eri viranomaisten rekisterien yhdistäminen valtakunnallisesti on vaikeaa. Rasistisia piirteitä sisältävien rikosepäilyjen etenemisestä rikosprosessissa on tehty paikallinen tutkimus Poliisiammattikorkeakoulussa vuonna 2008 (Peutere 2008; Peutere & Kääriäinen 2010). Tutkimuksen kohteena olivat rikosepäilyt, jotka tulivat poliisiin tietoon Helsingissä vuonna 2006.

Kuvio 8. Rikosprosessin eteneminen poliisilta syyttäjälle. (Lähteenä käytetty: Helminen ym. 2006).

Kuviossa 8 on havainnollistettu rikosprosessin vaiheita syyteharkintaan asti. Rikosilmoituksen kirjaamiskynnys on matala. Esitutkintaviranomaisten tulee

kirjata rikosilmoitus tapahtumasta, jota rikoksen uhri tai muu tapauksesta ilmoittava henkilö pitää rikoksena. Esitutinnan aloittamisen kynnys on korkeampi kuin rikosilmoituksen vastaanottamisessa. Esitutkinta aloitetaan, jos on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Esitutkinnassa on keskeistä selvittää, onko poliisin tietoon tullut teko rikos ja kuka tai ketkä ovat asianomistajia ja rikoksesta epäiltyjä. Esitutkinta voidaan jättää tekemättä, jos kyseessä olevasta rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuudessaan pidettävä vähäisenä. Edellytyksenä on myös se, ettei asianomistajalla ole asiassa vaatimuksia. Myös syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä tietyissä tilanteissa päättää, että esitutkintaa ei toimiteta tai että se lopetetaan. Asianomistajan suostumuksesta voidaan yksinkertaisissa ja selvissä asioissa suorittaa suppea esitutkinta, jos rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Tällöin asia voidaan ratkaista ilman syyteharkintaa niin, että epäillylle henkilölle annetaan sakkoa. (Helminen ym. 2006.)

Taulukossa 23 on esitettyä päirikosepäilyiden esitutinnan tila. Mukana tarkastelussa ovat vain alkuvuonna 2009 poliisin kirjaamat rikosilmoitukset, sillä niiden kohdalla on todennäköisintä, että esitutkinta on jo päättynyt. Kaikista alkuvuonna 2009 (1.1.2009-30.6.2009) kirjatuista, epäillyistä rasistisista rikoksista esitutkinta oli saatu päätökseen 72 prosentissa helmikuuhun 2010 mennessä. Osuus on sama kuin edellisvuonna, eli alkuvuoden 2008 rikosepäilyissä. Kymmenessä prosentissa rikosepäilyistä jutun tutkinta oli vielä avoimena ja 18 prosentissa tutkinta on keskeytetty. Keskeytetty juttu voidaan ottaa uudelleen tutkintaan, mikäli asiassa ilmenee myöhemmin jotain uutta.

Pahoinpitelyrikoksista kolme neljäsosassa tutkinta on saatu päätökseen. Osuus on samaa luokkaa kunnianloukkauksissa ja laittomissa uhkauksissa. Eniten tutkinnan keskeytyksiä on vahingonteoissa, joista yli puolessa ei ole saatu riittävää selvyyttä tutkinnan päättämiseksi. Vahingonteoille tyypillistä onkin, että ne ovat tapahtuneet yöaikaan, eikä epäilyistä tekijästä ole tietoa. Syrjintätapauksissa tutkinnan keskeyttämisistä ei ollut lainkaan.

Kun esitutkinta on saatu päätökseen, juttu lähetään pääsääntöisesti syyttäjälle syyteharkintaan. Asiaa ei lähetetä syyttäjälle, jos esitutkinnassa on käynyt ilmi, ettei tapaus täytä minkään rikoksen tunnusmerkkejä. Asiaa ei lähetetä syyttäjälle myöskään silloin, jos ketään ei voida panna syytteeseen tai muuta vaadetta esittää. Näin menetellään, jos esimerkiksi rikoksesta epäilty on alle 15-vuotias, asianomistajalla ei ole asiassa vaatimuksia ja kyseessä ei ole virallisen syytteen alainen rikos, tai jos syyteoikeus on vanhentunut. (Helminen ym. 2006.)

Rikoksen sovittelu on myös tietyissä tilanteissa mahdollista, mikäli osapuolet sitä vapaaehtoisesti haluavat. Sovittelussa rikoksesta epäilty ja uhri

voivat kohdata toisensa luottamuksellisesti puolueettoman henkilön välityksellä, käsitellä rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämisiksi. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015.) Tämän selvityksen aineistosta ei kuitenkaan ole saatavilla tietoa siitä, kuinka suuri osa rikosepäilyistä on soviteltu.

Taulukko 23. Epäiltyjen rasististen rikosten esitutkinnan tila rikosluokkien mukaan (%) (1.1.2009 - 30.6.2009 kirjatut jutut).

	Pahoin- pitely	Vahin- gon- teko	Kun- nian- loukka- us	Laiton uhkaus	Koti- rauhan rikko- minen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Avoin juttu	10	7	9	20	2	8	10	10
Tutkinta keskey- tetty	15	59	13	8	11	-	17	18
Tutkinta päättynyt	75	35	78	72	87	92	74	72
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	271	75	114	100	47	26	42	675

Tarkastelujakson rikosepäilyistä 486:n tutkinta oli saatu päätökseen. Näistä 60 prosenttia oli edennyt syyttäjälle syyteharkintaan (taulukko 24). Osuus on hieman pienempi kuin edellisvuonna, jolloin luku oli 65 prosenttia. Tarkasteluvuonna pahoinpitelyrikoksista 64 prosenttia oli edennyt syyteharkintaan, mikä myös on pienempi osuus verrattuna edellisvuoteen (77 %). Edellisvuonna syrjintätapauksista syyttäjälle oli edennyt vain pieni osa (37 %) ja nyt osuus on selvästi suurempi (88 %). Täytyy kuitenkin huomata syrjintärikosten pieni määrä, minkä vuoksi osuudet ovat erityisen alttiita satunnaisille vaihteluille. Muissa rikosluokissa syyttäjälle lähteneiden juttujen osuus vaihteli 42–76 prosentin välillä.

Taulukko 24. Rikosepäilyiden eteneminen syyteharkintaan rikosluokittain vuonna 2008 (%)(1.1.2009 - 30.6.2009 kirjatut jutut).

Syyttäjälle	Pahoinpitely	Vahingonteko	Kunnianloukkaus	Laiton uhkaus	Kotirauhan rikkinen	Syrjintä	Muut	Kaikki
Ei	36	31	58	51	24	13	39	40
Kyllä	64	69	42	49	76	88	61	60
%	100	100	100	100	100	100	100	100
N	203	26	89	72	41	24	31	486

5.3 Uskontoon tai elämäntavoihin perustuvat viharikokset

Poliisilla ei ole käytössään luokitusta muille kuin rasistisille viharikoksille, minkä vuoksi uskontoon tai elämäntavoihin perustuvia viharikoksia on etsitty järjestelmästä ainoastaan erilaisten hakusanojen avulla. Poliisin ohjeistus rasismikoodin käytölle ei koske tapauksia, joissa teon motiivi olisi liittynyt uhrin uskontoon. Joissakin tapauksissa on kuitenkin vaikea tarkalleen sanoa, onko teon syynä ollut etninen tausta vai uskonto, ja joskus kyseessä voivat olla selvästi molemmat motiivit. Vuonna 2009 poliisin rasismikoodilla merkitsemistä tapauksista kolme oli sellaisia, joissa rikosilmoitukseen kirjatun selostuksen mukaan uskonto vaikutti ensisijaiselta motiivilta ja tapaukset on siksi tässä selvityksessä luokiteltu uskontoon perustuviksi viharikoksiksi.

5.3.1 Varsinaiset viharikokset

Uskonnolliseen taustaan perustuvien viharikosten määrä on suurempi kuin edellisenä vuonna; tarkasteluvuodelta tapauksia löytyi 83, kun edellisenä vuonna määrä oli 53 (taulukko 25). Tapauksista neljä on löytynyt uusilla hakueidoilla, joten vertailukelpoinen luku vuoteen 2008 nähden on 79. Hakusanojen muutokset eivät siis juuri ole vaikuttaneet löydettyjen tapauksien määrään.

Taulukko 25. Rikosilmoitusten tapahtumatilanteet epäillyissä uskonnolliseen taustaan perustuvissa viharikoksissa vuonna 2009.

Tapahtumatilanne	Islam	Kristin- usko	Juuta- laisuus	Muut	Ei tietoa mikä uskonto	Kaikki uskonnot
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	7	15	4	3	6	35
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	3	15	1	2	0	21
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	1	9	3	0	3	16
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	1	3	1	0	0	5
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	2	2	1	0	0	5
Syrjintäjutut	0	0	0	0	1	1
Yhteensä	14	44	10	5	10	83
Edellisen vuoden hakuehdoilla löytyneiden tapausten määrä	14	40	10	5	10	79
Tapausten määrä vuonna 2008	17	Yhteensä 20			16	53

Islaminuskoon ja muslimeihin kohdistuvat viharikokset

Islaminuskontoon tai muslimeihin kohdistuneiden epäiltyjen viharikosten määrä on 14, eli suunnilleen sama kuin edellisenä vuonna, jolloin ilmoituksia löytyi 17. Hakusanojen muutokset eivät vaikuttaneet lainkaan löytyneiden tapausten määrään. Kuten vuonna 2008, suurin osa rikosilmoituksista sisälsi sanallisia loukkauksia ja uhkauksia. Kolmessa tapauksessa tuntematon

henkilö oli nimitelty loukkaavasti huntua käyttävää islaminuskoista naista julkisella paikalla. Kaikissa tilanteissa epäillyt henkilöt ovat jääneet tuntemattomiksi.

Kiihottamisesta kansanryhmää vastaan on tehty yksi rikosilmoitus. Ilmoituksen mukaan epäillyt henkilöt ovat jakaneet islaminuskoa loukkaavia lentolehtisiä eräiden messujen yhteydessä. Omaisuusrikoksista kaksi kohdistui moskeijaan tai islamilaisen yhdistyksen tiloihin. Yksi tuhotyöilmoitus oli tehty tapauksesta, jossa asianomistajan ulko-ovi oli sytytetty palamaan. Asianomistaja epäili teon liittyvän hänen tai hänen läheisensä toimintaan islamilaisien asioiden parissa. Kaikissa näissä omaisuusrikoksissa epäilty henkilö on jäänyt tuntemattomaksi.

Yhdessä tapauksessa oli kyse yksisuuntaisesta pahoinpitelystä ravintolassa. Epäillyn mukaan teon syynä oli se, että asianomistaja oli lähennellyt hänen naisystävänsä. Rikosilmoituksen mukaan epäilty oli provosoinut asianomistajan seuruetta kommenteilla huntujen käytöstä sekä uskonnollisesta ja ulkomaalaistaustasta. Asia ratkaistiin rangaistuvaatimusmenettelyssä eli epäillylle annettiin sakko.

Uskontoon liittyvästä provokaatiosta tehtyjä pahoinpitelyitä oli yhteensä kaksi. Toisessa näistä ravintolan omistajan kerrottiin pahoinpidelleen mieshenkilön. Tapauksen tutkinnassa ilmeni, että mies oli aikaisemmin soittanut ravintolaan ja uhannut pahoinpidellä ravintolan omistajan, ”koska hän on muslimi”. Tapahtuma-aikaan mies oli tullut ravintolaan ja alkanut jälleen uhkailemaan ravintolan omistajaa. Lopulta uhkailija oli yrittänyt potkaista omistajaa, minkä jälkeen omistaja oli tarttunut uhkailijan jalasta kiinni ja kaatanut maahan. Asiassa ei nostettu syytettä, sillä omistajaa uhkaillut mies perui myöhemmin rangaistusvaatimuksensa lievistä pahoinpitelystä.

Kristinuskoon ja kristittyihin kohdistuvat viharikokset

Kristinuskoa kohtaan tai kristittyihin kohdistuneita viharikosepäilyjä löytyi yhteensä 44. Määrä on selvästi suurempi kuin edellisenä vuonna, jolloin tapauksia löytyi 15. Taulukossa 26 on kuvattu tarkemmin, mihin kristinuskon suuntaukseen tapaukset ovat kohdistuneet. Suurimmassa osassa rikosilmoituksia rikoksen kohteena on ollut kristinuskko tai kristitty henkilö, eikä suuntauksesta ole tarkempaa tietoa. Lisäksi kahdeksassa ilmoituksessa rikos on kohdistunut luterilaiseen seurakuntaan tai sen omaisuuteen, mutta ”luterilaisuutta” ei ole varsinaisesti ilmoituksessa mainittu. Kyse voi siis olla myös rikoksesta kristinuskkoa kohtaan ylipäätään. Lestadiolaisuus on ollut kohteena seitsemässä, Jehovan todistajat neljässä, ortodoksisuus kolmessa sekä vapaa-seurakunta ja helluntailaisuus molemmat yhdessä tapauksessa.

Edellisten lisäksi yhteensä seitsemässä tapauksessa teon tai vihan kohteena on ollut kristinuskoon kääntynyt henkilö. Näistä viidessä henkilö on ollut aikaisemmin islaminuskoinen. Kahdessa tapauksessa ei ole mainittu, mistä uskonnosta henkilö on kristinuskoon kääntynyt.

Taulukko 26. Kristinuskoon kohdistuvat viharikokset: tarkempi kuvaus suuntauksesta.

Kristinusko: tarkempi kuvaus	N
Kristinusko (ei tarkempaa määrittystä)	13
Luterilaisuus	8
Lestadiolaisuus	7
Kristitty (kääntynyt islaminuskosta)	5
Jehovan todistajat	4
Ortodoksisuus	3
Kääntynyt kristityksi (ei mainittu mistä)	2
Vapaaseurakunta	1
Helluntailaisuus	1
Yhteensä	44

Kristinuskoon tai kristittyihin kohdistuneista tapauksista suurin osa oli sanallisia loukkauksia ja uhkauksia (15) sekä omaisuusrikoksia (15) (taulukko 25). Rikosilmoituksia oli tehty esimerkiksi seuraavista vahingonteoista; junanvaunuun kirjoitettu teksti ”Jesus was a terrorist”; asuinkiinteistön seinään on kirjoitettu teksti ”kristityt tapetaan” ja seurakuntatalon seinään teksti ”eroakirkosta.fi”.

Eräässä sanallisen loukkauksen tai uhkauksen sisältävässä tapauksessa seurakuntaan on lähetetty uhkausviestejä, joissa kohdistetaan ”vihaa seurakuntaa ja ylipäänsä kristinuskoa kohtaan”. Toisessa rikosilmoituksessa kuvataan, kuinka erään yhtiön osakkaita on loukattu internetin keskustelupalstalla nimittelemällä heitä ”vitun lestoiksi” ja kyseenalaistamalla yrittämisen taidot. Kolmannen ilmoituksen mukaan naapurit olivat seuranneet asianomistajaa ja yllyttäneet nuoria pahoinpitelemään hänet. Asianomistaja oli kuullut nuorten sanovan ”joo, kyllä me jehovantodistaja hakataan”. Eräässä ilmoituksen mukaan asianomistajaa on uhkailtu sen vuoksi, että hän on ystäväystynyt kris-

tinuskoon kääntyneen henkilön kanssa. Asianomistaja itse kertoo olevansa islaminuskoinen, minkä vuoksi hän ei saisi ystäväystyvä minkään muun uskonnon edustajan kanssa.

Yksisuuntaisia pahoinpitelytapauksia löytyi kahdeksan. Yhdessä näistä rikoksesta epäilty oli tullut asianomistajan kotipihalle, huutanut ”sinäkö se olet se helluntailainen” sekä lyönyt ja potkinut asianomistajaa. Tappelutilanteista on kirjattu kaksi rikosilmoitusta. Toisessa näistä on kyse naapureiden välisestä pitkään kestäneestä riitatilanteesta, jossa toinen osapuoli on häiriintynyt kovaäänisestä musiikin soitosta ja toista puolestaan uhattu sanoilla ”saatanan jehova”.

Juutalaisuuteen ja juutalaisiin kohdistuvat viharikokset

Kuten kristittyihin, myös juutalaisiin kohdistuneita epäiltyjä viharikoksia löytyi selvästi enemmän kuin edellisvuonna, jolloin tapauksia oli vain yksi. Tarkasteluvuodelta rikosilmoituksia löytyi yhteensä 10 (taulukko 25). Näistä neljä oli sanallisia loukkauksia ja uhkauksia. Esimerkiksi eräässä tapauksessa asianomistajan kotiin oli soitettu puhelu, jossa sanottiin ”kuolema juutalaisille”.

Yksisuuntaisia pahoinpitelytapauksia oli kolme. Yhdessä näistä tutun henkilön kerrottiin lyöneen asianomistajaa ja teljenneen kesämökillä saunaan. Asianomistaja kertoi itse olevansa juutalainen ja epäillyn nimitelleen hänen syntyperäänsä. Yhden tapauksen syynä mainittiin sanallinen provokaatio. Tässä tuntematon mies oli kertonut ravintolassa juutalaisvitsin, jonka jälkeen hän joutui pahoinpitelyn kohteeksi.

Muut uskontoon perustuvat viharikokset

Rikosilmoituksia muihin, nimettyihin uskontoihin kohdistuvista tapauksista löytyi viisi (taulukko 25). Yhdessä näistä kyse oli buddhalaistemppelein rakennustyömaahan kohdistuneesta vahingonteosta, jonka yhteydessä paikalle oli jätetty viesti ”Ei budhatemppeleitä”. Toisessa omaisuusrikoksessa uskonnollinen rakennus oli sytytetty palamaan. Rikoksesta epäilty oli kertonut teon olleen mielenilmaisu ”kaikkia uskontoja kohtaan”. Kahdessa jutussa oli kyse sanallisesta loukkauksesta tai uhkauksesta sellaista henkilöä kohtaan, joka oletettavasti ei kuulu kirkkoon.

Yhteensä 10 tapauksessa ei käynyt ilmi, mitä uskontoa vastaan viharikos kohdistuu. Näistä kuusi oli sanallisia loukkauksia ja uhkauksia. Eräässä näistä kuvattiin, että asianomistajan yrityksestä oli levitetty valheellista tietoa

internetin keskustelupalstalla. Samassa yhteydessä on kehoitettu välttämään ”uskovaisten yrityksiä”, mukaan lukien asianomistajan yritys. Toisessa tapauksessa samassa koulussa oleva opiskelija on kiusannut ja uhkaillut asianomistajaa, jonka mukaan teot liittyvät hänen ”uskontoonsa ja mielipiteisiin”.

Kolmessa yksisuuntaisessa pahoinpitelytapauksessa asianomistajan uskonto ei käynyt tarkemmin ilmi. Esimerkiksi eräässä näistä rikoksesta epäilty oli pahoinpidellyt asianomistajan ravintolan edustalla. Asianomistajan mukaan epäilty on jo aiemmin ”kuittaillut hänelle hänen uskonnollisesta taustastaan” ja että tämä oli todennäköisesti myös nyt päälle käymisen syy. Koko aineiston ainoassa uskuntoon perustuvassa syrjintätapauksessa henkilöä syrjittiin työpaikallaan ja irtisanottiin sen vuoksi, että hän ei noudattanut omistajan edustaman uskonlahkon oppeja.

5.3.2 Muu tutkinta -tapaukset

Uskuntoon perustuvia muu tutkinta -tapauksia löytyi hakusanoilla tarkasteluvuodelta yhteensä 14. Näistä yhdessä kyse oli yksisuuntaisesta pahoinpitelystä ja 13 sisälsi sanallisia loukkauksia ja uhkauksia, joista kuusi oli tehty internetissä.

Islaminusko oli kohteena yhteensä neljässä, kristinusko samoin neljässä ja juutalaisuus kahdessa tapauksessa. Uskontoa ei ollut määritelty tarkemmin kahdessa tapauksessa. Yhdessä tapauksessa ei voinut varmuudella sanoa, edustavatko osapuolet samaa vai eri uskontoa ja yhden internet-solvauksen kohteena olivat ”islamistit ja juutalaiset”.

Islaminuskoa vastaan kohdistuvista tapauksista kahdessa oli kyse internetissä julkaistusta jutusta ja kahdessa lehtijutusta. Kristinuskoon kohdistuvista tapauksista kaksi ilmoitusta oli tehty sen vuoksi, että asianomistaja pelkää hänelle tuttua, islaminuskoista henkilöä sen vuoksi, että on itse kristitty. Yhdessä tapauksessa ilmoittaja oli saanut uhkaavia soittoja, joissa solvattiin lestadiolaisuutta.

5.4 Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset

5.4.1 Varsinaiset viharikokset

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 31 rikosilmoitusta, joissa teon motiivi liittyy uhrin oletettuun tai todelliseen seksuaaliseen suuntautumiseen (taulukko 27). Tapausten määrä ei juuri ole kasvanut edellisvuodesta, jolloin niitä löytyi yhteensä 23.

Suurin osa seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvista tapauksista sisälsi yksisuuntaisen pahoinpitelyrikoksen (15) tai sanallista loukkauksia tai uhkauksia (10). Samoista rikosnimikkeistä huolimatta jutut eroavat paljon toisistaan siinä, miten teon motiivi niissä käy ilmi. Esimerkiksi eräässä pahoinpitelytapauksessa rikoksesta epäilty oli haastanut kauppakeskuksessa riitaa 14-vuotiaan pojan kanssa ja kysellyt ”oletko homo, näytät ihan siltä”. Toisessa tapauksessa tuntematon mies oli soittanut suutaan ravintolassa naiselle, sanonut, että ”homot eivät ole tervetulleita meidän heteropakkaan” ja lopulta tönäissyt naisen lattialle.

Erään pahoinpitelytapauksen syynä epäillään olleen se, etteivät tytön vanhemmat halua hänen seurustelevan samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Vanhempien kerrottiin uhkailleen tytön seurustelukumppania, sekä käyneen tähän kiinni. Yksi tappelutilanne oli saanut alkunsa toisen osallisen kertoman mukaan siitä, kun vastapuoli oli käynyt ”homostelevaan”. Tämän seurauksena hän oli lyönyt vastapuolta monta kertaa kasvoihin. Yksi pahoinpitelytapauksista on merkitty rasismikoodilla. Tapauksessa tuntematon mies oli lyönyt naista baarissa, ja nainen epäili teon syyksi sitä, että hän on lesbo.

Sanallinen loukkaus sisältyi esimerkiksi tapaukseen, jossa myyjä oli nimitellyt mieshenkilöä torilla muun muassa homoksi. Asianomistaja kertoi edustavansa seksuaalista vähemmistöä, ja katsoi nimitelyn olleen tarkoituksellista ja tahallista. Toisessa tapauksessa naapurin epäiltiin laittaneen erilaisia homoseksuaalisuuteen viittaavia lappuja asianomistajan postiluukusta. Kolmannessa loukkausjutussa asianomistaja oli saanut tuntemattomasta numerosta viestejä ja puheluita, joissa viitattiin homoseksuaalisuuteen, sekä sanottiin muun muassa ”heterot vetää tommosia näköö”.

Aineistosta löytyi kolme tapausta, joissa motiivi liittyy uhrin oletettuun tai todelliseen sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun (taulukko 27). Edellisenä vuonna vastaavia tapauksia löytyi yksi. Yhdessä näistä oli

kyse kunnianloukkauksesta ja yksityiselämää koskevan tiedon levittämisestä. Huhut ja loukkaukset koskivat läheisen henkilön transsukupuolisuutta.

Taulukko 27. Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvien epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2009.

Tapahtumatilanne	Seksuaalinen suuntautuminen	Sukupuoli-identiteetti / sukupuolen ilmaisu
	N	N
Yksisuuntainen pahoitelyrikos	15	1
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	10	2
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	3	
Syrjintäjutut	1	
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	1	
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	1	
Yhteensä	31	3

5.4.2 Muu tutkinta -tapaukset

Aineistosta löytyi yhteensä 4 sellaista muu tutkinta -tapausta, joihin liittyi seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva vihamotiivi. Yksi muu tutkinta -tapaus oli kirjattu internet-sivustosta, jolla ilmoittajan mukaan väitetään, että homoseksuaalisuus on sairaus. Ilmoittajan mukaan kyse on ”kansankiihotuksesta homoseksuaalien oikeuksia kohtaan”. Toinen tapaus oli kirjattu opiskelijasta, jolla epäillään olevan luvattomia aseita ja jonka kerrotaan sanoneen että kaikki ”homot, vääräuskoiset ja vammaiset pitäisi tappaa” ja että ”eniten vihaa homoja”. Kolmas juttu oli kirjattu henkilöistä, jotka käyttävät asianomistajien yksityistä tietä. Kun heitä oli kielletty käyttämästä tietä, olivat he näyttäneet vihjailevia irstaita eleitä tarkoituksenaan loukata asianomistajia ”seksuaalisen suuntautumisen vuoksi”. Viimeisessä tapauksessa kaksi nais-

ta oli pyytänyt poliisia tutkimaan, onko ravintolan vahtimestari syyllistynyt ”viharikokseen”, kun on poistanut heidät ravintolasta ”seksuaalisen suuntautumisen” perusteella.

Lisäksi löytyi yksi tapaus, jossa teon motiivi liittyi uhrin sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Kyseisessä tapauksessa tutut ihmiset olivat levittäneet asianomistajan transsukupuolisuudesta tietoa hänen työpäikällään solvaamistarkoituksessa.

5.4.3 Rajatapaukset

Kuten varsinaisten viharikosten, myös rajatapausten määrä on samaa suuruusluokkaa verrattuna edellisvuoteen (taulukko 28). Näissä rikosilmoituksissa on kuvattu jonkin osapuolista nimitelleen toisia rikoksen yhteydessä esimerkiksi ”homoksi” tai ”hintiksi”, mutta saatavilla ei ole tarkempaa tietoa siitä, missä tarkoituksessa sanoja on käytetty – onko epäilty olettanut nimitelyn kohteen kuuluvan seksuaalivähemmistöön. Täytyy huomata, että tällainen nimitely ja homo-sanan käyttö alentavassa merkityksessä ylipäättään loukkaa seksuaalivähemmistöjä, vaikka yksittäisen teon suoranaishana tarkoituksena ei olisi loukata seksuaalivähemmistöön kuuluvaa.

Tarkasteluvuodelta rikosilmoituksia löytyi 410, kun edellisvuonna määrä oli 442. Edellisvuoden tapaan suurin osa rikosilmoituksista sisälsi sanallisia loukkauksia ja uhkauksia (39 %) sekä omaisuusrikoksia (29 %). Yksisuuntaisten pahoinpitelyrikosten osuus oli 17 prosenttia. Syrjintätapauksia ei ole tässä luokassa ollenkaan, mikä johtunee siitä, että syrjintäjutuissa syrjintäperuste eli teon motiivi kirjataan muita rikoksia tarkemmin rikosilmoitukseen – ja voidaan luokitella siten varsinaisiksi viharikoksiksi.

Sanallisesta rikoksesta esimerkkinä on tapaus, jossa naapurin epäillään uhkailleen ja solvanneen pariskuntaa rappukäytävässä. Naapuri oli sanonut miehelle, että ”teillä ei ole mitään sananvaltaa tässä talossa senkin homo”, sekä uhannut asianomistajia turpaan vetämisellä. Omaisuusrikoksista osassa oli kyse autoihin tehdyistä vahingonteoista. Eräässä näistä auton valo oli rikottu, ja auton päällä olleeseen lumeen oli kirjoitettu ”homo”. Myös muita pihapiirin autoja oli vahingoitettu. Näissä molemmissa esimerkeissä esiintyy nimitelyä homoseksuaalisuutta kohtaan, mutta ei kuitenkaan käy ilmi, että kyseisissä tapauksissa rikoksesta epäilty olettaisi juuri kohteen edustavan seksuaalivähemmistöä.

Yksi yksisuuntaisista pahoinpitelyjutuista sattui yöllä kadulla. Naishenkilö ilmoitti, että kaksi tuntematonta miestä oli käynyt häneen käsiksi ja sanonut ”vitun homo, mitä teet täällä”. Yksi tappelutilanteista on saanut alkunsa kahden seurueen välillä siitä, kun läheisestä baarista tullut seurue oli alkanut

nimitellä kadulla kävellyttä seuruetta muun muassa homoiksi. Noin kymmenesosassa tapauksia pahoinpitelyn syynä on ollut se, että epäiltyä itseään on ensin nimitelty homoksi tai hintiksi, mistä provosoituneena hän on käyttänyt väkivaltaa.

Taulukko 28. Tapahtumatilanteet rikosilmoituksissa, joihin sisältyi nimitelyä homoseksuaalisuutta kohtaan 2009

Tapahtumatilanne	N	%
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	161	39
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	120	29
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	70	17
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	35	9
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	24	6
Syrjintäjutut	0	-
Yhteensä	410	100

5.5 Vammaisuuteen perustuvat viharikokset

5.5.1 Varsinaiset viharikokset

Tarkasteluvuodelta poliisiasiaien tietojärjestelmästä löytyi hakusanoilla suunnilleen saman verran vammaisuuteen perustuvia viharikosjuttuja (32) kuin edellisessä vuonna (28). Edellisvuoden tavoin tapauksista suurin osa sisälsi sanallisia loukkauksia ja uhkauksia (taulukko 29). Esimerkiksi eräs äiti oli tehnyt rikosilmoituksen kunnianloukkauksesta poikaansa kohtaan. Teinikäiset olivat nimitelleet poikaa ”vammaiseksi”. Ilmoituksessa kerrotaan, että pojalla on lievä kehitysviive. Toisen kunnianloukkausilmoituksen oli tehnyt äiti, jonka postilukusta oli laitettu solvaava lappu. Lapussa nimiteltiin hänen asperger-oireista lastaan ja sanottiin muun muassa, että ”kuulutte laitokseen molemmat”.

Yksisuuntaisia pahoinpitelytapauksia oli yhteensä seitsemän. Yhdessä pahoinpitelyjutussa isäpuolen epäiltiin pahoinpidelleen lastaan ja nimitelleen häntä ”vammaiseksi, idiootiksi, harakaksi ja kehariksi”. Molemminpuolisia

rikoksia sisältäneitä tappelutilanteita oli neljä. Näistä yksi sai alkunsa kaupan kassajonossa, jossa tuntematon nainen oli hermostunut viivytyksestä ja alkanut nimitellä yhtä asianosaisista cp-vammaiseksi.

Aineiston ainoa vammaisuuteen perustuva syrjintäilmoitus oli tehty siitä, ettei koulurakennukseen päässyt kulkemaan pyörätuolilla. Syrjintätapaukseksi on luokiteltu myös toinen rikosilmoitus, jossa rikosnimikkeenä ei kuitenkaan ollut syrjintä vaan virkavelvollisuuden rikkominen. Tässä tapauksessa ilmoittaja kertoi valmistuneensa ammattiin, mutta ei vammansa vuoksi päässyt avoimille työmarkkinoille eikä myöskään julkisen työvoimapolvelun asiakkaaksi. Yhdessä omaisuusrikoksessa oli kyse varkaudesta ja vahingonteosta koulurakennuksessa. Koulun ulko-ovelle oli ilmestynyt teksti ”suljettu loppuvuodeksi vammaisten takia”.

Taulukko 29. Vammaisiin henkilöihin kohdistuneiden epäiltyjen viharikosten tapahtumatilanteet vuonna 2009.

Tapahtumatilanne	2009
Sanalliset loukkaukset, uhkaukset ja häirinnät	13
Yksisuuntainen pahoinpitelyrikos	7
Sanallisesta provokaatiosta tehty rikos	4
Tappelut, molemminpuolisia rikoksia	4
Syrjintäjutut	2
Omaisuusrikokset (esim. vahingonteot, varkaudet)	2
Yhteensä	32

5.5.2 Muu tutkiminta -tapaukset

Aineistosta löytyi yhteensä viisi sellaista muu tutkiminta -tapausta, jossa teon motiivi liittyy uhrin vammaisuuteen. Kahdessa näistä oli syrjinnän piirteitä. Toisessa ilmoittaja kertoi, että kadulla oleva myyntikoju haittaa rollaattorilla kulkemista. Toisen ilmoituksen mukaan kaupunki on laiminlyönyt tehtävänsä, koska harjoitushallilla ei ole invalidipysäköintiä.

Kolmessa tapauksessa kyse oli sanallisesta loukkauksesta tai uhkauksesta. Yksi ilmoitus oli tehty facebook-kyselystä, jossa pilkataan tietyllä paikkakunnalla asuvia ihmisiä esimerkiksi heidän vammaisuutensa tai sairautensa

vuoksi. Toisessa tapauksessa ilmoittajan kunniaa on loukattu erään yhdistyksen sähköpostilistalle lähetetyssä viestissä. Viestissä viitataan ”aivosairaaseen ja henkisesti jälkeenjääneeseen” ihmiseen, jolla ilmoittajan mukaan tarkoitetaan häntä itseään. Ilmoituksen mukaan viestin kirjoittaja tietää, että ilmoittajalla on aivovamma.

6 YHTEENVETO

Tässä selvityksessä on kuvailtu poliisin tietoon vuonna 2009 tulleita viharikoksia. Aineisto perustuu poliisin valtakunnallisiin rikosilmoitustietoihin. Selvitys on jatkoa vuodesta 1998 lähtien sisäministeriön poliisiosastolla ja Poliisiammattikorkeakoulussa tehdyille rasistisen rikollisuuden vuosiselvityksille. Vuonna 2009 rasistisen rikollisuuden seuranta laajennettiin koskemaan myös muita rikoksia, joissa teon syy liittyy uhrin edustamaan viite-ryhmään. Viharikoksiksi on määritelty henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehdyt rikokset, joiden motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista etnistä tai kansallista taustaa, uskonnollista vakaumusta tai elämäntavomusta, seksuaalista suuntautumista, sukupuoli-identiteettiä, sukupuolen ilmaisua tai vammaisuutta kohtaan.

Suomen rikoslaissa ei ole suoraan määritelty rikosnimikkeitä rasistinen rikos tai viharikos. Poliisilla on rikosilmoitusjärjestelmässä käytössään rasismijuttuluokitus, jolla tulee merkitä kaikki rasistisesti motivoituneet rikokset. Muille viharikoksille ei ole omaa koodia, eikä rasismikoodia merkitä huolellisesti kaikkiin sen vaatimiin tapauksiin. Näistä syistä tämän selvityksen aineisto on poimittu rikosilmoitustietokannasta osittain erilaisia hakusanoja käyttäen, osittain rasismikoodia hyödyntäen. Hakuehdoilla löytyneiden ilmoitusten luokittelu viharikoksiksi on perustunut rikosilmoituksen sisältämään, poliisin vapaamuotoisesti kirjaamaan kuvaukseen tapahtuman kulusta. Kyse on tarkalleen ottaen rikosepäilyistä, ei rikoksista, sillä tietoa syyttäjien tai tuomioistuinten päätöksistä tapausten suhteen ei ole.

Tarkasteluvuonna löytyi yhteensä 1007 rikosilmoitusta, jotka luokiteltiin epäilyiksi viharikoksiksi. Luku on 17 % suurempi kuin edellisessä vuonna, jolloin tapauksia löytyi 859. Viharikoksista 85 prosenttia luokiteltiin rasistisiksi rikoksiksi. Uhrin uskonnolliseen taustaan perustuvien viharikosten osuus oli 8 prosenttia, seksuaaliseen suuntautumiseen 3 prosenttia sekä vammaisuuteen 3 prosenttia. Sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvia viharikoksia löytyi kolme (0,3 %).

6.1 Rasistiset rikokset

Aikaisempien vuosiselvitysten tapaan tässä selvityksessä rasistisiksi rikoksiksi on luokiteltu pääsääntöisesti kaikki rikosepäilyt, joita uhri, poliisi tai muu asianosainen pitää rasistisina tai joihin sisältyy selviä rasistisia solvauksia. Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 858 rikosilmoitusta rasistisia piirteitä sisältävistä tapauksista. Luku on 103 juttua suurempi kuin edellisenä vuonna. Kasvua ei ole ihan yhtä paljon kuin vuosien 2007–2008 välillä (152), mutta selvästi enemmän kuin sitä aikaisempina vuosina 2003–2007, jolloin kasvua oli enimmillään 30 juttua vuodessa.

Rasistisista rikosjutuista noin kolmasosa sisälsi pelkkiä sanallisia rikoksia, kuten loukkauksia ja uhkauksia ja yhteensä reiluun puoleen tapauksia sisältyi fyysisiä väkivallan tekoja. Suurimmassa osassa tapauksia (72 %) kyse näytti tapauksen kuvauksen perusteella olleen kantaväestöön kuuluvien etnisiin tai kansallisiin vähemmistöihin kohdistamasta rasismista.

Rasistisiksi luokitellut rikosjutut sisälsivät yhteensä 1385 päärikosnimikettä eli yhteen asianomistajaan kohdistunutta vakavinta rikosnimikettä. Edellisvuosien tapaan näistä yleisin oli pahoinpitely 28 prosentin osuudella. Yhteensä eri asteisten pahoinpitelyrikosten ja niiden yritysten osuus kaikista päärikosnimikkeistä oli lähes puolet (46 %). Muut yleisimmät rikosnimikkeet olivat kunnianloukkaus (15 %), laiton uhkaus (13 %) ja lievä pahoinpitely (13 %). Yleisimmät rasistisia piirteitä sisältävien rikosepäilyjen tapahtumapaikat olivat julkinen ulkoilmapaikka, kuten tie, katu tai tori sekä ravintolat ja niiden edustat. Edellisvuodesta poiketen seuraavaksi yleisin tapahtumapaikka oli uhrin asunto, jossa vuonna 2009 tapahtui 18 prosenttia rikosepäilyistä (2008, 9 %). Kuten aikaisempinakin vuosina, suurin osa rasistisista rikoksista tehtiin illan ja yön aikana.

Asianomistajista suurin osa oli miehiä (70 %). Sekä mies- että naispuolisista asianomistajista suurin osa oli 15–24 -vuotiaita. Kuten edellisenaikin vuonna, miehiin kohdistui yleisimmin pahoinpitelyrikoksia, kun taas naiset olivat tyypillisemmin uhreina kunnianloukkausrikoksissa. Rikoksesta epäilyistä suurin osa oli Suomen kansalaisia (80 %), miehiä (83 %), ja he olivat iältään yleisimmin 15–24 -vuotiaita.

Suurin osa (58 %) epäiltyjen rasististen rikosten asianomistajista oli Suomen kansalaisia. Heistä 22 prosenttia oli syntynyt muualla kuin Suomessa. Osa Suomessa syntyneistä ja suomalaisista asianomistajista on ilmoituksen kuvauksen perusteella kuulunut romanivähemmistöön, osa taas on ollut esimerkiksi Suomessa syntyneitä maahanmuuttajien lapsia. Ulkomaan kansalaisista yleisimmin uhreiksi joutuivat somalit, venäläiset ja irakilaiset. Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrään suhteutettuna somalit joutuivat yleisimmin rasistisen rikoksen kohteeksi vuonna 2009. Myös Euroopan

perusoikeusviraston vuonna 2008 tekemä kyselytutkimus kertoo somalien huonosta asemasta Suomessa (FRA 2009). Tutkimuksen mukaan Suomessa asuvat somalit ovat yksi eniten syrjintää ja rasistista väkivaltaa kohtaavista vähemmistöryhmistä Euroopassa.

Alueellisesti tarkasteltuna suurin osa rikosilmoituksista kirjattiin Helsingissä (28 %). Pääkaupunkiseudulla juttuja kirjattiin yhteensä 38 prosenttia kaikista rikosilmoituksista. Vuosien 2007–2008 välillä Helsingissä kirjattujen rikosepäilyiden määrä yli kaksinkertaistui. Vuosien 2008–2009 välillä kasvu ei ole läheskään yhtä suurta. Sen sijaan muissa pienemmissä kunnissa on kirjattu selvästi enemmän ilmoituksia kuin vuotta aiemmin. Tämä voi johtua yhtä suureksi osaksi kirjaustapojen muutoksista kuin todellisesta rasistisen rikollisuuden määrän kasvusta.

6.2 Uskontoon tai elämänskatsomukseen perustuvat viharikokset

Uskontoon perustuvia viharikostapauksia löytyi tarkasteluvuodelta 83. Tämä on jonkin verran enemmän kuin edellisvuonna, jolloin rikosilmoituksia löytyi 53. Tapausten luokittelu viharikoksiksi perustui pääasiassa joko uhrin omaan näkemykseen teon syystä tai epäillyn sanomiin solvauksiin rikostilanteessa.

Yhteensä 44 tapauksessa viharikos kohdistui kristinuskoa kohtaan. Edellisvuonna tällaisia tapauksia oli vähemmän, 15. Osassa tapauksia kohteena olivat kristityt tai kristinuskko ylipäätään, osassa haukkumasanat viittasivat tarkemmin tiettyyn suuntaukseen, kuten Jehovan todistajiin tai lesta-diolaisiin. Vuonna 2008 juutalaisia kohtaan tehtyjä viharikoksia löytyi vain yksi, nyt tällaisiksi tapauksiksi luokiteltiin 10 rikosilmoitusta. Islaminuskoa kohtaan tehdyissä viharikosten määrässä ei ollut suurta eroa verrattuna edellisvuoteen. Tapauksia löytyi 14, kun vuonna 2008 määrä oli 17. Kymmenessä tapauksessa ei käynyt ilmi, mitä uskontoa kohtaan rikos kohdistui. Viidessä tapauksessa teon kohteena olivat muut yksittäiset uskonnot.

Uskontoon perustuvista viharikoksista suurin osa (35/83) sisälsi sanallisia loukkauksia tai uhkauksia tai omaisuusrikoksia (21). Uskontoon perustuvasta syrjinnästä oli tehty vain yksi rikosilmoitus vuonna 2009.

Varsinaisten viharikosten lisäksi aineistosta löytyi yhteensä 14 sellaista muu tutkinta -tapausta eli niin sanottua sekalaisilmoitusta, joissa kuvatus teon motiivi liittyi uskontoon, mutta joissa kyse ei ole varsinaisesta rikosilmoituksesta. Näissä ilmoituksessa ”vihan” kohteina olivat muun muassa kristityt, islaminuskoiset ja juutalaiset.

6.3 Seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvat viharikokset

Tarkasteluvuodelta löytyi yhteensä 31 rikosilmoitusta, joissa teon motiivi liittyy uhrin oletettuun tai todelliseen seksuaaliseen suuntautumiseen. Tapausten määrä ei juuri ole muuttunut edellisvuodesta, jolloin niitä löytyi yhteensä 23. Sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun kohdistuneita viharikoksia löytyi kolme, kun edellisvuonna tapauksia luokiteltiin vain yksi.

Kuten uskontoon perustuvissa jutuissa, perustui näiden rikosilmoitusten luokittelu viharikoksiksi pääasiassa joko uhrin omaan näkemykseen teon syystä tai epäilyn sanomiin solvauksiin rikostilanteessa. Suurin osa seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvista viharikoksista sisälsi yksisuuntaisen pahoinpitelyrikoksen (15) tai sanallista loukkauksia tai uhkauksia (10). Vuoden 2009 aikana oli tehty vain yksi rikosilmoitus syrjinnästä seksuaalisen suuntautumisen perusteella.

Varsinaisten viharikosten lisäksi neljässä muu tutkinta -ilmoituksessa kuvatun teon motiivi liittyi seksuaaliseen suuntautumiseen, ja yhdessä motiivi viittasi sukupuoliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin. Näitä tapauksia ei kuitenkaan ollut kirjattu varsinaisiksi rikosilmoituksiksi.

Yhteensä 410 rikosilmoitusta luokiteltiin niin sanotuiksi rajatapauksiksi. Näihin tilanteisiin sisältyi nimittelyä homoseksuaalisuutta kohtaan (”homo”, hintti”), mutta teon motiivi ei kuitenkaan käynyt tarkemmin ilmi. Tapauksista 39 prosenttia sisälsi sanallisia uhkauksia ja loukkauksia, ja 29 prosenttia omaisuusrikoksia.

6.4 Vammaisuuteen perustuvat viharikokset

Vammaisuuteen perustuvia viharikoksia löytyi vuodelta 2009 yhteensä 32, mikä on suunnilleen saman verran kuin edellisvuonna (28). Näistä suurin osa sisälsi sanallisia loukkauksia ja uhkauksia (13) ja yksisuuntaisia pahoinpitelyrikoksia (7). Syrjintä oli rikosnimikkeenä yhdessä rikosilmoituksessa. Varsinaisten viharikosilmoitusten lisäksi viidessä muu tutkinta -ilmoituksessa kuvatun teon motiivi liittyi uhrin vammaisuuteen.

6.5 Tulosten arvioinnissa huomioitavaa

Viharikosten määrän arvioinnissa ja eri motiivien vertailussa täytyy ottaa huomioon menetelmän heikkoudet ja rikosilmoitusten tulkintaan liittyvät sei-

kat. Rasistisen rikollisuuden seurannalla on pidemmät perinteet ja poliisin on täytynyt yli kymmenen vuoden ajan luokitella tällaiset tapaukset rikosilmoitustietokantaan. Muita viharikoksia poliisia ei ole ohjeistettu luokittelemaan. On oikeastaan sattuman varassa, missä määrin rikosilmoitukseen on kirjattu teon motiivista esimerkiksi silloin, kun se on perustunut uhrin seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen. Monessa rikosilmoituksen kohdalla teon motiivi onkin tässä selvityksessä päätelty ainoastaan heikoista vihjeistä, kuten rikostilanteesta sanotuista ja rikosilmoitukseen kirjatuista, tiettyyn uhriryhmään viittaavista solvauksista.

On myös mahdollista, että erot poliisin tietoon tulleiden tapausten määrissä kertovat osittain siitä, kuinka eri vähemmistöryhmät ylipäättään ilmoittavat kohtaamistaan rikoksista poliisille. Eroja voi olla myös sen suhteen, missä määrin rikoksen uhrin tuovat esille omaa epäilystään rikoksen syystä rikoksesta ilmoittaessaan sekä siinä, miten poliisi on näitä asioita selvittänyt ja tottunut kirjaamaan. Esimerkiksi seksuaaliseen vähemmistöön kuuluva henkilö saattaa jättää rikoksesta ilmoittamatta sen vuoksi, että ei halua paljastaa omaa suuntautuneisuuttaan. Hän saattaa pelätä joko poliisin kielteistä asennetta tai suuntautumisensa julkista paljastumista mahdollisessa oikeudenkäynnissä. Vammainen henkilö taas ei itse välttämättä pysty ilmoittamaan rikoksesta lainkaan, tai saattaa jopa olla riippuvainen rikoksen tekijästä tällaisessa asiassa.

Poliisin rekisteristä löytyneiden, muiden kuin rasististen viharikosepäilyiden määrässä ei ollut merkittäviä muutoksia vuodesta 2008 vuoteen 2009. Tämä ei ole yllättävää, sillä poliisin kirjaamisohjeissa ei myöskään ole ollut muutoksia tänä aikana. On mahdollista, että luvussa 2.1 kuvatun viharikoslainsäädännön uudistukset näkyvät ajan myötä myös selvityksen tuloksissa. Mikäli rikoslainsäädetyssä rangaistuksen koventamisperusteissa mainitaan etnisen tai kansallisen taustan lisäksi suoraan myös muut motiivit - seksuaalinen suuntautuminen, uskonto ja elämäntilanne ja vammaisuus - tulee myös poliisin kiinnittää esitutkinnassa näihin motiiveihin huomiota. Joka tapaukset harvat, aihetta koskevat tutkimukset antavat viitteitä siitä, että tällä hetkellä vain pieni osa viharikoksista tulee poliisin tietoon.

Lähteet

- Ellonen, Noora (2006). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2005. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 53. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- FRA (2009). EU-Midis. European Union Minorities and Discrimination Survey. Main Results Report. European Union Agency for Fundamental Rights. Saatavilla: <http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/eumidis_mainreport_conference-edition_en_.pdf> (viitattu 23.8.2010)
- Grönfors, Martti & Haavio-Mannila, Elina & Mustola, Kati & Stålström, Olli (1985). Esitietoja homo- ja biseksuaalisten ihmisten elämäntavasta ja syrjinnästä. Teoksessa Kai Sievers ja Olli Stålström (toim.) Rakkauden monet kasvot. Weiling+Göös, Espoo, 132–160.
- Haarni, Ilka (2006). Keskenestä yhdenvertaisuutta. **Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa.** Stakes raportteja 6/2006. Valopaino Oy, Helsinki.
- Hall, Nathan (2005). Hate Crime. Willan Publishing, Cullompton.
- HE 44/2002. Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- Helminen, Klaus & Lehtola, Kari & Virolainen, Pertti (2006). Esitutkinta ja pakkokeinot. Talentum, Helsinki.
- Honkatukia, Päivi (2005). Maahanmuuttajat väkivallan uhreina. Teoksessa Reino Siren & Päivi Honkatukia (toim.) Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216. Hakapaino oy, Helsinki, 57–73.
- ICF (2004). ICF – Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. **Stakes, Ohjeita ja luokituksia 2004:4.** (Käännös alkuperäisestä julkaisusta: World Health Organization, 2001: International Classification of Functioning, Disability and Health) Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Illman, Mika (2010). Rasistinen rikosmottiivi ja siihen liittyvät ongelmat. Esitys Poliisi ja ihmisoikeudet -seminaarissa 4.6.2010 Poliisiammattikorkeakoulussa.
- Jaakkola, Magdalena (2009). Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002). Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Gaudeamus, Helsinki.

- Joronen, Mikko (2008). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2007. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 72. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.
- Kansaneläkelaitos(2009).Kelavammaisetuustilasto2008.Kansaneläkelaitos, tilastoryhmä, Helsinki. <[http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vamm_08_pdf/\\$File/Vamm_08.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/it/kelasto/kelasto.nsf/alias/Vamm_08_pdf/$File/Vamm_08.pdf?OpenElement)> (viitattu 2.7.2010)
- Keränen, Tuunia (2005a). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2003. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 39. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- Keränen, Tuunia (2005b). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2004. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 40. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- Ketola, Kimmo (2008). Uskonnot Suomessa. Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 102. Kirkon tutkimuskeskus, Tampere.
- Konttinen, Jukka-Pekka (2007). Vammaisten syrjintä. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Ihmisoikeusliitto ry, Hakapaino, Helsinki, 66–108.
- Kujanpää, Saira (2009). Islam ja suomalaisuus – kommentteja suomalaiseen islam-keskusteluun. Nuorisotutkimus 27(3), 65–69.
- Lehtonen, Jukka (2006). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. ESR tutkimukset ja selvitykset -sarja. Työministeriö. Edita, Helsinki.
- Lehtonen, Jukka (2003a). Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Sosiologian väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Lehtonen, Jukka (2003b). Heteronormatiivisuus ja nimittely – opiskelevien sukupuolien ja seksuaalisuuksien rajojen rakentamista. Teoksessa Vappu Sunnari, Jenny Kangasvuo, Mervi Heikkinen & Niina Kuorikoski (toim.) Leimattuna, kontrolloituna, normitettuna – Seksualisoitunut ja sukupuolistunut väkivalta kasvatuksessa ja koulutuksessa. Oulun yliopistopaino, Oulu, 190–204.
- Lehtonen, Jukka (1999). Homottelu ja heteronormatiivinen kiusaaminen kouluissa. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.) Homo Fennicus. Miesten homo- ja biseksuaalisuus muutoksessa. Naistutkimusraportteja 1/1999, Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 73–92.
- Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati (2004) (toim.) “Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. Työministeriö, Helsinki.

- Lepola, Outi & Joronen, Mikko & Aaltonen, Milla (2007). Syrjintä etnisyyden, uskonnon, kielen tai kansalaisuuden perusteella. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Ihmisoikeusliitto ry, Hakapaino, Helsinki, 109–180.
- Martikainen, Tuomas (2008). Mitä poliisiin tulisi tietää islamista? Teoksessa Arno Tanner (toim.) Poliisi ja maahanmuuttajat: Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere, 142–157.
- Nieminen, Liisa (2005). Vammaisten henkilöiden ihmisoikeudet yleiseen ihmisoikeuskehykseen sijoitettuna. Lakimies 6, 898–924.
- Noponen, Tanja (2007). Poliisiin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2006. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 62. Poliisiammattikorkeakoulu, Espoo.
- OSCE/ODIHR (2009). Hate Crimes in the OSCE Region - Incidents and Responses. Annual Report for 2008. Organisation for Security and Co-operation in Europe: Office for Democratic Institutions and Human Rights, Varsova. [verkkodokumentti] <http://www.osce.org/publications/odihhr/2009/11/41314_1424_en.pdf> (Viitattu 9.6.2010).
- Perry, Barbara (2001). In the Name of Hate. Understanding Hate Crimes. Routledge, New York.
- Peutere, Laura (2009) Poliisiin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2008. Poliisiammattikorkeakoulunraportteja 85. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.
- Peutere, Laura (2008). Rasistisia piirteitä sisältävät rikosepäilyt rikosprosessissa. Tapaustutkimus Helsingistä 2006. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 73. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere.
- Peutere, Laura & Kääriäinen, Juha (2010). Racist crimes in the Finnish criminal justice system - analysis of cases reported to the police in Helsinki in 2006. European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 18(3), 261–279.
- Puustinen, Marja & Tikkanen, Tiina (2010) Moninaisuus ei mahdu kouluun. Opettaja 3/2010. Saatavilla: <http://www.opettaja.fi/pls/portal/docs/PAGE/OPETTAJALEHTI_EPAPER_PG/2010_03/143106.htm> (viitattu 1.7.2010)
- Rasistiset rikokset (2010). Oikeusministeriö, mietintöjä ja lausuntoja 3/2010. Saatavilla: <<http://www.om.fi/1247668342834>> (viitattu 24.6.2010).

- Sisäasiainministeriö (2008). Turvallinen elämä jokaiselle. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008. Sisäasiainministeriön julkaisuja 16/2008. Saatavilla: <[http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/\\$file/162008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/162008/$file/162008.pdf)> (viitattu 15.6.2010.)
- Sisäasiainministeriö (2003). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2002. Poliisiosaston julkaisu 12/2003.
- Sisäasiainministeriö (2002). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2001. Poliisiosaston julkaisu 12/2002.
- Sisäasiainministeriö (2001). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2000. Poliisiosaston julkaisu 15/2001.
- Sisäasiainministeriö (2000). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1999. Poliisiosaston julkaisu 9/2000.
- Sisäasiainministeriö (1999). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1998. Poliisiosaston julkaisu 11/1999.
- Sisäasiainministeriö (1998). Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 1997. Poliisiosaston julkaisu 4/1998.
- Special Eurobarometer 317 (2009). Discrimination in the EU in 2009. Euroopan komissio. Saatavilla: <http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_317_en.pdf> (viitattu 1.7.2010)
- Tasa-arvovaltuutetun vuosikertomus (2010). Saatavilla: <http://www.tasa-arvo.fi/c/document_library/get_file?folderId=1323445&name=DLFE-11767.pdf> (viitattu 1.7.2010)
- The Runnymede Trust (1997). Islamophobia - a Challenge to Us All. The Runnymede Trust, London.
- Tilastokeskus (2010a). Alle 15-vuotiaiden määrä Suomessa pienin yli 100 vuoteen. Väestörakennetilastot. <http://www.stat.fi/til/vaerak/2009/vaerak_2009_2010-03-19_tie_001_fi.html> (viitattu 30.6.2010)
- Tilastokeskus (2010b). Tilastokeskuksen PX Web -tietokannat, väestörakenne. <http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp> (viitattu 22.6.2010).
- Tilastokeskus (2009). Suomen tilastollinen vuosikirja. Multiprint Oy, Helsinki.
- Viemerö, Vappu (2004). Violence Against disabled women. Teoksessa Kristjana Kristiansen & Rannveig Traustadóttir (toim.) Gender and Disability Research in the Nordic Countries. Studentlitteratur, Lund, 327–345.

Liitteet

Liite 1: Aineiston muodostaminen selvityksissä vuosina 1997–2009

- **Vuoden 1997 selvitys:** aineistoon poimittiin ilmoitukset, joissa ainakin yhden asianomistajan kansalaisuus tai syntymämaa oli muu kuin Suomi. Poiminnassa olivat mukana vain tietyt rikosnimikkeet (68 rikosnimikettä). Lisäksi aineistoon otettiin mukaan kaikki ilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä tuhotyö, kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai syrjintä. Alkuperäisen aineiston koko oli 1 276 ilmoitusta. Nämä kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuoden 1998 selvitys:** aineistoon poimittiin kaikki rikosilmoitukset, joissa ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen henkilö oli rikoksen uhrina (kansalaisuus tai syntymämaa muu kuin Suomi). Alkuperäisen aineiston koko oli 4 101 ilmoitusta. Kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuoden 1999 selvitys:** aineistoon poimittiin kaikki rikosilmoitukset, joissa ulkomaalainen tai ulkomaalaissyntyinen henkilö oli rikoksen uhrina (kansalaisuus tai syntymämaa muu kuin Suomi). Poiminnassa olivat mukana vain tietyt rikosnimikkeet. Alkuperäisen aineiston koko oli 3 547 ilmoitusta. Kaikki ilmoitukset käytiin läpi.
- **Vuosien 2000–2002 selvitykset:** aineistoon poimittiin 1) kaikki sellaiset rikosilmoitukset, joihin kirjatuissa rikosnimikkeissä todennäköisimmin esiintyy rasistisia piirteitä, ja joissa oli asianomistajana ainakin yksi henkilö, jonka kansalaisuus tai syntymämaa on muu kuin suomi; 2) kaikki rikosilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä syrjintä, työ-syrjintä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan; ja 3) kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla. Tämän jälkeen kaikki ilmoitukset käytiin läpi. Alkuperäisen aineiston koko vuonna 2000 oli 4 090 ilmoitusta, vuonna 2001 3 762 ilmoitusta ja vuonna 2002 4 122 ilmoitusta.

- **Vuosien 2003–2004 selvitykset:** aineistoon poimittiin 1) kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi oli merkinnyt rasismikoodilla; 2) kaikki rikosilmoitukset, joissa oli rikosnimikkeenä syrjintä, työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan; 3) rikosilmoitukset, joihin kirjatuissa rikosnimikkeissä rasistisia piirteitä todennäköisimmin ilmenee, ja joissa asianomistajana oli ainakin yksi ulkomaalainen tai ulkomaalaisyntyinen eli hänen kansalaisuudekseen ja/tai syntymämaakseen oli kirjattu muu kuin suomi; ja 4) kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasism” tai ”rasist”. Nämä poimintaehdot olivat viimeistä lukuun ottamatta samat kuin vuosien 2000–2002 selvityksissä. Alkuperäisen aineiston koko vuonna 2003 oli 4 784 ilmoitusta ja 5 121 ilmoitusta vuonna 2004. Kaikkia ilmoituksia ei käyty läpi, vaan niiden joukosta poimittiin hakusanoilla varsinainen aineisto. Vuoden 2003 keruun uudistamisen tavoitteena oli toisaalta saada mukaan sellaisia tapauksia, jotka olisivat aikaisemmin voineet jäädä aineiston ulkopuolelle (”rasism”/”rasist” -poimintaehto raaka-aineiston poimintavaiheessa), ja toisaalta vähentää sellaisten luettavien ilmoitusten määrää, jotka saadaan valituilla poimintaehdoilla, mutta jotka eivät kuitenkaan sisällä rasismia (tämän vuoksi käytettiin hakusanoja poiminnan toisessa vaiheessa).
- **Vuosien 2005–2007 selvitykset:** aineisto muodostettiin samalla tavalla kuin vuosina 2003–2004. Alkuperäisen aineiston (raaka-aineiston) koko oli 5 441 ilmoitusta vuonna 2005, vuonna 2006 ilmoituksia oli yhteensä 5 969 ja 6 755 vuonna 2007.
- **Vuoden 2008 selvitys:** Vuonna 2008 aineiston keruutapaa on muutettu, joten tulokset eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien vuosien selvityksiin. Selvityksen raaka-aineiston muodostavat rikosilmoitukset, jotka on poimittu poliisiasian tietojärjestelmästä seuraavilla ehdoilla. 1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin valituista rikosnimikkeistä JA jonkin hakusanoista (yhteensä 216 hakusanaa). 2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan. 3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism” 4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkannut rasismikoodilla. Näillä haku ehdoilla vuonna 2008 raaka-aineiston kooksi tuli 6084 ilmoitusta, jotka luettiin läpi.

- **Vuoden 2009 selvitys:** Raaka-aineisto on muodostettu pääosin samalla tavalla kuin vuonna 2008. Selvityksen raaka-aineiston muodostavat rikosilmoitukset, jotka on poimittu poliisiasian tietojärjestelmästä seuraavilla ehdoilla: 1. Kaikki rikosilmoitukset, jotka sisältävät jonkin liitteessä 3 mainituista rikosnimikkeistä ja jonkin liitteessä 2 mainituista hakusanoista (yhteensä 253 hakusanaa). 2. Kaikki ilmoitukset, joissa asianimikkeenä on syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä tai kiihottaminen kansanryhmää vastaan. 3. Kaikki rikosilmoitukset, joiden selostusosassa esiintyi kirjainyhdistelmä ”rasist” tai ”rasism” 4. Kaikki rikosilmoitukset, jotka poliisi on merkannut rasis-mikoodilla. Näillä hakuehdoilla vuonna 2009 raaka-aineiston kooksi tuli 7222 ilmoitusta, jotka luettiin läpi.

Liite 2. Hakusanat

Kursivoituja sanoja on muokattu verrattuna vuoden 2008 aineiston poimintaan.

*-merkki tarkoittaa sanan katkaisua

and.s tarkoittaa, että sanat ovat samassa lauseessa

text= tarkoittaa, että haku kohdistuu vain rikosilmoituksen selostusosaan,(ei esim. osallisten henkilö- ja osoitetietoihin)

not sulkee pois mainitut ilmaukset

<i>(kääpiö* not kääpiovilla* not kääpiösnautser* not kääpiöpin*)</i>	text=(romane*)	kristinusk*
(molotov* cocktail*)	text=(romani*)	kristit*
(molotov* koktail*)	text=(rotu* not rotuaari*)	kuulapä*
(ulkomaalai* and.s viha*)	text=(skin* not skinnari*)	kuulolait*
(vapaa* ajattelij*)	text=(somali*)	kuulovamma*
hetero	text=(white)	kuuro*
invalid	torakka*	lesbo*
invalidi	transihmi*	lespo*
laestadi	transmie*	liikuntaestei*
lestadio	transnai*	liikuntavamma*
luterilai	transseksu*	lyhytkasvui*
pilakuv	transvest*	maahanmuuttaj*
pilapiirro	turbaan*	menkää sinne mistä
pyörätuol	ulos kaapista	metodis*
rollaattor	uskonno*	miespari*
rullatuol	uskonto*	mormon*
sokea	vajaamieli*	mormooni*
syndrom	vajaaälyi*	moske*
syndrooma	vajak*	mustalai*

transsu	vakaumu*	mustilai*
transu	valkolai*	mutakuon*
uskovai	valkonaam*	mutiai*
adventis*	vammanen	muukalaisviha*
aivovamma*	vapaakirk*	mykkä
al gaida*	venakko	nahkapä*
al qaida*	vihariko*	naispari*
allah*	viittomakiel*	natsi*
antisem*	vinosilm*	negro*
apartheid*	vähemmistö*	nekru*
apina*	vääräuskoi*	nigger*
arbeit macht frei*	ähl*	näkövamma*
arjalai*	änkyt*	oireyhtym*
asperger*	ääri* and.s islam*	opaskoiir*
ateist*	go home	ortodoks*
auschwitz	hakaris*	ortodox*
autist*	harhaop*	painua sinne mistä
bapdis*	heikkolahjai*	pakkoliik*
bimie*	heil	pakolai*
bin laden*	hindu*	palata sinne mistä
binai*	hinttari*	pilotti*
biseksu*	hintti*	polttopul*
bi-seksu*	hitler*	pride*
buddha*	homo*	profeet*
burkha*	homppel*	puhevi*
cp* and.s vamma*	hunnu*	puppel*
ennakkoluulo*	huntu* not huntus	queer
erityislaps*	huonokuulo*	racis*

etni*	ideologi*	rajoittei*
fag	ihonväri*	rampa
fags	imaami*	rasism*
fasis*	inva*	rasist*
fatwa*	islam*	rekisteröi* and.s parisuh*
fägär*	jeesu*	rodullinen
svedu*	jehova*	romaani*
syrjintä	jew*	romsk*
takaisin afrikkaan	jumala* not jumalauta	rukou*
takaisin sinne mistä	jutku*	ryssittel*
taliban*	jutsku*	<i>ryssä* not kyyryssä</i>
terrorist*	juutalai*	rättipä*
text=(<i>*muslim*</i>)	jälkeenjään*	saame*
<i>text=(<i>*seurakun*</i>)</i>	katoli*	seksuaali* and.s suuntautu*
<i>text=(<i>*vammai*</i>)</i>	kehar*	seksuaali* and.s taipumu*
<i>text=(<i>gay* not gaye*</i>)</i>	kehityshäiriö*	seta*
text=(helluntai*)	kinke*	sharia*
<i>text=(<i>lepak* not lepakkomie*</i>)</i>	kinkki*	sikhi*
<i>text=(<i>manne* not manner* not mannen</i>)</i>	kinuk*	sukupuol* and.s korjau*
text=(neeker*)	klux	sukupuol* and.s suuntautu*
<i>text=(<i>osama</i>)</i>	koraani*	sukupuol* and.s vaihdo*
<i>text=(<i>pelastusarmeija*</i>)</i>	krishna*	suomi suomalaisille
text=(raamat*)	kristilli*	

Uudet hakusanat

(painu* and.s kotimaa*) mutakep*
(sukupuol* and.s identiteet*) mutapä*
(sukupuol* and.s ilmaisu*) nokikep*
(syntyperä* and.s vuoksi) pois suomesta
(takaisin* and.s kotimaa*) rodun
(venäläi* and.s huor*) ryssitel*
(virolai* and.s huor*) separei*
kansallispu separi*
asberger* somppu*
autismi* sosiaalipumm*
dysfasia* text=(kehitysvamma*)
huononäkö* text=(lahko*)
kainalosauv* text=(lesta*)
kehitystaso* text=(puhevamma*)
kynnärsauv* text=(sompu* not
sompujärv*)
lestoi* ulkomaalaisvastai*
liikuntaeste* uskonlahko*
liikuntakyvyt* vajaanuntoi*
liikuntarajoit* vajuk*
menkää kotimaahan vapaakirk*
monikulttuuri* vastaanottokesku*
mulatti* yhteiskunnan elät*

Poistetut hakusanat

laku*
huivi
epilep*
mielisaira*
psyykki* and.s saira*

Liite 3 Poiminnassa mukana olevat rikosnimikkeet

Muu tutkinta (sekalaisilmoitukset)

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan, rikoslain 11 luku

Joukkotuhonta, Joukkotuhonnan valmistelu, Rikos ihmisyyttä vastaan, Törkeä rikos ihmisyyttä vastaan, Kidutus, Kiihottaminen kansanryhmää vastaan, Syrjintä

Rikoksista viranomaisia vastaan, rikoslain 16 luku

Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, Virkamiehen vastustaminen, Haitanteko virkamiehelle, Niskoittelu poliisia vastaan, Virkavallan anastus, Lähestymiskiellon rikkominen

Rikoksista yleistä järjestystä vastaan, rikoslain 17 luku

Julkinen kehottaminen rikokseen, Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, Mellakka, Väkivaltainen mellakka, Väkivaltaisen mellakan johtaminen, Yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelu, Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen, Uskonrauhan rikkominen, Uskonnonharjoituksen estäminen, Uskonnonharjoituksen estämisen yritys, Hautarauhan rikkominen, Ilkivalta

Seksuaalirikoksista, rikoslain 20 luku

Raiskaus, Raiskauksen yritys, Törkeä raiskaus, Törkeän raiskauksen yritys, Pakottaminen sukupuoliyhteyteen, Sukupuoliyhteyteen pakottamisen yritys, Pakottaminen seksuaaliseen tekoon, Seksuaaliseen tekoon pakottamisen yritys, Seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalisen hyväksikäytön yritys, Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys, Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, Törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys, Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, Seksi-kaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön yritys, Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, Seksuaalipalvelujen ostamisen yritys nuorelta, Paritus, Parituksen yritys, Törkeä paritus, Törkeän parituksen yritys

Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, rikoslain 21 luku

Lapsensurma, Lapsensurman yritys, Murha, Murhan yritys, Surma, Surman yritys, Tappo, Tapon yritys, Heitteillepano, Tappeluun osallistuminen, Lievä pahoinpitely, Pahoinpitely, Pahoinpitelyn yritys, Törkeä pahoinpitely, Törkeän pahoinpitelyn yritys, Kuolemantuottamus, Törkeä kuolemantuottamus, Vammantuottamus, Törkeä vammantuottamus, Vaaran aiheuttaminen, Pelastustoimen laiminlyönti

Sikiön, alkion ja perimän loukkaamisesta, rikoslain 22 luku

Laiton raskauden keskeyttäminen, Törkeä laiton raskauden keskeyttäminen, Laiton alkion puuttuminen, Laiton perimään puuttuminen, Laiton sukusolujen käyttö, Lapsen identiteetin loukkaaminen

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta, rikoslain 24 luku

Kotirauhan rikkominen, Törkeä kotirauhan rikkominen, Julkisrauhan rikkominen, Törkeä julkisrauhan rikkominen, Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, Kunnianloukkaus, Törkeä kunnianloukkaus

Vapauteen kohdistuvista rikoksista, rikoslain 25 luku

Vapaudenriisto, Törkeä vapaudenriisto, Ihmiskauppa, Ihmiskaupan yritys, törkeä ihmiskauppa, Törkeän ihmiskaupan yritys, Panttivangin ottaminen, Tuottamuksellinen vapaudenriisto, Laiton uhkaus, Pakottaminen

Yleisvaarallisista rikoksista, rikoslain 34 luku

Tuhotyö, Tuhotyön yritys, Liikennetuhotyö, Liikennetuhotyön yritys, Törkeä tuhotyö, Törkeän tuhotyön yritys, Terveiden vaarantaminen, Terveiden vaarantamisen yritys, Törkeä terveyden vaarantaminen, Törkeän terveyden vaarantamisen yritys, Yleisvaaran tuottamus, Törkeä yleisvaaran tuottamus, Yleisvaarallisen rikoksen valmistelu

Vahingonteot, rikoslain 35 luku

Lievä vahingonteko, Vahingonteko, Vahingonteon yritys, Törkeä vahingonteko, Törkeän vahingonteon yritys

Virkarikoksista, rikoslain 40 luku

Virkasalaisuuden rikkominen ja tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen, virka-aseman väärinkäyttäminen, Törkeä virka-aseman väärinkäyttäminen, virkavelvollisuuden rikkominen, Tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen

Työrikoksista, rikoslain 47 luku

Työturvallisuusrikos, Työaika suojelelurikos, Työsyrtijä, Kiskonnantapainen työsyrtijä, Työntekijöiden edustajan oikeuksien loukkaaminen, Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen, Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisen yritys, Työnvälitysrikos, Luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö

Liite 4: Muuttujien luokitukset

- **Tapahtumapaikka.** Tapahtumapaikat luokiteltiin 12 eri luokkaan: 1) uhrin asunto, 2) muu asunto, 3) uhrin asuintalon piha tai porraskäytävä, 4) muu piha tai porraskäytävä, 5) koulu tai koulualue, 6) baari, ravintola, tanssipaikka, 7) muu julkinen rakennus, 8) tie tai katu, tori tai muu julkinen paikka, 9) julkinen kulkuväline, 10) internet ja 11) muu paikka/ei tiedossa. Uhrin asunnossa tapahtuneiksi luokiteltiin sisällä uhrin asunnossa tapahtuneet teot, ulkoapäin uhrin asuntoon kohdistuneet teot kuten ikkunan tai ovien särkemiset sekä uhrin saamat kirjeet, puhelinoimit ja tekstiviestit. Muussa asunnossa tapahtuneiksi luokiteltiin jonkun muun henkilön kuin uhrin asunnossa tapahtuneet teot. Uhrin asuintalon pihassa tai porraskäytävässä tapahtuneiksi luokiteltiin sellaiset teot, jotka olivat tapahtuneet uhrin asuintalon pihassa, parkkipaikalla, porraskäytävässä tai esimerkiksi pesutuvassa. ”Muu piha tai porraskäytävä” -luokkaan luokiteltiin vastaavasti sellaiset teot, jotka olivat tapahtuneet jonkun muun henkilön pihalla tai vieraassa porraskäytävässä. Koulussa tai koulualueella tapahtuneiksi luokiteltiin koulurakennuksessa tai koulun pihalla tapahtuneet teot. ”Baari, ravintola, tanssipaikka” -luokkaan kuuluivat näiden paikkojen sisätiloissa tai niiden edessä tapahtuneet rikokset. Muissa julkisissa rakennuksissa tapahtuneiksi luokiteltiin esimerkiksi kaupoissa, ostoskeskuksissa ja julkisissa virastorakennuksissa tapahtuneet teot. ”Tie tai katu, tori tai muu julkinen paikka” -luokkaan kuuluivat kaikki ulkona julkisella paikalla tapahtuneet rikokset, kuten kadulla, torilla, puistossa tapahtuneet rikokset. Tähän luokkaan luokiteltiin myös liikenneasemilla tapahtuneet rikokset. Julkisissa kulkuvälineissä tapahtuneiksi luokiteltiin bussissa, junassa, raitiovaunussa, matkustajalaivalla tai taksissa sattuneet rikokset. ”Internet” -luokitus annettiin teoille, jotka olivat tapahtuneet internetissä. Sellaiset rikokset, joissa tapahtumapaikka ei ollut tiedossa tai joita ei voitu luokitella mihinkään edellä mainituista luokista, luokiteltiin viimeiseen luokkaan ”muu paikka/ei tiedossa”. Edellä mainituista luokista yksityistä tilaa on oikeastaan vain uhrin asunto tai muu asunto. Uskonnolliseen taustaan perustuvien viharikosten luokittelussa yhdeksi tapahtumapaikaksi on erotettu myös uskonnolliset paikat, kuten kirkot ja moskeijat.
- **Tapahtuma-aika.** Tapahtuma-aika luokiteltiin seitsemään eri luokkaan: 1) aamu, 2) päivä, 3) ilta, 4) yö, 5) ilta-yö-aamu, 6) muu aika ja 7) ei tiedossa. Aamulla tapahtuneiksi luokiteltiin klo 5.00–10.59 tapahtuneet rikokset, päivällä tapahtuneiksi klo 11.00–16.59 tapahtuneet

rikokset, illalla tapahtuneiksi klo 17.00–22.59 sattuneet teot ja yöllä tapahtuneiksi klo 23.00–04.59 tapahtuneet rikokset. Luokkaan ”iltayö-aamu” luokiteltiin illan ja aamun välillä tapahtuneet rikokset, joiden tarkka tapahtuma-aika ei ollut tiedossa. ”Muu aika” -luokkaan luokiteltiin esimerkiksi aamun ja illan välillä tapahtuneet rikokset ja sellaiset rikokset, joita ei voitu luokitella muihin edellä mainittuihin luokkiin, ja joissa oli kyse esimerkiksi pidempään jatkuneista teoista. ”Ei tiedossa” -luokkaan jäivät sellaiset rikokset, joiden tapahtuma-aika ei ollut lainkaan tiedossa.

- ***Uhrin suhde epäiltyyn.*** ”Uhrin suhde epäiltyyn” luokiteltiin seitsemään luokkaan. Tuntematon -luokkaan luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa ilmoituksessa mainittiin epäillyn olevan uhrille tuntematon tai joissa puhuttiin epäilystä, ”joka myöhemmin osoittautui X:ksi”. Tähän luokkaan luokiteltiin myös sellaiset tapaukset, joissa voitiin muuten päätellä epäillyn olevan todennäköisesti uhrille tuntematon. Asiakas-suhde-luokkaan luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa uhrin ja epäillyn välillä oli jonkinlainen asiakassuhde, esimerkiksi uhri oli ravintolan asiakas ja epäilty ravintolan työntekijä tai toisinpäin. Sellaiset tapaukset, joissa uhri mainitsi tuntevansa epäillyn tai ainakin tietävänsä epäillyn ulkonäöltä tai nimeltä, luokiteltiin luokkaan ”tuttu”. Myös samaa koulua käyvät nuoret luokiteltiin tähän luokkaan. Samassa työpaikassa työskentelevien tekemät rikokset luokiteltiin työtoverin tekemäksi. Luokkaan ”naapuri” luokiteltiin sellaiset tapaukset, joissa uhri ja epäilty olivat seinänaapureita tai asuivat samassa tai lähekkäisissä taloissa. Sellaiset ilmoitukset, joista uhrin ja epäillyn suhde ei käynyt ilmi, luokiteltiin luokkaan ”ei voi sanoa”. Tähän luokkaan luokiteltiin myös sellaiset tapaukset, joissa uhrin ja epäillyn suhdetta ei voitu määrittellä sen takia, että varsinaista uhria ei ollut (esim. kiihottaminen kansan ryhmää vastaan). Rikokset, joissa epäilty ei ollut tiedossa, jäivät luokkaan ”epäilty ei tiedossa”.
- ***Ikäluokka.*** Sekä uhrien että epäiltyjen ikä luokiteltiin kuuteen luokkaan: 1) alle 15-vuotiaat, 2) 15–24-vuotiaat, 3) 25–34-vuotiaat, 4) 35–44-vuotiaat, 5) 45–54-vuotiaat ja 6) yli 55-vuotiaat.
- ***Rikosluokka.*** Epäiltyjen rasististen rikosten päärikosnimikkeet on jaoteltu seitsemään eri luokkaan. Pahoinpitelyn yritykset ja eriaisteiset

pahoinpitelyt (lievä pahoinpitely, pahoinpitely, törkeän pahoinpitelyn yritys ja törkeä pahoinpitely) on yhdistetty luokkaan ”pahoinpitelyt” ja eriaisteiset vahingonteot (lievä vahingonteko, vahingonteko ja törkeä vahingonteko) yhdistetty luokkaan ”vahingonteko”. Luokkaan ”syrjintä” on yhdistetty syrjintä, työsyryntä ja kiskonnantapainen työsyryntä ja luokassa ”kunnianloukkaus” on yhdistetty kunnianloukkaukset ja törkeät kunnianloukkaukset. Luokassa ”kotirauhan rikkominen” on yhdistetty rikosnimikkeet kotirauhan rikkominen ja törkeä kotirauhan rikkominen. Laittomat uhkaukset ovat oma luokka ja loput päärikosnimikkeet on yhdistetty luokkaan ”muut”.

- **Rikosilmoituskohtainen tapahtumatilanne.** Rikosilmoitukset on luokiteltu kuuteen luokkaan sen mukaan, mikä niiden tilanteita kuvaa parhaiten.

1) Yksisuuntaiset pahoinpitelyrikokset: rikoksen uhri ei ole vastannut häneen kohdistuneeseen pahoinpitelyyn. Näihin tilanteisiin voi sisältyä myös muita rikosnimikkeitä, kuten sanallisia solvauksia ja omaisuusrikoksia.

2) Tappelutilanteet, molemminpuoliset rikokset: kaksi tai useampia henkilöitä on pahoinpidelty tai esimerkiksi uhkaillut toisiaan. Näihin tilanteisiin voi sisältyä myös muita tekoja, kuten sanallisia solvauksia ja omaisuusrikoksia.

3) Sanalliset loukkaukset ja uhkaukset: yksisuuntainen sanallinen teko, johon ei sisälly fyysistä väkivaltaa, mutta voi sisältyä omaisuusrikoksia.

4) Syrjintäjutut (syrjintä, työsyryntä, kiskonnantapainen työsyryntä)

5) Omaisuusrikokset (vahingonteot, varkaudet, ryöstöt, petokset): näihin tilanteisiin ei sisälly fyysistä väkivaltaa eikä sanallisia solvauksia tai uhkauksia, ainoastaan omaisuusrikoksia.

6) Provokaatiosta tehty rikos: tilanne, jossa pahoinpitelyyn on syyllistytty sanallisten solvausten tai provokaation seurauksena ja joissa nimittelyn kohde voi olla ainoa rikoksesta epäillyksi merkitty henkilö.

- ***Mihin tahoon rasismi kohdistuu.*** Rikosilmoitukset on luokiteltu viiteen luokkaan sen mukaan, mihin tahoon rasismi (yleisimmin uhrin oletettuun etniseen alkuperään tai kansalaisuuteen liittyvät solvaukset) näyttää niissä kohdistuneen. Luokituksen perustana on käytetty myös tietoa osallisten syntymämaasta ja kansalaisuudesta, mikäli heitä ei ole kuvailtu rikosilmoituksessa esim. ”etniseen vähemmistöön kuuluviksi” tai ”kantaväestön edustajiksi”. Luokitus tehtiin seuraavasti:
 - 1) Enemmistöryhmän vähemmistöön kohdistama rasismi.
 - 2) Vähemmistöryhmän enemmistöryhmään kohdistama rasismi
 - 3) Vähemmistöryhmien välinen rasismi
 - 4) Vähemmistöryhmään kohdistuva rasismi, jossa epäillyn ”status” ei tiedossa eikä häntä ole kuvailtu.
 - 5) Ei voi sanoa.

Summary

This report reviews the suspected hate crimes reported to the police in 2009. The statistics are based on the police reports retrieved from the national police information system. The report is an addition to the series of reports on racist crimes conducted at the Police College of Finland and the Ministry of Interior's Police Department since 1998. In 2009 the system of compiling statistics on racist crime was developed into a more comprehensive system of monitoring hate crime. For the purposes of this report, hate crime has been defined as a crime against a person, group, somebody's property, institution, or a representative of these, motivated by prejudice or hostility towards the victim's real or perceived ethnic or national origin, religion or belief, sexual orientation, transgender identity or appearance, or disability.

The Criminal Code of Finland does not contain definitions of the concepts 'racist crime' or 'hate crime'. According to the police instructions, a report is classified as a case with a certain code if the crime is racially motivated. So far, the police have a code only for racist crime, not for hate crimes more generally, and the racism code is not used very systematically either. For these reasons, the monitoring of hate crime has been partly based on the use of different search terms, and partly on the racism code used by the police. Classification of police reports as hate crime located through the use of the search criteria is based on the narrative information about the incidents, which is included in the reports and which is recorded by the police who filed them. This refers to suspected crimes, not actual crimes, since no decisions made by the prosecutor or court in relation to these cases are available.

In the target year, 1,007 reports of an offence were located through the data collection process and classified as suspected cases of hate crimes. The number is 17 per cent higher than in the previous year, when 859 cases were identified. 85 per cent of these reports were classified as cases of racist crime. Cases of hate crime motivated by the religious background of the victim constituted 8 percent, hate crime motivated by sexual orientation 3 percent, and hate crime motivated by disability constituted 3 per cent. Three hate crimes (0.3%) based on the victim's transgender identity or appearance were identified.

Racist crime

In compliance with previous annual reports, for the purposes of this report the classification of racist crime includes all suspected crime that the victim, the police, or any other interested party perceive as racist or which includes obvious racist insults. In the target year, a total of 858 reports of offences with racist overtones were recorded. This number is 103 cases higher than the pre-

vious year. The growth is not as high as it was between 2007 and 2008 (152 cases), but it is clearly higher than the earlier years of 2003–2007, during which there was an annual increase of 30 reports at most.

About a third of the cases with racist overtones included verbal offences only, such as insults and threats, and a good half of the cases included physical violence. Based on the narrative information about the incidents, in the majority of the cases (72%), racism has been directed against an ethnic or national minority population member by a majority member.

Reports of an offence classified as racist included 1,385 principal offences, i.e. the most prominent offence committed against a particular injured party. In the same way as in previous years, the most common suspected crimes were assaults, which constituted 28 per cent of all principal offences. Attempted assaults and various degrees of assault cases constituted a little under half (46%) of the principal offences. Other common principal offences included defamation (15%), threat (13%) and petty assault (13%). The most common locations for the incidents of suspected racist crimes were public locations outdoors, such as roads, streets, or squares, as well as restaurants and areas in front of restaurants. Differing from the previous year, the next common location was the victim's apartment, which was the location for 18 per cent of the suspected crimes (2008: 9%). As in previous years, the majority of racist crimes were committed in the evening and at night.

The majority of the injured parties were men (70%). The majority of both male and female injured parties belonged to the age group between 15 and 24 years old. As with the previous year, men were most commonly the targets of assaults, whereas women were most typically targets of defamation. The majority of the suspected offenders were Finnish citizens (80%), men (79%) and most commonly aged between 15 and 24 years old.

The majority (58%) of the injured parties in suspected racist crimes were Finnish citizens. 22 per cent of the Finnish injured parties were born in a country other than Finland. On the grounds of the narrative information about the incidents, some of the Finnish injured parties born in Finland belong to the Roma ethnic minority group, for example, and some of them are children born to immigrants in Finland. Among foreign citizens resident in Finland, citizens of Somalia, Russia and Iraq most commonly became victims of such crimes. In comparison with the number of foreign citizens resident in Finland, citizens of Somalia experienced the greatest frequency of racially motivated crimes in 2009. The survey conducted by the European Union Agency for Fundamental Rights in 2008 also tells about the poor position of Somalis. According to the survey, of all the ethnic minority groups in Europe, the Somalis in Finland are among the groups which experience the highest levels of racism and discrimination.

The majority (28%) of the police reports of racist cases were recorded in Helsinki. 38 per cent of the cases were recorded in the Helsinki metropolitan area. Between 2007 and 2008, the number of suspected racist crimes reported to the police in Helsinki more than doubled. The growth between 2008 and 2009 is not nearly as high. Instead, other smaller municipalities have recorded a notably higher number of racist cases in the target year compared with the previous year. The reasons for this might lie in changes in police recording practices as well as in real growth in racist crime.

Hate crime motivated by victim's religion or belief

In the target year, 83 cases of hate crimes motivated by religion were identified. The number is somewhat higher compared to the previous year, when 53 police reports were located. The classification of the cases was primarily based on either the victim's own perception of the motivation for the crime, or on slander uttered by the suspect during the incident.

In a total of 44 cases the hate crime was targeted against Christians. In the previous year, the number (15) of such cases was smaller. In some cases the crime was committed against a Christian or against the Christian faith, while in other cases the insults referred specifically to a certain religious group, such as Jehovah's Witnesses or Laestadians. In 2008, only one hate crime case against Jews was identified; in the target year 10 such cases were found. The number of hate crimes against Muslims was almost the same as in the previous year. Fourteen such cases were identified in the target year, while in 2008 the number was 17. In ten police reports the religion targeted was not specified. Five cases had been filed against members of other individual religious groups.

The majority of the hate crime cases based on religion included verbal insults or threats (35/83), and crimes against property (21). Only one report of an offence was filed on discrimination motivated by religion in 2009.

In addition to cases of hate crime identified in the target year, the search helped locate 14 other cases under investigation, which included a hate-motivated case concerning the victim's religion, but these cases were not filed as actual reports of an offence by the police. In these cases the targets of "hate" were Christians, Muslims, and Jews, for example.

Hate crime motivated by victim's sexual orientation, transgender identity or appearance

In the target year, a total of 31 cases of hate crime motivated by the victim's real or perceived sexual orientation were identified. The number of cases has not changed much compared to the previous year, when 23 cases were iden-

tified. The search helped to locate three cases of hate crime based on the victim's transgender identity or appearance, while in the previous year there was only one such case.

As with hate crime based on religion or belief, the classification of these cases was primarily based on either the victim's own perception of the motivation for the crime, or on insults uttered by the suspect during the incident. The majority of the hate crime based on sexual orientation included one-sided assaults (15) or verbal insults or threats (10). In 2009, only one report on discrimination had been filed.

In addition to cases of hate crime in the target year, four other cases investigated included hate-motivated cases based on the victim's sexual orientation, and one hate-motivated case was based on the victim's transgender identity or appearance. However, these cases have not been filed as actual reports of an offence.

A total of 410 reports of an offence were classified as 'borderline cases'. These incidents included homophobic name-calling ("gay", "fag"), but the motivation for the crime was not more specifically revealed. 39 per cent of these cases included verbal insults or threats and 29 per cent included damage to property.

Hate crime motivated by the victim's disability

A total of 32 hate crimes based on the victim's disability were recorded, which is almost as many as in the previous year (28). The majority of these included verbal insults or threats (13) and one-sided assaults (7). One case of discrimination based on disability was located. In addition to cases of hate crime, five other cases under investigation included a hate-motivated case concerning disability.

Important to consider when assessing the results

Weaknesses concerning the method of this report, and the interpretation of the incidents related to the classification of police reports must be considered when assessing the amount of hate crime reported to the police. Racially motivated crime has been compiled into statistics for several years, and the police have been required to classify cases of racist crime in the police information system for over ten years now. The police are not instructed to classify other kinds of hate crime. Therefore, there is no systematic pattern in the police register for recording the motivation for the crime in the report of an offence, if a crime has been committed against sexual minorities or disabled people, for example. In many cases reviewed in this report, the motivation

for the crime has been interpreted only from weak “clues”, such as the insults shouted by the offender during the incident and recorded in the report of an offence by the police.

It is also possible that the differences in the numbers of cases reported to the police partly indicate how various minority groups tend to report their experiences of crime. Differences may also occur based on the extent to which victims of crime express their own suspicions of the motivation for the crime when filing a report of an offence, as well as how the police handle these cases, and what kind of reporting methods the police use. For example, a victim belonging to a sexual minority might not report a crime if the person does not wish to reveal his or her sexual orientation. The victim might be afraid of experiencing prejudice by the police, or of having to reveal his or her sexual orientation in public later in the court proceedings. A disabled person might not be able to personally file a report of an offence to the police, or might even be dependent on the offender in reporting.

The number of other than racist hate crimes located in the police information system has not changed significantly between 2008 and 2009. However, this is not surprising since the instructions given to the police have not changed either during this period. It is possible that, with time, the reform in hate crime legislation described in Chapter 2.1 will be seen in the results of future reports. If sexual orientation, religion and disability, along with the victim’s ethnic or national origin as motivation for a crime are written into the grounds for increasing the punishment enacted in the Finnish Criminal Code, the police must pay attention to this motivation in the pre-trial investigation. However, the few studies concerning the topic indicate that only a small percentage of hate crimes are reported to the police at present.

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia
ISSN 1455-8262

Sanna-Mari Humppi ja Noora Ellonen: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. 40/2010. 19,00 €

Mirkka Kreus: Terrorismin torjunta Suomessa. 39/2010. 25,00 €

Arno Tanner ja Laura Koivisto-Khazaal: Maahanmuutto- ja ulkomaa-laisviranomaiset mediassa. 38/2010. 24,00 €

Matti Vuorensyrjä: Tulos- ja kehityskeskustelujen arviointi ja kehittäminen poliisihallinnossa. 37/2009. 17,00 €

Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä. 36/2009. 20,00 €

Erkki Hämäläinen: Eurooppalaistuva lainvalvonta. 35/2009. 23,00 €

Terhi Hakamo, Anne Alvesalo, Kirsi Jauhiainen ja Erja Virta: Talousrikokset rikosprosessissa. 33/2009. 33,00 €

Outi Roivainen ja Elina Ruuskanen: Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. 32/2008. 38,00 €

Anna Vanhala: Piiri pieni pyörii. Poliisipäälliköiden ammatti-identiteetti ja työelämäkerrat. 31/2007. 29,00 €

Anna-Liisa Heusala, Anja Lohiniva ja Antti Malmi: Samalla puolella - eri puolilla rajaa. Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. 30/2008. 43,00 €

Kari Saari: Poliisi ja joukkojenhallintatoiminta Suomessa. Joukkotilan-teet ja niihin liittyvä poliisitoiminta suomalaisten poliisien näkökulmasta tarkasteltuna. 29/2007. 32,00 €

Marko Viitanen: Poliisin rikokset. Tutkimus suomalaisen poliisirikok-sen kuvasta. 28/2007. 65,00 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoja
ISSN 1455-8270

- Kimmo K. Kiiski:** Poliisin rooli kuolemansyyntutkinnassa. 18/2009.
2. uudistettu painos. 20,00 €
- Johan Boucht, Dan Frände suom. Markus Wahlberg:** Suomen rikos-
oikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. 17/2008.
20,00 €
- Reima Kukkonen:** Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa
ja velallisen rikoksissa. 16/2007. 27,00 €
- Risto Honkonen & Nora Stenvall (toim.):** Poliisin johtamista kehittä-
mässä. 15/2007. 39,00 €
- Arto Hankilanoja:** Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisi-
hallinnossa. 10/2003 2. uudistettu painos 2007. 16,00 €
- Janne Häyrynen & Tero Kurenmaa:** Arvopaperimarkkinarikokset.
14/2006. 25,00 €
- Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila (toim.):** Rangaistava työn turvat-
tomuus. 13/2006. 21,00 €
- Anne Jokinen:** Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitesti rikostutkinta-
menetelmänä. 12/2005. 20,00 €
- Nina Pelkonen:** Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005.
10,80 €
- Kimmo Himberg:** Tekninen rikostutkinta. Johdatus forensiseen tie-
teeseen. 9/2002. 12,96 €
- Marketta Vesisenaho:** Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti.
8/2002. 10,80 €

Poliisiammattikorkeakoulun raportteja
(ISSN 1797-5743)

Lauri Holmström: Industrial espionage and corporate security: the Ericsson case. 87/2010. 8,00 €

Terhi Kankaanranta ja Vesa Muttilainen: Kuittikauppa rakennusalan talousrikollisuutena. 86/2010. 12,00 €

Laura Peutere: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2008. 85/2009. 19,00 €

Jenni Juslén ja Vesa Muttilainen: Korruption ydinalueet 2000-luvun Suomessa. 84/2009. 18,00 €

Johanna Peurala: The European Union's Anti-money Laundering Crusade. 83/2009. 10,00 €

Sanna-Mari Humppi: Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö rikosilmoituksissa. 82/2009. 12,00 €

Anja Lohiniva ja Vesa Muttilainen: Vakuutusala petosten kohteena. 81/2009. 8,00 €

Tuula Kekki: Taparikollisuus, huumeet ja rikoskierre. 80/2009. 12,00 €

Jussi Leppälä: Tulliselvitysrikos - Lainsäädäntöehdotuksen arviointia. 79/2009. 12,00 €

Kari Laitinen ja Milla Lumio: Terroristin synty ja terrorismin torjunta - Näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. 78/2009. 16,00 €

Tuula Kekki: Huumeet ja rikostorjunta. Poliisien käsitykset huumerikollisuuden ja poliisitoiminnan muutoksista. 76/2009. 11,00 €

Sanna-Mari Humppi: Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. 75/2008. 14,00 €

